

ශ්‍රී ලංකාවේ බන්ධනාගාර
ප්‍රතිසංස්කරණ පිළිබඳ
අවශ්‍යතාවය

විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය
2020 ජූනි

CENTRE FOR POLICY ALTERNATIVES
විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය
மாற்றுக் கொள்கைகளுக்கான நிறுவனம்

විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය යනු ස්වාධීන දේශපාලන පක්ෂවාදීත්වයෙන් තොර සංවිධානයක් වන අතර එය මූලික වශයෙන් රාජ්‍යකරණය සහ ගැටුම් නිරාකරණය හා සබැඳි ගැටලු කෙරෙහි සිය අවධානය යොමු කරයි. 1996 දී විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය පිහිට වනු ලැබුයේ මහජන ප්‍රතිපත්තීන් පිළිබඳව වූ කතිකාවත සඳහා සිවිල් සමාජයේ සජීවී දායකත්වය අත්‍යවශ්‍ය වන බවට හා එය ශක්තිමත් කළ යුතුව පවතින බවට වන දැඩි විශ්වාසය පෙරදැරි කොට ගෙන ය. මහජන ප්‍රතිපත්තීන් විවේචනාත්මක විමර්ශනයට භාජන කරන, විකල්පයන් හඳුනා ගන්නා හා ඒවා ව්‍යාප්ත කරන පර්යේෂණ හා බලපෑම් කිරීමේ වැඩසටහන් වෙනුවෙන් විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය කැපවී සිටී.

අංක 6/5, ලෙයාර්ඩ්ස් පාර, කොළඹ 5, ශ්‍රී ලංකාව
දුරකථන:+94112081384,+94112081385,+94112081386
ෆැක්ස්: +94112081388
විද්‍යුත් තැපෑල: info@cpalanka.org
වෙබ් අඩවිය: www.cpalanka.org
මුහුණුපොත :www.facebook.com/cpasl
ට්විටර්:@cpasl

ස්තූතිය

භවානි ෆොන්සේකා සහ ඉන්ෂිරා ෆාලික්ගේ සහාය ඇතිව බිනේන්ද්‍රි පෙරේරා විසින් මෙම වාර්තාවට අදාළ පර්යේෂණය කටයුතු කිරීම සහ මෙකී වාර්තාව සැකසීම සිදුකර තිබේ. මෙම වාර්තාවේ කෙටුම්පත් ලේඛන සඳහා ආචාර්ය පාකාසෝති සරචනමුත්තු සහ භවානි ෆොන්සේකා විසින් ස්වකීය අදහස් සපයන ලදී. මෙම වාර්තාවෙහි පිටු සැකසුම පසන් ජයසිංහ විසින් සිදු කරන ලදී.

පටුන

පටුන.....	3
විධායක සාරාංශය	5
1. හැඳින්වීම.....	7
2. ක්‍රමවේදය	9
3. ජාත්‍යන්තර මට්ටමේ නීතිමය බැඳීම සහ ප්‍රමිතීන්	10
3.1. සාපරාධී දඬුවමක් ලෙස නිදහස අහිමි කිරීමේ අරමුණ	10
3.2. ජීවත්වීමේ අයිතිය, නිදහස සහ පුද්ගලයාගේ ආරක්ෂාව	11
3.3. නිදහස අහිමි පුද්ගලයින්ට මානුෂිකව සැලකීම	12
3.4. බන්ධනාගාර තුළ විනය	12
3.5. සිරකරුවන්ට අධ්‍යාපනය සහ රැකියාව	13
3.6. බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලයේ රැකියා කොන්දේසි	14
4. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථානුකූල සහ නෛතික රාමුව	15
4.1. අපරාධනීය දඬුවම් සඳහා වන දණ්ඩනීති සංග්‍රහ ව්‍යුහය	16
4.2. මරණ දණ්ඩනය පැනවීමේ අධිකරණමය තත්ත්වය අනුමත කෙරෙන නීතිකරණය	16
4.3. මරණීය දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වන අපරාධ නඩු විධාන සංග්‍රහයේ ව්‍යුහය	17
4.4. බන්ධනාගාරගත කිරීම සඳහා වන බන්ධනාගාර ආඥා පනතේ ව්‍යුහය	19
4.5. රැඳවියන්ගේ පැමිණිලි	20
4.6. බන්ධනාගාරයන්හි විනය	21
4.7. බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය විසින් යාන්ත්‍රික සීමා කිරීම සහ ආයුධ භාවිතා කිරීම	22
4.8. රක්ෂිත බන්ධනාගාරගත වූ තැනැත්තන් සහ ඇප	22
4.9. ලිහිල් කිරීම සහ සමාව දීම	23
5. අපරාධ නඩු විභාග කිරීම, දඬුවම් නියම කිරීම සහ අභියාචනා සම්බන්ධයෙන් වන ක්‍රියාවලිය	26
5.1. රජය විසින් නීති ආධාර සැපයීම	26
5.2. චෝදනා ලැබූ තැනැත්තන්ගේ මානසික සෞඛ්‍ය තත්ත්වය පිළිබඳ අධිකරණ සටහන	27
5.3. දඬුවම් නියම කිරීමේ ප්‍රවණතා නිරීක්ෂණය කිරීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් නොතිබීම සහ දඬුවම් නියම කිරීමේ මාර්ගෝපදේශයන් සැකසීමේ අවශ්‍යතාවය	28
5.4. සාපරාධී දඬුවම් සම්බන්ධයෙන් වන අභියාචනා	29
6. බන්ධනාගාර සම්බන්ධ නියාමන රාමුව	30

6.1. බන්ධනාගාර ශ්‍රමය සහ වේතනය.....	30
6.2. බන්ධනාගාර යටිතල ව්‍යුහ සහ පහසුකම්	33
6.3. සිරකරුවන් වර්ගීකරණය	34
6.4. ඡන්දය ප්‍රකාශ කිරීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් නොමැති වීම.....	35
6.5. මරණ දණ්ඩනය නියම වූ සිරකරුවන්	35
6.6. කාන්තා සිරකාරියන්	37
6.7. තරුණ සිරකරුවන්	38
6.8. රක්ෂිත බන්ධනාගාර රැඳවියන්.....	41
7. බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය සඳහා වන පරිපාලන ව්‍යුහය	42
7.1. බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය සඳහා වන රැකියා කොන්දේසි	42
7.2. කාර්ය මණ්ඩල පුහුණුව	43
7.3. මරණ දඬුවම ක්‍රියාත්මක කිරීමට මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කරන්නන්ගේ හැකියාවෙහි අප්‍රමාණවත්	43
7.4. පුනරුත්ථාපනය හා නැවත සමාජගත කිරීම ඉලක්ක කරගත් සේවාවන්.....	44
7.5. වෛද්‍ය කාර්ය මණ්ඩලය	44
8. නිගමනය	46
9. නිර්දේශ.....	47
9.1. නීතිමය ප්‍රතිසංස්කරණ.....	47
9.2. ප්‍රතිපත්ති ප්‍රතිසංස්කරණ	48
9.3. නියාමන ප්‍රතිසංස්කරණ.....	48
9.4. පරිපාලන ප්‍රතිසංස්කරණ	49
9.5. දෙපාර්තමේන්තු හා අමාත්‍යාංශ මට්ටමේ සහයෝගීතාව.....	50
ඇමුණුම 1: සංසන්දනාත්මක අත්දැකීම්.....	51
I. ස්කැන්ඩිනේවියානු රටවල්	51
II. සිංගප්පූරුව	52
III. නයිජීරියාව.....	52

විධායක සාරාංශය

ආන්තික හා අවදානමට ලක්විය හැකි ප්‍රජාවන්ට කොවිඩ් - 19 වසංගතය අසමාන ලෙස බලපාන අතර එලෙස බලපෑමට ලක්වූ කේෂ්‍රයන් අතර ශ්‍රී ලංකා බන්ධනාගාරයන් ඉදිරියෙන් සිටී. ශ්‍රී ලංකාවේ වෛරස් රෝගය ආරම්භයේදීම සිදු වූ පළමු මරණය වෛරස් ආසාදනය හේතුවෙන් නොව අනුරාධපුර බන්ධනාගාරයේ ඇති වූ කෝලාහල නිසා සිදු වූවක් වුවද, කෝලාහල ඇති වූයේ වසංගතය හේතුවෙන් සිරකරුවන්ට පනවා ඇති සීමාවන් සහ එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස සිරකරුවන්ව ආසාදිත තත්ත්වයට පත්වේ යැයි ඇති වූ බිය හේතුවෙන්ය. මෙය බේදජනක උදාහරණයක් වන්නා සේම, බන්ධනාගාරවල තත්ත්වය සහ දීර්ඝ කාලයක් පුරාවට ඒවායේ නොසලකා හරින ලද ව්‍යුහාත්මක ගැටළු තක්සේරු කිරීම සඳහා කාලෝචිත හා හදිසි අවශ්‍යතාව ද පෙන්නුම් කරයි. ශ්‍රී ලංකාවේ සිරගත කිරීම සම්බන්ධ මූලික ප්‍රශ්නගත කරුණු මෙන්ම ඒවාට අදාළ ප්‍රතිසංස්කරණ සඳහා නිර්දේශද මෙම වාර්තාව මගින් අවධාරණය කරනු ලබයි.

1. ජාත්‍යන්තර බැඳීම් සහ ප්‍රමිතීන්

සාපරාධී දඬුවම් විදින පුද්ගලයන්ට, එනම් ජීවත්වීමේ අයිතිය, සාධාරණ නඩු විභාගයකට ඇති අයිතිය, නීතියේ සර්ව සාධාරණ රැකවරණය සඳහා ඇති අයිතිය, නිදහස අහිමි වන කාලය තුළ මානුෂිකව සැලකීම සහ අධ්‍යාපනය සහ රැකියා සඳහා ප්‍රවේශවීමේ අයිතිය යන අයිතීන් ජාත්‍යන්තර මානව හිමිකම් ප්‍රමිතීන් මගින් දක්වා ඇත. රැකියාවක නියැලීමේ අයිතිය සහ සාධාරණ සේවා කොන්දේසි බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලයට ද හිමි වේ. සිරකරුවන්ට සැලකීම සඳහා එක්සත් ජාතීන්ගේ මූලික මූලධර්ම සහ සිරකරුවන්ට සැලකීම සඳහා එක්සත් ජාතීන්ගේ අවම රීති මගින් මෙම බැඳීම් තවදුරටත් ශක්තිමත් කරනු ලබන අතර, බන්ධනාගාර පහසුකම් සහ සිරකරුවන්ට සැලකීම සම්බන්ධයෙන් පිළිපැදිය යුතු නිශ්චිත ප්‍රමිතීන් මෙහි දක්වා ඇත.

2. ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාමය හා නෛතික රාමුව

1978 ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවෙහි තෙවන පරිච්ඡේදය මගින් ජනතාවගේ මූලික අයිතිවාසිකම් පිළිගන්නා නමුත් සාපරාධී දඬුවම් සඳහා වන ව්‍යවස්ථාදායක රාමුව තුළ කිසිදු පුළුල් ප්‍රතිසංස්කරණයක් සිදු කර නොමැත. සිරකරුවන්ව සිරගත කිරීම හා ඔවුන්ට සැලකීම සඳහා වන ආයතනික රාමුව පෙන්වා දී ඇති වර්ෂ 1877 අංක 16 දරණ බන්ධනාගාර ආඥාපනත යල්පැන ඇති අතර ශ්‍රී ලංකාවේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාමය ප්‍රමිතීන් සහ ඒ සම්බන්ධයෙන් මෙරටට ඇති ජාත්‍යන්තර බැඳීම් ඉටු කිරීම සඳහා වන ප්‍රතිසංස්කරණයන්හි අවශ්‍යතාවය දැඩිව ඉස්මතු වේ. රිමාන්ඩ් සිරකරුවන්ට ඇප ලබාදීම මෙන්ම සමාව ලබාදීම සම්බන්ධයෙන් පවතින නෛතික රාමුවද උල්ලංඝනය වීමේ තත්ත්වයක් පවතී. ඊට අමතරව, මරණීය දණ්ඩනය සාපරාධී දඬුවමක් වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපිතව පිළිගනු ලබන්නා වූ පසුබිමක ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් ව්‍යංගාර්ථයෙන් පිළිගත් ජීවත් වීමේ අයිතිය මෙන්ම ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවෙහි 11 වන වගන්තිය ඔස්සේ ප්‍රකාෂිතවම සුරක්ෂිත කර ඇති වධහිංසාවට ලක්වීමෙන් නිදහස්ව සිටීමේ අයිතියද එමගින් උල්ලංඝනය වුවද සහ එය තවදුරටත් දඬුවම් ක්‍රමයක් වශයෙන් ව්‍යවස්ථානුකූලව පිළිගැනේ. 1976 සිට ශ්‍රී ලංකාව තුළ මරණීය දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කර නොමැති අතර, එය යළි ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා නැවත නැවතත් පියවර ගැනීමේ උත්සාහයන් ක්‍රියාත්මක වීම වර්ෂ 2019 සිට සිදුව ඇත. වර්තමානයෙහි පවතින මෙම යල් පැන ගිය නීති වෙනුවට නව නීති හඳුන්වාදීම කළ යුතු අතර සහ පවතින නීතීන් සහ ඒවායෙහි ප්‍රායෝගික භාවිතයන් අතර පරතරය පියවා ගැනීම සඳහා ක්‍රියාත්මක කිරීමේ යාන්ත්‍රණයන් ද සමාලෝචනයට ලක් කළ යුතුය.

3. අපරාධ ක්‍රියාවන් සඳහා දඬුවම් හා අභියාචනා සම්බන්ධ අධිකරණ ක්‍රියාවලිය

අපරාධ නඩු විභාග, දඬුවම් හා අභියාචනා සම්බන්ධ අධිකරණ ක්‍රියාවලිය තුළ ඇති ගැටළු සිරගතව සිටින පුද්ගලයන්ගේ අයිතිවාසිකම් කෙරෙහි බලපායි. පළමුවෙන්ම, අපරාධ සම්බන්ධයෙන් චෝදනා ලැබ සිටින පුද්ගලයින්ට නීතිමය ආධාර ලබා දීමේ හැකියාව නීති ආධාර කොමිෂන් සභාව සතුව පැවතිය ද, එකී ආයතනය මගින් අදාළ සහයෝගය ලබා නොදේ. දෙවනුව, සිරකරුවන්ගේ මානසික සෞඛ්‍යය පිළිබඳ තත්ත්වය අධිකරණයේ අවධානයට යොමු කිරීමේ යාන්ත්‍රණය අඛණ්ඩව ක්‍රියාත්මක නොවේ. තෙවනුව, දඬුවම් නියම කිරීමේ ප්‍රතිපත්තියක් සහ දඬුවම් නියම කිරීම පිළිබඳ ප්‍රමිති සකස් කරනු ලබන උපදේශක සභාවක් තුළින් අධිකරණ පද්ධතියට මගපෙන්වීමක්

නොලැබේ. සිව්වනුව, සිරකරුවන්ගේ අභියාචනාවන් අභියාචනාධිකරණයට ඉදිරිපත් කිරීමේ දී බන්ධනාගාර නිලධාරීන් විසින් ඊට අදාළ පහසුකම් සපයනු ලැබුවද, ඔවුන්ගේ අභියාචනා ශ්‍රේණිගතකරණය වෙත ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා පෙර කී අන්දමේ පහසුකම් සැලසීමක් සිදු නොවේ. මෙකී සියලු ගැටළුකරී තත්ත්වයන් සමනය කිරීම උදෙසා පුළුල් වූත් විධිමත් වූත් පරිපාලන හා ප්‍රතිපත්තිමය ප්‍රතිසංස්කරණයන් අවශ්‍ය වේ.

4. බන්ධනාගාර සම්බන්ධ වන නියාමන ව්‍යුහය

බන්ධනාගාර පිළිබඳ නියාමන ව්‍යුහය මගින් බන්ධනාගාර ගත වූවන්ගේ ශ්‍රම දායකත්වයන් හා ඔවුන්ගේ චේතන, බන්ධනාගාර යටිතල පහසුකම්, සිරකරුවන් වර්ගීකරණය කිරීම සහ විවිධ වර්ගීකරණයන්ට අයත් සිරකරුවන් සඳහා නිශ්චිත ප්‍රතිපත්ති (එනම්, මරණීය දණ්ඩනය නියම වූ සිරකරුවන්, කාන්තා සිරකරුවන්, බාල වයස්කාර සිරකරුවන් සහ රිමාන්ඩ් සිරකරුවන් වැනි) ආදී ක්ෂේත්‍රයන් සම්බන්ධයෙන් අදාළ වේ. වර්තමානයේ දී පවා බන්ධනාගාර සම්බන්ධ නියාමන රාමුව පාලනය වනු ලබන්නේ වර්ෂ 1938 බන්ධනාගාර රීති සහ වර්ෂ 1956 බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝගයන් මගින් වේ. මෙකී නෛතික මෙවලම් ඉතා පැරණි සහ යල්පැනගිය සවභාවයක් ගන්නා සේම එමගින් සිරකරුවන්ට මානුෂිකව සැලකීම පිළිබඳ වර්තමානයෙහි බලපැවැත්වෙන්නා වූ ජාත්‍යන්තර ප්‍රමිතීන් උල්ලංඝනය කිරීමක් ද සිදු වේ. එබැවින්, මෙම ව්‍යුහාත්මක තත්ත්වය ඉතා කඩිනමින් අහෝසි කිරීමේ දැඩි අවශ්‍යතාවය පවතින අතර ඒ වෙනුවට යාවත්කාලීන වූ නව නියාමන රාමුවක් ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීමට අවැසි කටයුතු සිදුකල යුතුය.

5. බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය සඳහා වන පරිපාලන ව්‍යුහය

දැඩි කාර්ය මණ්ඩල හිඟය සහ පවතින පහසුකම්හි අප්‍රමාණවත්භාවය හේතුවෙන් බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය ද අසීරු සේවා තත්ත්වයන්ට සහ වෘත්තීය සංවර්ධනය සඳහා ප්‍රමාණවත් ඉඩ ප්‍රස්ථාවන් නොමැති වීමේ තත්ත්වයකට මුහුණ දී සිටී. බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලයේ සේවා තත්ත්වය වැඩි දියුණු කිරීමේ කඩිනම් අවශ්‍යතාවයක් උද්ගතව පවතින අතර; කාර්ය මණ්ඩල පුහුණු වැඩසටහන් ශක්තිමත් කිරීම; රැඳවියන් පුනරුත්ථාපනය කිරීම හා නැවත සමාජගත කිරීම පහසු කිරීම සඳහා බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය බඳවා ගැනීම; බන්ධනාගාර තුළ වෛද්‍ය සේවාවන් ලබා ගැනීම උදෙසා ඇති කාර්ය මණ්ඩලය ප්‍රමාණවත් පරිදි පුළුල් කිරීම ආදී මූලික කරුණු එහිදී සුවිශේෂී වේ.

1. හැඳින්වීම

බන්ධනාගාර ප්‍රතිසංස්කරණවල අවශ්‍යතාවය ශ්‍රී ලංකාවේ වසර ගණනාවක් පුරාවටම සාකච්ඡාවට බඳුන් කර ඇතත් ඒ තුළ අත්දැකිය හැකි වන්නේ ඉතා මන්දගාමී ප්‍රගතියකි. කොවිඩ් - 19 වසංගත තත්ත්වය මගින් මෙම ගැටළුව කෙරෙහි කඩිනම් අවධානයක් යොමු කර ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ බන්ධනාගාර තුළ ඇති ව්‍යුහාත්මක ගැටළු හේතුවෙන් රැඳවියන් සහ කාර්ය මණ්ඩලය අතර මෙන්ම සමස්ථ රට තුළම මෙම වෛරසයේ පැතිරීමේ අවදානමෙහි අනතුරුදායක තත්ත්වයකට නිරාවරණය කෙරේ.

මෙම අවදානම හේතුවෙන් උද්ගත වූ නොසන්සුන්කාරී තත්ත්වය සහ එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් අනුරාධපුර බන්ධනාගාරයේ ඇති වූ කෝලාහලකාරී තත්ත්වය හේතුවෙන් වර්ෂ 2020¹ මාර්තු මාසයේදී පුද්ගල මරණ ද්විත්වයක් සිදුවිය. එකී සිදුවීම පාදක කරගනිමින් සිදු කරන ලද උද්දේශන ක්‍රියාකාරකම්හි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් අදාළ කරුණු විමසා බැලීම සඳහා ජනාධිපතිවරයා විසින් කමිටුවක් පත් කරන ලද අතර මේ වන විට එකී කමිටුව මගින් යම් යම් සුළු පියවරයන් කිහිපයක් ගෙන තිබේ². ඒ අනුව, වෙනත් කරුණුද ඇතුළත්ව, “බන්ධනාගාර තුළ සහ ඒ අවට සිදුවන නීති විරෝධී හා සමාජ විරෝධී ක්‍රියාකාරකම් විමර්ශනය කිරීම හා වැළැක්වීම”³ සඳහා අවැසි බලතල සහිතව ජනාධිපති කාර්ය සාධක බලකායක් මැතකදී ස්ථාපිත කරන ලදී. විශේෂයෙන්, මෙකී ජනාධිපති කාර්ය සාධක බලකාය සමන්විතව ඇත්තේ, වර්තමාන හා හිටපු හමුදා, බුද්ධි අංශ සහ නීතිය හා සාමය ආරක්ෂා කිරීමේ කාර්ය කර්තව්‍යයන්හි නිරත වූ හෝ වන නිලධාරීන්ගේ නියෝජනයක් සහිත පිරිසකගෙන් වන අතර ඒ තුළ බන්ධනාගාරයන්හි හෝ ඒ ආශ්‍රිත ගැටළු සම්බන්ධයෙන් විශේෂඥ දැනුමක් සහ අත්දැකීම් ඇති නිලධාරීන්ගේ නියෝජනයක් නොමැත. මෑත කාලීනව උද්ගත වූ විවිධාකාර තත්ත්වයන් ඔස්සේ අවධාරණයට ලක් වූ කරුණු අතර බන්ධනාගාර තත්වයන් පිළිබඳ ගුණාත්මක හා ප්‍රමාණාත්මක පර්යේෂණවල වැදගත්කම මෙන්ම සිරකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් සම්බන්ධයෙන් සිවිල් සමාජය විසින් ස්වකීය උද්දේශන කටයුතු ඉදිරියට ගෙනයාම සඳහා අඛණ්ඩව පෙනී සිටීමේ අවශ්‍යතාව ද සුවිශේෂී ලෙස ඉස්මතු වී තිබේ.

මරණ ද දඬුවම නැවත ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සන්දර්භය තුළ බන්ධනාගාර ප්‍රතිසංස්කරණ පිළිබඳ වර්ෂ 2019 මුල් කාල සීමාව තුළදී යම් මට්ටමක සාකච්ඡාවක් පැවතුනි.⁴ මරණීය දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කිරීම ඔස්සේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් සුරක්ෂිත කර ඇති මූලික අයිතිවාසිකම් උල්ලංඝනය කිරීමක් සිදු වන නමුදු, ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාමය හා මානව හිමිකම් ප්‍රමිතීන් නිසි පරිදි ආරක්ෂා කිරීම උදෙසා සාපරාධී යුක්තිය සහ දඬුවම නිසි පරිදි ක්‍රියාත්මක කිරීම අනිශ්චිත

1 අම්බිකා සට්ටනානාදන්, ‘වසංගතයක සිරකරුවන්’ (03.04.2020) < <https://www.himalmag.com/prisoners-in-a-pandemic-2020/>>; වෛරස් සීමා කිරීම් අතර කැරලි කෝලාහලවලින් ශ්‍රී ලංකා රැඳවියන් දෙදෙනෙකු මරා දැමීම, ද නිව් යෝර්ක් ටයිම්ස් (22.03.2020) <<https://www.nytimes.com/aponline/2020/03/22/world/asia/ap-as-sri-lanka-prison-shooting.html>>

2 කැමිලියා නතානියෙල්, ‘සිරකරුවන්ගේ සහන සොයා බැලීම සඳහා ජනාධිපති කොමිසම’ (24.03.2020) <<http://www.dailynews.lk/2020/03/24/local/215128/presidential-commission-look-relief-prisoners>>; ජනාධිපති මාධ්‍ය අංශය, බන්ධනාගාර රැඳවියන් 2961 ක් ඇප මත මුදා හැර තිබේ (04.04.2020) <<https://www.presidentsoffice.gov.lk/index.php/2020/04/04/2961-prison-inmates-released-on-bail/?lang=en>>

3 ගැසට් අංක 2178/18, 2020 ජුනි 2 දින

4 එහි ප්‍රභවයක් වශයෙන් මරණීය දණ්ඩනය නැවත ක්‍රියාත්මක සඳහා විටින් විට විවිධ උත්සාහයන් ගෙන තිබේ. ඒ සම්බන්ධයෙන් වන මෑත කාලීනව අවස්ථාව වූයේ වර්ෂ 2019 දී ජනාධිපති සිරිසේන විසින් මත් ද්‍රව්‍ය වෙළඳාම් කිරීම වැළැක්වීමේ පියවරක් වශයෙන් මරණ දණ්ඩනය නැවත ක්‍රියාත්මක කිරීම පිළිබඳ ඔහුගේ චේතනාව ප්‍රකාශ කීම පෙන්වා දිය හැක. වර්ෂ 2019 පෙබරවාරි මස අධිකරණ අමාත්‍යාංශය විසින් තහවුරු කරන ලද්දේ මත්ද්‍රව්‍ය ජාවාරම් සඳහා වරදකරු වූ පුද්ගලයින් 13 දෙනෙකු ඒල්ලා මැරීම සඳහා හඳුනාගෙන ඇති බවත් සහ ඉන් හතර දෙනෙකුගේ මරණ දණ්ඩනයන් සඳහා ජනාධිපතිවරයා අත්සන් කර අනුමැතිය දී ඇති බවත් ප්‍රකාශ වේ. ජනාධිපතිවරයාගේ මෙකී තීරණය ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය හමුවේ අභියෝගයට ලක් කරන ලද අතර එකී තීරණය ක්‍රියාත්මක කිරීම නතර කිරීම සඳහා තාවකාලික සහනයක් ලබාදෙන ලදී: රුකී පුනාන්දු, ‘මරණ දඬුවම: අධිකරණමය මිනිනරුම් සඳහා බලපත්‍රය’ (Groundviews, 2019 සැප්තැම්බර් 28) <<https://groundviews.org/2019/06/28/death-penalty-license-for-judicial-killings/>>; මත්ද්‍රව්‍ය ජාවාරම්කරුවන්ට එරෙහිව මරණ දඬුවම ක්‍රියාත්මක කිරීමට ශ්‍රී ලංකාව සැරසේ (Daily Mirror Online, 10 ජූලි 2018) <http://www.dailymirror.lk/article/Sri-Lanka-to-implement-death-penalty-on-drug-traffickers-152493.html>: ප්‍රතිපත්ති විකල්ප කේන්ද්‍රය (ඇපයෙන්) සීමිත එදිරිව. නීතිපති, SC/FR අයදුම්පත් අංක 273/2019; ශ්‍රී ලංකා අධිකරණය ඔක්තෝබර් 30 දින වන තෙක් මරණ දඬුවම ක්‍රියාත්මක කිරීම අත්හිටුවයි 30’ (2019 ජූලි 5) <<https://www.aljazeera.com/news/2019/07/sri-lanka-court-suspends-executions-october-30-190705132713271.html>>; මාරියෝ ගෝමස්, ශ්‍රී ලංකාවේ මරණ දඬුවම: කම්පනීන් එල්ලීම (I.CONNECT, 08 Aug. 2019) <<http://www.iconnectblog.com/2019/08/the-death-penalty-in-sri-lanka-hanging-by-a-thread/>>.

වැදගත් සාධකයක් වේ.

මරණීය දණ්ඩනය අහෝසි කිරීම මගින් සිරගත කිරීමේ දඬුවම් පැනවීම කෙරෙහි වැඩි නැඹුරුවාවක් ඇති වීමේ ප්‍රවණතාවයක් ඇති අතර, එබැවින් ශ්‍රී ලංකාවේ බන්ධනාගාරවල තත්ත්වය සහ ඊට අදාළ ව්‍යුහාත්මක තත්ත්වය විමර්ශනයට භාජනය කිරීමේ දැඩි අවශ්‍යතාවයක් ඉස්මතු වේ. කොවිඩ් - 19 ව්‍යසන තත්ත්වය හමුවේ එවන් වූ අභයාසයක් සිදුකිරීමේ වැදගත්කම වඩාත් වැඩි වශයෙන් ඉස්මතු වී තිබේ.

විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය (Centre for Policy Alternatives - CPA) විසින් ඉදිරිපත් කරනු ලබන මෙම වාර්තාව මගින් සාපරාධී දඬුවමක් වශයෙන් සිර දඬුවමට අදාළ දේශීය නීතිමය, නියාමන හා පරිපාලන රාමුව තක්සේරු කරයි. ජාත්‍යන්තර නීතිමය බැඳීම, ව්‍යවස්ථාමය විධිවිධාන සහ සංසන්දනාත්මක ප්‍රමිතීන් සැලකිල්ලට ගනිමින් සිරගත කිරීමේ අරමුණු සහ කොන්දේසි සහ සිරකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් පිළිබඳව වාර්තාව තවදුරටත් සාකච්ඡා කරයි. අවසාන වශයෙන්, එය ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින් සඳහා නිර්දේශ සපයයි. කෙසේ වෙතත්, වාර්තාව ශ්‍රී ලංකාවේ බන්ධනාගාරවල තත්ත්වය පිළිබඳ සවිස්තරාත්මක අධ්‍යයනයක් නොවේ. හදිසි අවධානය යොමු කළ යුතු ප්‍රධාන නෛතික හා ප්‍රතිපත්තිමය කරුණු පිළිබඳව මෙම වාර්තාව දැනුවත් කරනු ඇති අතර හදිසි අවධානයක් අවශ්‍ය වන බන්ධනාගාර තත්ත්වය හා සම්බන්ධ අවශ්‍ය ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමට පහසුකම් සපයනු ඇතැයි විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය බලාපොරොත්තු වේ.

2. ක්‍රමවේදය

මෙම වාර්තාව ඔස්සේ ශ්‍රී ලංකාවේ සාපරාධී දඬුවම් පිළිබඳ නෛතික හා පරිපාලන රාමුව සිතියම් ගත කිරීම සහ එහි පවත්නා තත්ත්වය තක්සේරු කිරීම සිදු කරනු ලැබේ. එය පදනම් වී ඇත්තේ අපරාධ දඬුවම් සම්බන්ධයෙන් සිරගතව සිටින තැනැත්තන් සඳහා සාපරාධී දඬුවමට සම්බන්ධ වන්නන් පරිච්ඡේදය නිශ්චය කර ගැනීම උදෙසා සිරකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් වෙනුවෙන් උද්දේශන ක්‍රියාකාරකම්හි නියැලී සිටින සහ ඔවුන්ට නීතිමය නියෝජනයක් ලබාදෙන වෘත්තිකයන් සමඟ සිදුකරන ලද සම්මුඛ සාකච්ඡා මතය. බන්ධනාගාර සේවය තුළ විවිධාකාර ධාරිතාවයන්ගෙන් සේවාවන්හි නියුතු කාර්ය මණ්ඩලය සමඟ විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය විසින් සම්මුඛ සාකච්ඡා පැවැත්වීම ද සිදුකරන ලදී. ශ්‍රී ලංකාවේ සාපරාධී දඬුවම් ක්‍රමවේදය සහ එහි ප්‍රායෝගික ගතිකත්වයන් සම්බන්ධයෙන් යම් ආකාරයක අවබෝධයක් උකහා ගැනීම සඳහා පරිශීලනය කිරීම උදෙසා පවතින ලේඛනයන්හි අප්‍රමාණවත්භාවයට ප්‍රතිචාරයක් වශයෙන් මෙම මූලික පර්යේෂණ ක්‍රමය භාවිතා කරනු ලැබීය.

දණ්ඩ නීති සංග්‍රහය මගින් ස්ථාපිත කර ඇති සාපරාධී දඬුවම් යටතේ සිරගත කිරීමේ ක්‍රමවේදයන් සම්බන්ධයෙන් මෙම වාර්තාවේ ප්‍රධාන අවධානය යොමු වී ඇත. මෙම වාර්තාව ප්‍රාථමික මූලාශ්‍ර මත පදනම් වූ පරිපූර්ණ අධ්‍යයනයක් නොවන බවට විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය පෙන්වාදෙන අතර මෙය වූ කලී විවිධ පාර්ශ්වකරුවන් සමඟ පැවැත්වූ සම්මුඛ සාකච්ඡාවන් සහ සීමිත ද්විතීයික තොරතුරු ප්‍රභවයන් සැලකිල්ලට ගනිමින් පවතින නෛතික හා පරිපාලන රාමුව තුළ වඩාත් ඉහල අවධානයක් දැක්විය යුතු ගැටලු ඉස්මතු කිරීමේ උත්සාහයක් බව සටහන් කරයි.

3. ජාත්‍යන්තර මට්ටමේ නීතිමය බැඳීම සහ ප්‍රමිතීන්

ජාත්‍යන්තර මානව හිමිකම් සම්මුතීන් ගණනාවක් අනුමත කරමින් සිරගතව සිටින පුද්ගලයන්ට අදාළ වන ජාත්‍යන්තර නීතිමය බැඳීම් රාශියක් ශ්‍රී ලංකාව විසින් සිදු කර ඇත.⁵ සිවිල් හා දේශපාලන අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතිය (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) මගින් ජීවත්වීමේ අයිතිය සහ නිදහස, නිසි නෛතික ක්‍රියාවලියට සම්බන්ධ වීමට සහ සාධාරණ නඩු විභාග කිරීමක් සඳහා ඇති අයිතිය තහවුරු කිරීම විශේෂයෙන්ම පෙන්වා දී ඇත. සිර දඬුවම් නියම කිරීම, බන්ධනාගාරයන්හි පවතින තත්ත්වයන්, සිරකරුවන්ට සැලකීම සහ විශේෂ සිරකරුවන්ගේ ලැදියාවන් ආදිය සම්බන්ධයෙන් වන එක්සත් ජාතීන්ගේ රීති හා මූලධර්ම ඔස්සේ ඉහත කී තත්ත්වය තවදුරටත් ශක්තිමත් කර තිබේ.⁶ සිරගතව සිටින පුද්ගලයින් සම්බන්ධයෙන් වන සමහර ප්‍රධාන ගැටලු සහ ඒවාට අදාළ ජාත්‍යන්තර විධිවිධාන පහතින් පෙන්වා දී තිබේ.

3.1. සාපරාධී දඬුවමක් ලෙස නිදහස අහිමි කිරීමේ අරමුණ

සිවිල් හා දේශපාලන අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතියෙහි 10 (3) වගන්තිය මගින් පෙන්වා දෙන ආකාරයට 'සිරගත කිරීමේ හෙවත් වරිතශෝධනාගාර ක්‍රමවේද වූ කලී අත්‍යවශයෙන්ම ඔවුන්ගේ ශෝධනය සහ නැවත සමාජගත කිරීම' ඉලක්ක කර ගත ක්‍රමයක් විය යුතුය. සිරකරුවන්ට සැලකීම පිළිබඳ ඇති 10 වන වගන්තිය (ස්වකීය නිදහස අහිමි වූ සිරකරුවන් සම්බන්ධයෙන් මානුෂීය ලෙස සැලකීම) සම්බන්ධයෙන් අදාළ වන පොදු නිර්වචන අංක 21 ගත්කල එමගින් පෙන්වා දී ඇත්තේ, අදාළ රාජ්‍ය පාර්ශවයන් විසින් 'ඉගැන්වීම, අධ්‍යාපනය සහ නැවත අධ්‍යාපනය, වෘත්තීය මාර්ගෝපදේශනය සහ පුහුණුව' එකී සිරගත කර සිටින්නා වූ තැනැත්තන් වෙනුවෙන් ලබාදීමට පියවර ගත යුතු අතර එකී ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව මානව හිමිකම් කමිටුවට වාර්තා කළ යුතු බවය.⁷ සිරකරුවන්ට සැලකීම සම්බන්ධයෙන් වන එක්සත් ජාතීන්ගේ මූලික මූලධර්මයන්හි (සිරකරුවන්ට සැලකීම සඳහා වන මූලික මූලධර්ම) 10 වන මූලධර්මය මගින් ද පෙන්වා දෙනු ලබන්නේ, 'සිරගතව සිටි පුද්ගලයන්වද වඩාත් සුදුසුම තත්ත්වයන් යටතේ නැවත සමාජගත කිරීමට අවැසි පහසුකම් සැලසිය හැකිවන පරිදි බන්ධනාගාරයන් සැලසුම් කළ යුතු බවයි'.⁸ මෙම මූලධර්මයට අනුව ගත් කළ, මෙහිදී ප්‍රජාව සහ සමාජ ආයතනයන්ගේ සහභාගිත්වය සහිත ක්‍රියාවලියක් ඔස්සේ එකී කටයුත්ත සිදුවිය යුතු අතර වින්දිතයින්ගේ අවශ්‍යතා පිළිබඳව නිසි සැලකිල්ලක් දැක්වීම ද සිදු විය යුතුය.

කාන්තා සිරකරුවන්ට සැලකීම සඳහා වන රීති සහ කාන්තා වැරදිකරුවන් සඳහා වන සිරගත කිරීමක් නොමැති ක්‍රියාමාර්ග (බැංකොක් රීති),⁹ ස්වකීය නිදහස අහිමි වූ බාල වයස්කරුවන්¹⁰ ආරක්ෂා කිරීම සඳහා වන එක්සත් ජාතීන්ගේ රීති, සහ මරණීය දණ්ඩනයට මුහුණ දෙන අයගේ අයිතිවාසිකම් සහතික කිරීමේ ආරක්ෂණයන් ආදී වශයෙන් වූ මෙවලම් මගින් පිළිවෙලින් බාල, කාන්තා හා මරණීය දණ්ඩනය¹¹ නියම වූ සිරකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් ආරක්ෂා කිරීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කරමින් ඉහත කී ආකාරයෙහි ජාත්‍යන්තර නීතිමය ලියකියවිලි තවදුරටත් ශක්තිමත් කර ඇත.

⁵ 'ශ්‍රී ලංකාව විසින් අනුමත කිරීමේ තත්ත්වය' <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=164&Lang=EN>
⁶ උදාහරණයක් ලෙස, සිරකරුවන්ට සැලකීම සඳහා එක්සත් ජාතීන්ගේ මූලික මූලධර්ම (1990) සහ සිරකරුවන්ට සැලකීම පිළිබඳ සම්මත අවම රීති (1955).
⁷ 'පොදු අර්ථ දැක්වීම් අංක 21: 10 වන වගන්තිය (නිදහස අහිමි වූ පුද්ගලයන්ට මානුෂිකව සැලකීම)' (1992) <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCCPR%2fGEC%2f4731&Lang=en>
⁸ G.A. res. 45/111, annex, 45 U.N. GAOR Supp. (No. 49A) at 200, U.N. Doc. A/45/49 (1990).
⁹ කාන්තා සිරකරුවන්ට සැලකීම සහ කාන්තා වැරදිකරුවන් සඳහා භාරකාර නොවන පියවර පිළිබඳ එක්සත් ජාතීන්ගේ රීති (බැංකොක් රීති), නැවත සැකසීම E.S.C. Res. 2010/16, Annex, U.N. Doc. E/RES/2010/16 (July 22, 2010) <<http://hrlibrary.umn.edu/instree/res2010-16.html>>
¹⁰ නිදහස අහිමි බාල වයස්කරුවන් ආරක්ෂා කිරීම සඳහා වන එක්සත් ජාතීන්ගේ රීති G.A. res. 45/113, annex, 45 U.N. GAOR Supp. (No. 49A) at 205, U.N. Doc. A/45/49 (1990) <<http://hrlibrary.umn.edu/instree/j1unrjdl.htm>>.
¹¹ මරණීය දණ්ඩනයට මුහුණ දෙන අයගේ අයිතිවාසිකම් ආරක්ෂා කිරීම සහතික කිරීම, E.S.C. res. 1984/50, annex, 1984 U.N. ESCOR Supp. (No. 1) at 33, U.N. Doc. E/1984/84 (1984) <<http://hrlibrary.umn.edu/instree/i8sgpr.htm>>

3.2. ජීවත්වීමේ අයිතිය, නිදහස සහ පුද්ගලයාගේ ආරක්ෂාව

මානව හිමිකම් පිළිබඳ විශ්ව ප්‍රකාශනයේ (Universal Declaration of Human Rights - UDHR) 3 වන වගන්තිය මගින් සෑම තැනැත්තෙකුටම ජීවත් වීමට, නිදහසට හා සුරක්ෂිතභාවයට අයිතියක් ඇති බව සනාථ කරමින් පුද්ගලයාගේ මනුෂ්‍ය ජීවිතයෙහි පාරිශුද්ධත්වය සහතික කර තිබේ.¹² 1980 සිට ශ්‍රී ලංකාව රාජ්‍ය පාර්ශවයක් වශයෙන් බැඳී ඇති සිවිල් හා දේශපාලන අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතියේ¹³ 6 (1) වගන්තිය මගින් පෙන්වා දෙනු ලබන්නේ 'සෑම මනුෂ්‍යයකුටම ජීවත්වීමේ අයිතිය ඇති බවත් එය නීතියෙන් ආරක්ෂා කළයුතු බවත්ය.

මරණීය දණ්ඩනය අහෝසි කර නොමැති රටවල බරපතලම අපරාධ සඳහා මරණීය දණ්ඩනය සඳහා සිවිල් හා දේශපාලන අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතියේ 6 (2) වගන්තිය මගින් අවසර දී ඇති අතර, එකී සම්මුතියේ 6 (6) වගන්තිය අවධාරණය කරනු ලබන්නේ, 'මෙම සම්මුතියට පාර්ශවකාර ඕනෑම රාජ්‍යයකට මරණීය දණ්ඩනය අහෝසි කිරීම සඳහා අවැසි ක්‍රියාමාර්ගයන් ගැනීම ප්‍රමාද කිරීමට හෝ වැලැක්වීමට ඉහත කී වගන්තියෙහි කිසිවක් හේතුපාදක කර නොගත යුතුය' යන්නයි.

ඉතා මෑතදී, එක්සත් ජාතීන්ගේ මානව හිමිකම් කමිටුව විසින් එහි පොදු නිර්වචන අංක 36 ඔස්සේ මෙම ස්ථාවරය දැඩි ලෙස යළි අවධාරණය කරන ලද අතර ඒ බව පහත පරිදි පෙන්වා දී තිබේ:

6 වන වගන්තියෙහි 6 වන ඡේදය මගින් නැවත තහවුරු කරනු ලබන්නේ, වර්තමානය වනතෙක්ම මරණීය දණ්ඩනය මුළුමනින්ම අහෝසි කර නොමැති රාජ්‍ය පාර්ශවයන් නුදුරු අනාගතයේදී මරණීය දණ්ඩනය, යථාර්ථවාදීව හා නෛතිකමය වශයෙන් මුළුමනින්ම අහෝසි කිරීම සඳහා නැවත ආගමනයක් නොමැති මාවතක ගමන් කළ යුතු බවයි. මරණීය දණ්ඩනය වූ කලී ජීවත්වීමේ අයිතිය කෙරෙහි පවතින පූර්ණ ගෞරවය සමග කිසිවිටෙකත් එකිනෙක සමානුපාතිව පවත්වාගත හැකි තත්ත්වයක් නොවන අතර, මරණ දඬුවම අහෝසි කිරීම මානව ආත්මගරුත්වය ඉහළ නැංවීමට සහ මානව හිමිකම්හි සාධනීය ධනාත්මක සංවර්ධනයක දිශානතියට වඩාත් යෝග්‍ය වේ. රාජ්‍ය පාර්ශවයන් තත්ත්වාකාරයෙන් ස්වකීය රටවල්හි මරණීය දණ්ඩනය නියම කිරීම සිදුවන ශීග්‍රතාවය හා ප්‍රමාණය වැඩි කිරීමට හෝ ඔවුන් ලබා දෙන සමාව හා දණ්ඩන ලිහිල් කිරීම ප්‍රමාණය අඩු කිරීමට පියවර ගැනීම ඉහත කී 6 වන වගන්තියේ පරමාර්ථයට හා ඉලක්කයට පටහැනිව ක්‍රියා කිරීමක් වේ.¹⁴

පසුගිය වර්ෂ 2018 දෙසැම්බර් මාසයද ඇතුළුව, එක්සත් ජාතීන්ගේ මහා මණ්ඩල සැසිවාරයේදී "මරණ දඬුවම ක්‍රියාත්මක කිරීම පිළිබඳ තාවකාලික තහනම" පිළිබඳ යෝජනාවට පක්ෂව ශ්‍රී ලංකාව අඛණ්ඩවම ස්වකීය ඡන්දය ප්‍රකාශ කර ඇත.¹⁵ එබැවින් මරණීය දණ්ඩනය නැවත ක්‍රියාත්මක කිරීමට සැලසුම් සැකසීම වූ කලී වසර ගණනාවක් මුළුල්ලේ ශ්‍රී ලංකාව විසින් ජාත්‍යන්තර වේදිකාවන්හි දී ගත් ස්ථාවරයට පටහැනි තත්ත්වයක් වනු ඇත.¹⁶

¹² මානව හිමිකම් පිළිබඳ විශ්ව ප්‍රකාශනය, G.A. res. 217A (III), U.N. Doc A/810 at 71 (1948)
 < <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>>

¹³ සිවිල් හා දේශපාලන අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතිය, G.A. res. 2200A (XXI), 21 U.N. GAOR Supp. (No. 16) at 52, U.N. Doc. A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, entered into force Mar. 23, 1976
 <<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>>

¹⁴ මානව හිමිකම් කමිටුව, පොදු අර්ථ දැක්වීම් 36 (ජීවත්වීමේ අයිතිය පිළිබඳ, සිවිල් හා දේශපාලන අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතියේ 6 වන වගන්තිය), UN Doc. CCPR/C/GC/36, para. 50
 <https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/1_Global/CCPR_C_GC_36_8785_E.pdf>

¹⁵ දිනුමිකා දිසානායක, 'මරණ දඬුවම සජීවීව තබා ගැනීම' (හිමාල් දකුණු ආසියානු, 2018 සැප්තැම්බර් 28)
 <<https://himalmag.com/keeping-the-death-penalty-alive-sri-lanka-capital-punishment/>>; දිස්නා මුදලිගේ, 'මරණීය දණ්ඩනය තහනම් කිරීමට පක්ෂව එක්සත් ජාතීන්ගේ මහා මණ්ඩලයෙහි දී ශ්‍රී ලංකාව ඡන්දය දෙයි' (Daily News, 27 December 2018)
<http://www.dailynews.lk/2018/12/27/local/172455/lanka-votes-favour-death-penalty-moratorium-unga->.

¹⁶ ඇමනෙස්ටි ඉන්ටර්නැෂනල්, 'ශ්‍රී ලංකාව: මරණ දඬුවම නැවත ආරම්භ කිරීමට සූදානම් වීම' (2019)
 <<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA3700752019ENGLISH.pdf>>

3.3. නිදහස අහිමි පුද්ගලයින්ට මානුෂිකව සැලකීම

සිවිල් හා දේශපාලන අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ අන්තර්ජාතික සම්මුතියෙහි 10 (1) වගන්ති මගින් පෙන්වා දෙනු ලබන්නේ, 'ස්වකීය නිදහස අහිමි වූ සියලු පුද්ගලයින්ට මනුෂ්‍යත්වය හා මනුෂ්‍යයාගේ සහජ ආත්ම ගෞරවය තහවුරු වන අන්දමට සලකනු ලැබිය යුතු බවය.' පොදු අර්ථ දැක්වීම් අංක 21 මගින් විස්තර කෙරෙන පරිදි, ඉහත කී අන්දමට සැලකීමේ වගකීම වූ කලී 'මූලික හා විශ්වීය වශයෙන් අදාළ වන රීතියක්' වශයෙන් සහ රටක පවතින සම්පත් පිළිබඳ සීමාවන් නොසලකා ඉටු කළ යුතු අවම මූලික වගකීමක් වශයෙන් හඳුනා ගැනේ.¹⁷ කිසිදු හේදයකින් තොරව මෙම රීතිය අදාළ කිරීමේ වැදගත්කමද මෙම ඡේදය ඔස්සේ නැවත වරක් අවධාරණය කරනු ලබයි. සිරකරුවන්ට සැලකීම සඳහා වන මූලික මූලධර්මයන්හි 1 වන මූලධර්මය මගින් ද අවධාරණය කරනු ලබන්නේ, 'සියලු සිරකරුවන්ට ඔවුන්ගේ මනුෂ්‍යත්වයෙහි නාමයෙන් ඔවුන්ට හිමි වටිනාකම සහ ගෞරවය හේතුවෙන්ම ගරුත්වයෙන් යුතුව සැලකීම අවශ්‍ය වන බවයි.'¹⁸ එහි 5 වන මූලධර්මය මගින් අවධාරණය කරනු ලබන්නේ මානව හිමිකම් පිළිබඳ විශ්ව ප්‍රකාශනය, සිවිල් හා දේශපාලන අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතිය සහ ආර්ථික, සමාජ හා සංස්කෘතික අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතිය යන සම්මුතීන් මගින් තහවුරු කර ඇති මානව අයිතිවාසිකම් සඳහා සිරකරුවන්ට හිමිකම් ඇති බවයි.¹⁹

සිරකරුවන්ට සැලකීම සම්බන්ධයෙන් වන එක්සත් ජාතීන්ගේ සම්මත අවම රීති අංක 9-14 රීතීන් (සම්මත අවම රීති) මගින් රැඳවියන් සඳහා ලබා දිය යුතු ප්‍රමිතිගත නවාතැන් පිළිබඳ නිර්වචනය කිරීම සිදු කෙරේ.²⁰ සිරකුට වල බිම් ප්‍රමාණය, ආලෝකය, උණුසුම සහ වාතාශ්‍රය ආදිය ඒ ඒ ස්ථානයන්හි පවතින දේශගුණික තත්ත්වයන් සැලකිල්ලට ගනිමින් සැලසුම් කළ යුතුය. මෙකී රීති ප්‍රකාරව ගත් කල, සෑම සිරකරුවෙකුටම එක් සිර මැදිරියක් හෝ කාමරයක් වෙන් කළ යුතුය. යම් හෙයකින් බන්ධනාගාර තුළ පවතින තාවකාලික තදබදය හේතුවෙන් එක් සිරකුටියක් තුළ එක් රැඳවියෙකුට වඩා වැඩි පිරිසක් ස්ථානගත කරනු ලබන්නේ නම්, එම ක්‍රියාව ව්‍යතිරේකී තත්ත්වයක් පමණක් විය යුතු අතර, අදාළ රැඳවියන් එකිනෙකා සමඟ ඇසුරු කිරීම කොතෙක් දුරට යෝග්‍ය වන්නේද යන්න සහ විශේෂයෙන්ම රාත්‍රී කාලයන්හි ක්‍රමවත් අධීක්ෂණයන්ට යටත්ව පරිපාලනය කිරීමේ පදනම මත පමණක් සිදුකරනු ලැබිය යුතුවේ. රීති අංක 67-69 ට අනුව ගත්කල, යම් අන්දමක අහිතකර බලපෑමක් උද්ගත වීම වැලැක්වීම උදෙසා දරුණු සහයෝ අපරාධකරුවන් වෙන් කිරීම සහ සිරකරුවන්ගේ සමාජ පුනරුත්ථාපනය සඳහා පහසුකම් සැලසීම අරමුණු කරගනිමින් සිරකරුවන් වර්ගීකරණය කිරීම තුළින් අරමුණු කල යුතුය. 'සෑම තනි පුද්ගල රැඳවියෙකුගේම අවශ්‍යතා, හැකියාවන් සහ පුද්ගල ස්වභාවයන්' මත පදනම්ව ඔහු හෝ ඇය සම්බන්ධයෙන් අනුයුක්ත කල යුතු වැඩපිළිවෙල නිශ්චය කිරීම සඳහා සෑම සිරකරුවෙකුම සම්බන්ධයෙන්ම තනි තනිව වශයෙන් ඇගයීමේ ක්‍රියාවලියක් කළ යුතුය.²¹ රැඳවියන්ට අදාළ පුද්ගලික සනීපාරක්ෂාව, ඇඳුම් පැළඳුම් සහ ඇඳ ඇතිරිලි, ආහාර, වෛද්‍ය ප්‍රතිකාර, ව්‍යායාම සහ ක්‍රීඩා සම්බන්ධයෙන් බන්ධනාගාර විසින් පවත්වා ගත යුතු ප්‍රමිතීන් රීති අංක 15-21 මගින් දක්වා ඇත. බන්ධනාගාර නවාතැන් මගින් රැඳවියන්ට අවශ්‍ය සනීපාරක්ෂක පහසුකම් සැපයිය යුතුය.

3.4. බන්ධනාගාර තුළ විනය

සම්මත අවම රීති අංක 35 සහ 36 තුළින් බන්ධනාගාරයේ අභ්‍යන්තර රීති සහ රැඳවියන් සඳහා ඇති පැමිණිලි යාන්ත්‍රණයන් පිළිබඳව සිරකරුවන් දැනුවත් බව සහතික කිරීමේ අවශ්‍යතාවය පෙන්වා දෙනු ලැබේ. පරීක්ෂණ නිලධාරීන්ට සහ බන්ධනාගාරයෙහි ප්‍රධාන පරිපාලනයට එකී පැමිණිලි යාන්ත්‍රණ ලබා ගත හැකි විය යුතු අතර සියලුම

¹⁷ 'පොදු අර්ථ දැක්වීම් අංක 21: 10 වන වගන්තිය (නිදහස අහිමි වූ පුද්ගලයන්ට මානුෂිකව සැලකීම), 4 වන ඡේදය (1992) <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCCPR%2fGEC%2f4731&Lang=en>

¹⁸ සිරකරුවන්ට සැලකීම සඳහා එක්සත් ජාතීන්ගේ මූලික මූලධර්ම (n 7).

¹⁹ ඉහත එම.

²⁰ 1955 අගෝස්තු 30 දින අපරාධ වැලැක්වීම සහ වැරදිකරුවන්ට සැලකීම පිළිබඳ එක්සත් ජාතීන්ගේ පළමු සම්මේලනයෙහි දී සම්මත කරන ලද සිරකරුවන්ට සැලකීම සඳහා වන අවම රීති, U.N. Doc. A/CONF/611, annex I, E.S.C. res. 663C, 24 U.N. ESCOR Supp. (No. 1) at 11, U.N. Doc. E/3048 (1957), amended E.S.C. res. 2076, 62 U.N. ESCOR Supp. (No. 1) at 35, U.N. Doc. E/5988 (1977) <<http://hrlibrary.umn.edu/instreet/g1smr.htm>>

²¹ ඉහත එම.

පැමිණිලි නිසි පරිදි විසඳිය යුතුය. සම්මත අවම රීති අංක 27 මඟින් විනය හා සාමය ස්ථිරව පවත්වා ගත යුතු බව පෙන්වා දෙනු ලබන අතර එහිදී ආරක්ෂිත භාරකාරත්වය සහ රැඳවියන්ගේ ප්‍රජාව තුළ නිසි සාමය පවත්වාගෙන යාම සඳහා අවශ්‍ය ප්‍රමාණයට වඩා වැඩි සීමාවක් පැනවීම නොකල යුතුවේ.

රීති අංක 28 (1) හි සඳහන් වන පරිදි කිසිදු සිරකරුවෙකු එකී ආයතනය විසින් ගන්නා වූ විනයානුකූල ක්‍රියාමාර්ගයක ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් සේවයෙහි යෙදවීම නොකල යුතුය. කෙසේ වුවද රීති අංක 28 (2) මඟින් තවදුරටත් පැහැදිලි කෙරෙනුයේ ඉහත කී මූලධර්මයෙහි ක්‍රියාත්මක වීම හරහා බන්ධනාගාර තුළ සිරකරුවන්ගේ ස්වයං පාලනයක් මෙන්ම පුද්ගල හා කණ්ඩායම් වශයෙන් වන ප්‍රගතියක් ඇති කර ගැනීමට බාධාවක් නොවිය යුතු බවය. එහි 30 වන රීතිය මඟින් තහවුරු කෙරෙනු ලබන්නේ තමාට ඵල ල වී ඇති වෝදනා පිළිබඳව සිරකරුවාට නිසි පරිදි දැනුම් දිය යුතු බවත් එහිදී ඔහුගේ විත්තිවාචකයන් ඉදිරිපත් කිරීම පිණිස 'නිසි අවස්ථාවක්' ලබා දිය යුතුය බවත්ය.

එමනිසා, සිරකරුවෙකුට එරෙහි පරීක්ෂණයකදී අදාළ නිසි ක්‍රියා පටිපාටීන් සඳහා හිමිකම එකී තැනැත්තාට හිමිවිය යුතුය. එහි 31 වන රීතිය මඟින් පැහැදිලි කෙරෙන අන්දමට, ශාරීරික දඬුවම් ක්‍රියාත්මක කිරීම, අඳුරු කුටියක රඳවා තැබීමෙන් දඬුවම් කිරීම සහ සිරකරුවන්ට කෲර, අමානුෂික හෝ අවමන් සහගත දඬුවම් ලබා දීම තහනම් කර තිබේ. තවද, රීති 32 හි සඳහන් වන්නේ, සමීප සිරගත කිරීම් හෝ ආහාර සීමා කිරීම් නියම කොට ක්‍රියාත්මක කළ යුතු වන්නේ 31 වන රීතියේ මූලධර්මයට කිසිදු අයුරකින් අගතියක් සිදු නොවන අන්දමට නිසි වෛද්‍ය නිලධාරියකුගේ අනුමැතිය හා අධීක්ෂණය යටතේ පමණක් බවයි.

සම්මත අවම රීති අංක 33 ට අනුව ගත් කළ, සංවරණ සීමා කිරීම් දඬුවමක් වශයෙන් භාවිතා නොකළ යුතු අතර, තවදුරටත් සීමාකිරීම් සඳහා වන දම්වැල් හෝ යකඩ විලංගු ලෙස භාවිතා නොකළ යුතුය. ඊට අමතරව, එවැනි සීමාවන් පැනවීමේ තත්වයන් හුදෙක් සිරකරුවන් මාරු කිරීම සහ වෛද්‍ය නිලධාරියාගේ උපදෙස් පරිදි සෞඛ්‍ය හේතු මත පමණක් සිදු කිරීමට හැකි අයුරින් සීමා වේ. එහි 54 වන රීතිය මඟින් පෙන්වා දෙන පරිදි, යම් රැඳවියෙකු පලායාමට උත්සාහ කළහොත් පමණක් ආත්මාරක්ෂාව සඳහා ආයුධ භාවිතා කිරීමට අවසර දී ඇත. එවැනි තත්වයකදී වුවද, ඊට අදාළ පියවරක් ගැනීම සඳහා සුවිශේෂ අවශ්‍යතාවයක් උද්ගත නොවන්නේ නම්, බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය ස්වකීය දෛනික කටයුතු වලදී ආයුධ රැගෙන යාමේ තත්වයක් සඳහා හැකියාවක් පවතින බව ඉන් අදහස් නොකෙරේ.

3.5. සිරකරුවන්ට අධ්‍යාපනය සහ රැකියාව

සිරකරුවන්ට සැලකීම සඳහා වන මූලික මූලධර්මයන්හි 6 වන මූලධර්මය සහ සම්මත අවම මූලධර්මයන්හි 77 වන රීතිය මඟින් සිරකරුවන්ගේ අධ්‍යාපනය සඳහා වන පහසුකම් පිළිබඳ තත්වය ඉදිරිපත් කරයි. තරුණ සිරකරුවන්ගේ සහ අක්ෂර ලිවීමේ හා කියවීමේ හැකියාව නොමැති සිරකරුවන්ගේ අධ්‍යාපනය අනිවාර්ය වේ. සිරකරුවන්ට සැලකීම සඳහා වන මූලික මූලධර්මයන්හි 8 වන මූලධර්ම ඔස්සේ පැහැදිලි කෙරෙනුයේ සිරකරුවන්ට 'රටේ ශ්‍රම වෙළඳපොළ තුළට අර්ථාන්විත ආකාරයට නැවත අන්තර්ග්‍රහණය වීමට හැකිවන අන්දමට වේතන සහිත රැකියාවල නියුතු වීම සඳහා අවශ්‍ය පහසුකම් සැලසීමට බන්ධනාගාර මගින් කටයුතු කලයුතු අතර එතුළින් ඔවුන්ගේම පුද්ගලික ආර්ථික තත්වයට සහ ඔවුන්ගේ පවුල්වල මූල්‍ය තත්වයන්ට දායකත්වය ලබාදීම හැකි කරවන තත්වයකට ඉඩ ප්‍රස්ථාව සලසා දිය යුතු බවයි.'

සම්මත අවම රීතීන්හි 71-76 දක්වා වූ රීති මඟින් පෙන්වා දෙන පරිදි, සිරකරුවන්ට සාධාරණ වැටුපක්, සාධාරණ සේවා මුරයක්, විවේකය, සෞඛ්‍යය හා ආරක්ෂාව මෙන්ම කර්මාන්ත ආශ්‍රිතව යම් අනතුරක් සිදුවුවහොත් එහිදී ඊට අදාළ වන්දි ලබා දීමක් ද සහතික කළ යුතුය. මෙකී ප්‍රමිතීන් බන්ධනාගාරවලින් පිටත රැකියාවලදී අනෙකුත් සේවා නියුක්තිකයන්ට හිමි කොන්දේසිවලට සමාන තත්වයක පැවතිය යුතුවේ.

3.6. බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලයේ රැකියා කොන්දේසි

වර්ෂ 1980 ජුනි මස ශ්‍රී ලංකාව විසින් පිළිගත් සිවිල් හා දේශපාලන අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතියෙහි 7 වන ව්‍යවස්ථාවට අනුව, මිනිසුන්ට සාධාරණ හා සුදුසු සේවා කොන්දේසි සඳහා හිමිකම් ඇත. බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය කෙරෙහි විශේෂයෙන් අවධානය යොමු කරමින්, සම්මත අවම රීතීන්හි අංක 46 වන රීතියේ සඳහන් වන්නේ, “සුපිළිච්ඡන්තභාවය, මනුෂ්‍යත්වය, වෘත්තීය ධාරිතාවය සහ රැකියා කාර්යය ඉටුකිරීම සඳහා ඇති පුද්ගල සුදුසුකම්” ආදී ගුණාංගයන් ඇති තැනැත්තන් ආකර්ශනය කර තබා ගැනීමට හැකිවන තරම් අදාළ රැකියා කොන්දේසි ප්‍රමාණවත් විය යුතු බවයි. ස්වකීය සේවා කටයුතු ආරම්භ කරන අවස්ථාවේදී බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය සඳහා පුහුණුවක් ලබා දීම කල යුතු අතර සේවයෙහි නියැලෙන විට සේවාස්ථ පුහුණු කිරීම් සඳහා ද කටයුතු කලයුතු බව එහි 47 වන රීතිය මගින් පෙන්වා දේ. සාමාන්‍ය සහ සුවිශේෂී රාජකාරී තත්ත්වයන් පිළිබඳ පුහුණුවක් ලබාදීම මෙකී රීතිය මගින් අපේක්ෂා කරන අතරම එහිදී අදාළ පුහුණුව අවසන් වීමේදී න්‍යායාත්මක හා ප්‍රායෝගික පරීක්ෂණ සමත් වීමේ අවශ්‍යතාවය ද අවධාරණය කෙරේ. තවද, එහි 46 (2) රීතිය මගින් අවධාරණය කරනුයේ බන්ධනාගාරයන්හි සේවය කිරීම ඉතා වැදගත් සමාජ සේවාවක් බවට බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය මෙන්ම මහජනයාව ද දැනුම්වත් කිරීම සඳහා පියවර ගත යුතු බවයි.

4. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථානුකූල සහ නෛතික රාමුව

ශ්‍රී ලංකාවෙහි ව්‍යවස්ථානුකූල ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදයක් පවතින අතර වර්ෂ 1978 ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවෙහි 3 සහ 4 යන විධිවිධානයන්ගේ ප්‍රකාරව (මින් මතුවට ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව යනුවෙන් හැඳින්වෙන), පරමාධිපත්‍ය ජනතාව සතුය. ජනතාව විසින් ඔවුන්ගේ පරමාධිපත්‍ය පාලන බලතල, මූලික අයිතිවාසිකම් සහ ඡන්ද බලය හරහා භාවිතා කරනු ලැබේ. මෙකී විධිවිධානයන් මඟින් පෙන්වා දෙන පරමාධිපත්‍ය හිමි 'ජනතාව' යන්නට අපරාධ ක්‍රියාවන්ගේ වින්දිතයන්, අපරාධයන්හි වූදිතයන් සහ අපරාධ යුක්ති ක්‍රමවේදය තුළින් බලපෑමට ලක්වන මහජනතාව ඇතුළත් වේ. එම නිසා, අපරාධ යුක්තිය සම්බන්ධ කටයුතු වලදී ඉහත කී ඒ ඒ පුද්ගල කොට්ඨාශයන්ට හිමි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාමය පිළිගැනීම ලබාදීම ඉතා තීරණාත්මක වේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ ජනගහනයෙන් 100,000 ක ප්‍රමාණයකට 114.7 ක් සිරගත කිරීම්වලට පාත්‍රවන පිරිස වේ.²² ශ්‍රී ලංකාවේ බන්ධනාගාර ආයතනයන් අතරට, බන්ධනාගාර මූලස්ථානය, පර්යේෂණ විශේෂණ පුහුණු මධ්‍යස්ථානය, ආරක්ෂිත බන්ධනාගාර 4ක්, රිමාන්ඩ් බන්ධනාගාර 18ක් වැඩ කඳවුරු 10ක්, විවෘත බන්ධනාගාර කඳවුරු 2ක්, එක් බන්ධනාගාර පුහුණු පාසලක් සහ තරුණ වරදකරුවන්ගේ විශේෂණ මධ්‍යස්ථාන 2ක් ආදිය ඇතුළත් වේ.²³ මේ එක් එක් ආයතනයන්හි සිටින රැඳවියන්ගේ ප්‍රමාණය පිළිබඳ පවතින සංඛ්‍යා ලේඛනවලින් නිශ්චිතව සටහන් පෙන්වුම් නොකළද, බන්ධනාගාරයන්හි සිරකරුවන්ගේ අධික තදබදයක් පවතින බව සාමාන්‍යයෙන් දන්නා කරුණකි.²⁴ වද හිංසන, අමානුෂික, අවමන් සහගත සැලකීම සහ දඬුවම් පිළිබඳ එක්සත් ජාතීන්ගේ විශේෂ නියෝජිත වර්ෂ 2016 ශ්‍රී ලංකාවේ කළ සංචාරය සම්බන්ධයෙන් ඉදිරිපත් කළ වාර්තාවෙහි පෙන්වා දෙනු ලබන්නේ සියයට දෙසියක හෝ තුන්සියක ප්‍රමාණයෙන් අධික වූ අතිශයින්ම දැඩි තදබදයක්, වචනිකව රක්ෂිත බන්ධනාගාරය වැනි ස්ථානයන්හිදී නිරීක්ෂණය කළ බවයි. ප්‍රමාණවත් ඉඩකඩ නොමැති වීම හේතුවෙන් එකිනෙකා පිටුපස කොන්ක්‍රීට් බිම් මත සහ පඩිපෙළවල් මත රැඳවියන්ට නිදා ගැනීමට සිදුව තිබේ.²⁵ ඉතා මෑතකදී අනුරාධපුර බන්ධනාගාරය තුළ සිදු වූ කළහකාරී තත්ත්වය හේතුවෙන් මරණ 2ක් සිදු වූ අතර ඊට ප්‍රධාන වශයෙන් හේතු වූයේද 'තදබදකාරී තත්ත්වයන් සහ ආහාරයන්හි තිබූ අවම ගුණත්වය' මෙන්ම කොවිඩ් - 19 වසංගත තත්ත්වය හේතුවෙන් රැඳවියන් බැලීම සඳහා පහවා තිබූ සීමාකාරී තත්ත්වයන්ගේ ද ප්‍රතිඵලයක් වශයෙනි.²⁶ මෙම තත්ත්වයන් තුළින් මනාව පැහැදිලි වන්නේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාමය විධිවිධානයන් ඔස්සේ ඔවුන්ගේ හිමිකම් තහවුරු කර තිබුණද ප්‍රායෝගික ක්ෂේත්‍රය තුළ රැඳවියන්ගේ අයිතිවාසිකම් කොතෙක් දුරට අහිමිව තිබේද යන්නයි.

²² සංඛ්‍යාලේඛන අංශය, බන්ධනාගාර මූලස්ථානය, ශ්‍රී ලංකාවේ බන්ධනාගාර සංඛ්‍යාලේඛන 2019' (2019) 32.

²³ ඉහත එම 3.

²⁴ 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

²⁵ වධහිංසා පැමිණවීම සහ වෙනත් කුරිරු, අමානුෂික හෝ පහත් ලෙස සැලකීම හෝ දඬුවම් කිරීම පිළිබඳ විශේෂ නියෝජිතගේ ශ්‍රී ලංකා සංචාරය පිළිබඳ වාර්තාව (A/HRC/34/54/Add.2, 22.12.2016) 11. ඔහු තවදුරටත් සඳහන් කරන ලද්දේ 'ගරා වැටෙමින් පවතින යටිතල පහසුකම් සහිත කොළඹ පිහිටි විශාල බන්ධනාගාර 19 වන ශතවර්ෂයෙහි ඉදිකරන ලද ඒවා වන්නා සේම එකී තත්ත්වයෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් කුරිරු, අමානුෂික සහ අවමන් සහගත සැලකීම් සහ දඬුවම් සිදුවන බවයි. නුසුදුසුම තත්ත්වයෙහි පවතින වැලිකඩ බන්ධනාගාරය වසා දමා වර්ෂ 2016 අග භාගය වන විට තංගල්ලේ නව බන්ධනාගාරයක් ක්‍රියාත්මක කිරීමට සැලසුම් කර ඇති බව රජය විසින් වාර්තා කරන ලදී. එසේ වුවද, වැලිකඩ බන්ධනාගාරය අඛණ්ඩව ක්‍රියාත්මක වේ.

²⁶ නිව් යෝර්ක් ටයිම්ස් (n 1).

4.1. අපරාධනීය දඬුවම් සඳහා වන දණ්ඩ නීති සංග්‍රහ ව්‍යුහය

ශ්‍රී ලංකාවේ දණ්ඩ නීති සංග්‍රහය වූ කලී ඉන්දියානු දණ්ඩ නීති සංග්‍රහයට²⁷ සම්පතාවයක් පෙන්වුම් කෙරෙන්නා වූ වර්ෂ 1883 බ්‍රිතාන්‍ය පාලන සමය තුළ සැකැස්මක් පෞරාණික නීතියකි. දණ්ඩ නීති සංග්‍රහයේ 52 වන වගන්තිය මගින් මරණ දඬුවම, සුළු සිර දඬුවම්, බරපතළ සිර දඬුවම්, කස පහර, දඩ, දේපළ රාජ්‍ය සන්තක කිරීම ආදිය සාපරාධී දඬුවම් වශයෙන් පෙන්වා දී තිබේ. (වර්ෂ 2005 අංක 23 දරණ ශාරීරික දඬුවම් (අහෝසි) කිරීමේ පනතෙහි 3 වන වගන්තිය මගින් කස පහර දඬුවමක් වශයෙන් පැවැතීම ඉවත් කරන ලදී.) වර්ෂ 1979 අපරාධ නඩු විධාන සංග්‍රහ පනතේ²⁸ 303 වගන්තිය මගින් දණ්ඩ නීති සංග්‍රහයෙහි ඇති දඬුවම් තවදුරටත් ප්‍රතිපුරණය කර තිබේ. එකී ප්‍රතිපාදනයට අනුව, වසර දෙකකට අඩු බන්ධනාගාර ගත කිරීමක් අත්හිටුවීමේ හැකියාව විනිශ්චයකාරවරුන්ට ලැබේ. වැඩිදුරටත් දඬුවම් ක්‍රියාමාර්ග හඳුන්වා දෙනු ලබන වෙනත් නීතින් සමඟ දණ්ඩ නීති සංග්‍රහය කියවිය යුතු වේ. වර්ෂ 1944 අංක 42 දරණ පරිවාස ආඥාපනතෙහි 3 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව අදාළ වරද, වයස, ස්ත්‍රී පුරුෂ භාවය සහ වරදකරුගේ තත්ත්වය ආදී කරණු සලකා බලා පරිවාස නියෝගයකින් නිදහස් කිරීමේ විකල්පය අධිකරණයට ලබා දී තිබේ. කෙසේ නමුත්, පරිවාසයට සම්බන්ධ තත්ත්වයන් ළමයින්ට පමණක් අදාළ වේ.²⁹ 1999 අංක 46 දරණ ප්‍රජා පාදක විශෝධන පනත මගින් ද යම් වරදකට ලබා දෙන දඬුවම අනිවාර්ය සිර දඬුවමක් නොවෙන අවස්ථාවන්හි දී සිරගත කිරීම වෙනුවට ප්‍රජා පාදක විශෝධන නියෝගයන් නිකුත් කිරීමට පහසුකම් සලසා තිබේ.

4.2. මරණ දණ්ඩනය පැනවීමේ අධිකරණමය තත්ත්වය අනුමත කෙරෙන නීතිකරණය

ශ්‍රී ලංකාවේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් ප්‍රකාශිතවම පිළිගෙන නොමැති වුවද, වර්තමානය වන විට අධිකරණමය වශයෙන් පිළිගෙන ඇති පරිදි, ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ III වන පරිච්ඡේදයෙහි පෙන්වා දී ඇති ‘මූලික අයිතිවාසිකම්’ පදනම්ව ඇත්තේ ජීවත් වීමේ අයිතිය මතය.³⁰ වර්ෂ 1976 වසරේ සිට මේ වන තෙක් ශ්‍රී ලංකාවේ පැවැති අනුප්‍රාප්තික ආණ්ඩු විසින් මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කර නොමැති වුවද, දණ්ඩ නීති සංග්‍රහය,³¹ 1984 අංක 13 දරණ විෂ, අබිං සහ අන්තරායකර ඖෂධ ආඥා පනත³² සහ 1916 අංක 33 දරණ ගිනිඅවි ආඥා පනත³³ ආදී ප්‍රඥප්තීන් කිහිපයක් යටතේ මරණ දණ්ඩනය පැනවීම මහධිකරණය විසින් අඛණ්ඩව සිදු කෙරේ.

²⁷ ඉන්දියානු නීතිය’ (බ්‍රිටානිකා විශ්වකෝෂය, 2020) <https://www.britannica.com/topic/Indian-law#ref113113>>.
²⁸ 1999 අංක 46 දරණ ප්‍රජා පාදක විශෝධන පනත <<https://www.lawnet.gov.lk/1946/12/31/community-based-corrections-3/>>.
²⁹ 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.
³⁰ *ත්‍රියානි සිල්වා එදිරිව ඉද්දමල්ගොඩ* [2003] 2 SriLR 63; *රත්නායක තාරංග ලක්මාලි එදිරිව ඕ.අයි.සී., ඇඹිලිපිය පොලිස් ස්ථානාධිපති* (17.12.2019) SC/FR අයදුම්පත 577/2010.
³¹ දණ්ඩ නීති සංග්‍රහයේ 52 වන වගන්තිය (1883 අංක 3 දරණ ආඥා පනත) <https://www.lawnet.gov.lk/1948/12/31/penal-code-3/>>
³² 1984 අංක 13 දරණ ශ්‍රී ලංකාවේ විෂ, අබිං හා අන්තරායකර ඖෂධ (සංශෝධන) පනත <http://www.commonlii.org/lk/legis/num_act/poadda13o1984491/s5.html>
³³ ගිනි අවි ආඥා පනතේ 44 වන වගන්තිය <<https://www.lawnet.gov.lk/1947/12/31/firearms-4/>>

මරණීය දණ්ඩනය අදාළ වන වරදවල් පහතින් දැක්වේ.

දණ්ඩ නීති සංග්‍රහය	114 වගන්තිය - රජතුමාට විරුද්ධව යුද්ධ කිරීම හෝ යුද්ධ කිරීමට තැත් කිරීම හෝ යුද්ධ කිරීමට අනුබල දීම
	129 වගන්තිය - කැරලි ගැසීමට අනුබල දීම, එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් කැරලි ගැසීම සිදු වී නම්
	191 වගන්තිය - මරණීය වරදකට වරදකාරයා කරවීමේ අදහසින් බොරු සාක්ෂි දීම හෝ සැකසීම
	296 වගන්තිය - මිනී මැරුම
	299 වගන්තිය - සිය පණ හානි කරගැනීමට අනුබල දීම
1984 අංක 13 මහින් සංශෝධිත විෂ, අබිං සහ අන්තරායාකාර ඖෂධ පනත	ජාවරම්, ආඥා පනතේ 54 අ වගන්තිය සමඟ කියවෙන තෙවන උපලේඛනයෙහි අන්තර්ගත තහනම් ද්‍රව්‍ය අතරින් අවසර දී ඇති ප්‍රමාණය ඉක්මවා ආනයනය හෝ අපනයනය ද ඇතුළුව මත්ද්‍රව්‍ය සම්බන්ධ වැරදි. ³⁴
වර්ෂ 1916 අංක දරණ ගිනි අවි ආඥා පනත	ආඥා පනතේ 'ඇ' උපලේඛනයෙහි සඳහන් වරදක් කිරීම සඳහා ගිනි අවියක් භාවිතා කරනු ලබන ඕනෑම තැනැත්තෙකු

ඉහත කී වගන්තින් යටතේ දඬුවම් ගණනාවක් තුළ වෝදනා ගොනු කර නොමැති බව විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය සටහන් කර සිටී.³⁵ ශ්‍රී ලංකාවේ වැඩිම මරණීය දණ්ඩන ප්‍රමාණයක් නියම වී ඇත්තේ විෂ, අබිං සහ අන්තරායාකාර ඖෂධ ආඥා පනත යටතේ ගේම් 2කට වඩා වැඩියෙන් හෙරොයින් සන්නකයෙහි තබා ගැනීම හෝ ජාවරම් කිරීම යන තත්ත්වය යටතේය.³⁶

වර්ෂ 2019 අප්‍රේල් මස 21 වන දින සිදු වූ ත්‍රස්ත ප්‍රහාරයෙන් පසුව උත්තර වූ හදිසි තත්ත්වයක් පදනම් කරගනිමින් අප්‍රේල් මස 24 වන දින හදිසි රෙගුලාසි නිකුත් කරන ලද අතර එමගින් මරණ දණ්ඩනයෙන් දඬුවම් කළ හැකි වරදවල් ද සහිතව වරදවල් ගණනාවක් හඳුන්වා දෙන ලදී.³⁷

මරණ දණ්ඩනය නෛතික වශයෙන් පිළිගැනීම ඔස්සේ මගින් ශ්‍රී ලංකාවේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව උල්ලංඝනය වන බවත් එබැවින් එය වහාම බලපැවැත්වෙන පරිදි අහෝසි කළ යුතු බවත් විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය නැවත අවධාරණය කරනු ලැබේ.

4.3. මරණීය දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වන අපරාධ නඩු විධාන සංග්‍රහයේ ව්‍යුහය

අපරාධ නඩු විධාන සංග්‍රහයෙහි 285 (1) වගන්තිය මගින් ප්‍රකාශ කරනු ලබන්නේ 'යම් තැනැත්තෙකුට මරණීය දණ්ඩනය සඳහා නියම කළ පසුව ජනාධිපතිවරයා විසින් නියම කරනු ලබන ස්ථානයක සහ දිනයක ඔහුගේ ගෙලෙන් එල්ලා ඔහු මරණයට පත්වන තුරු තැබිය යුතු බවය.³⁸ වාර්තාවන්ට අනුව ගත් කළ අවසන් වරට මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කළ ඩී. එස්. සිරිපාල (හෙවත් මරුසිරා) මිය යාම සඳහා

³⁴ ඉහත එම.
³⁵ සාලිය පිරිස්, 'එල්ලීමට හෝ නොඑල්ලීමට?' (Sunday Observer, 2018 ජූලි 15) <<http://www.sundayobserver.lk/2018/07/15/opinion/hang-or-not-hang>>
³⁶ ඉහත එම.
³⁷ හදිසි අවස්ථා, විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය 'හදිසි අවස්ථාව අවබෝධ කර ගැනීම: පාස්කු ඉරිදා ප්‍රහාර 2019' (විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය, 2019) පිළිබඳ වැඩි විස්තර සඳහා බලන්න <https://www.cpalanka.org/wp-content/uploads/2019/04/QA_SoE.pdf> මෙම හදිසි කාලය 2019 අගෝස්තු මාසයේදී අවසන් විය, අල් ජසිරා, 'පාස්කු බෝම්බ ප්‍රහාරයෙන් පසු ශ්‍රී ලංකාවට පැනවූ හදිසි නීතිය අවසන් කරයි' (23.08.2019) <<https://www.aljazeera.com/news/2019/08/sri-lanka-ends-emergency-rule-imposed-easter-bombings-190823134350525.html>>
³⁸ 1979 අංක 15 දරණ අපරාධ නඩු විධාන සංග්‍රහය <<https://www.lawnet.gov.lk/criminal-procedure-code/>>

විනාඩි 18 ක කාලයක් ගත වී තිබේ.³⁹ ඒ ආකාරයෙන් අධිකරණමය වශයෙන් මරණයට පත් කිරීමේදී දීර්ඝ කාලයක් වේදනාවට පත්වීම වධහිංසනය, අමානුෂික අවමන් සහගත සැලකීමක් සහ දණ්ඩනයක් බවට පත් වේ. මෙය සෘජු වශයෙන්ම ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 11 වන ව්‍යවස්ථාව මඟින් සහතික කර ඇති වධ හිංසාවලට හෝ කෲර අමානුෂික හෝ අවමන් සහගත සැලකිල්ලකට නැතහොත් දඬුවමකට යටත් නොවී සිටීමේ නිදහස උල්ලංඝනය කිරීමකි. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 11 වන වගන්තිය යනු කිසිදු පදනමක් මත සීමා කිරීමකට ලක් කළ නොහැකි අයිතිවාසිකමකි. එබැවින් දඬුවමක් වශයෙන් මරණීය දණ්ඩනය පැනවීම මෙන්ම මරණීය දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ක්‍රමවේදයද ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා විරෝධී බවට පෙන්වා දිය හැකිය.

එල්ලා මරණයට පත් කිරීමේදී නීතිය මඟින් පෙන්වා දී ඇති කාර්ය පටිපාටිය පහත දැක්වේ.

<p>මරණ දඬුවම ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී නිලධාරීන්ගේ පෙනී සිටීම</p>	<p>අපරාධ නඩු විධාන සංග්‍රහයෙහි 286 (ඉ) (i) වගන්තිය : බන්ධනාගාර අධිකාරීවරයා හෝ අධිකාරීවරයා විසින් නම් කරනු ලබන අදාළ බන්ධනාගාරයෙහි ඡේලර්වරයකු බන්ධනාගාරයෙහි වෛද්‍ය නිලධාරියා හෝ ඡේලර්වරයා අදාළ මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කරන විට අදාළ ස්ථානයේ පෙනී සිටිය යුතුය. (වර්ෂ 1938⁴⁰ බන්ධනාගාර රීති අංක 264 මගින් මෙය අවධාරණය කෙරේ ඒ අතර අදාළ මරණ දඬුවම ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන බන්ධනාගාරයෙහි ඡේලර්වරයා සහ අදාළ සිරකරුව අධිකරණයෙන් භාර ගන්නා ඡේලර්වරයා අදාළ මරණ දණ්ඩනය සිදුවන ස්ථානයෙහි සිටිය යුතුය.)</p> <p>යම් හෙයකින් මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක වන්නේ බන්ධනාගාර පරිශ්‍රය තුළ නම්, එහිදී අදාළ ආගමික නායකයකු, සිරකරුගේ ශ්‍රෝතින් හෝ අධිකාරීවරයා විසින් පිළිගැනීම සුදුසු යැයි අදහස් කරනු ලබන වෙනත් ඔහුම තැනැත්තන් සඳහා එකී අවස්ථාව සහභාගී වීමට අවසර දී තිබේ.</p> <p>දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග 641⁴¹ : මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කරන්නන් විසින් ඡේලර්වරයාට වාර්තා කළ යුතු අතර අදාළ මරණ දඬුවම ක්‍රියාත්මක කිරීම අවසන් වන තුරු ඔවුන් බන්ධනාගාරය තුළ රැඳී සිටිය යුතුය.</p>
<p>මරණ දණ්ඩනය සඳහා සුදනම් කිරීම</p>	<p>දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග 642 : මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කිරීමට පෙර දින, අදාළ ඡේලර්වරයා විසින් මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කරන්නා සමඟ එක්ව අදාළ පලංචිය සහ අනෙකුත් උපාංග නිසි පරිදි පවතින්නේද යන්න පරීක්ෂා කර බැලිය යුතුය.</p>

³⁹ ඩබ්ලිව්. ජේ. බී. සෙනෙවිරත්න, 'මරු සිරා එල්ලා මැරීම මතභේදයක් ඇති කළේය' (Sunday Island) <<http://www.island.lk/2004/12/19/features8.html>>

⁴⁰ 1938 ජුනි 30 වන දින සිට බලපැවැත්වෙන පරිදි ලංකාවේ ව්‍යවස්ථාදායක ප්‍රඥප්ති යටතේ පොදු අදාලත්වයක් ඇති අනු ව්‍යවස්ථාවේ 44 වන පරිච්ඡේදය ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කරන ලදී (1938 කොළඹ රජයේ මුද්‍රණාලය විසින් මුද්‍රණය කරන ලදී). (මෙතැන් සිට බන්ධනාගාර රීති වශයෙන් හඳුන්වන).

⁴¹ 1956 ලංකාවේ රජයේ මුද්‍රණාලයේ මුද්‍රණය කරන ලද බන්ධනාගාර හා පරිවාස සේවා දෙපාර්තමේන්තුවේ දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග. (මෙතැන් සිට දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග වශයෙන් හඳුන්වන).

<p>මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ක්‍රියා පටිපාටිය</p>	<p>දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග 642 : මරණ දණ්ඩනය නියම කළ සිරකරු ඇතුළත් කළ පසු ඡේලර්වරයා විසින් එකී තැනැත්තාගේ බර බැලිය යුතු අතර මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කිරීමට පෙර දින නැවතත් අදාළ වෛද්‍ය නිලධාරියා ඉදිරියේදී බර බැලිය යුතුය. වෛද්‍ය නිලධාරියා විසින් අදාළ සිරකරුගේ වයස, සාමාන්‍ය සෞඛ්‍ය තත්ත්වය සහ ගෙල ආශ්‍රිතව ඇති අඩුපාඩු සහ අසාමාන්‍යතාවයන් පිළිබඳ වාර්තාවක් ලබා දිය යුතු වේ. ඡේලර්වරයා සහ වෛද්‍ය නිලධාරියා විසින් අදාළ සිරකරුගේ උස, බර, ඔහුගේ වයස, සාමාන්‍ය තත්ත්වය සහ ඔහුගෙන් කිසියම් ප්‍රතිවිරෝධයක් එල්ල විය හැකි නම් ඒ පිළිබඳවද ඇතුළත් තොරතුරු අදාළ මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කරන්නා වෙත ලබා දිය යුතුය.</p> <p>අදාළ තොරතුරු මත 'පහත හෙළිමේ වගුවට අනුකූලව පහත හෙළිමේ දුර ප්‍රමාණය ගණනය කළ යුතුය.⁴² සමහර අවස්ථාවන් හිදී අවශ්‍යතාවය අනුව අනුමත ගණනය කිරීමෙන් අපගමණයක් නිර්දේශ කිරීමට ඡේලර්වරයාට සහ අදාළ වෛද්‍ය නිලධාරියාට හැකිය.</p> <p>අදාළ කටයුත්ත ඉටු කිරීම සඳහා වන වාර්තාවට අත්සන් කිරීමට පෙර 'අවසන් වශයෙන් වෛද්‍ය නිලධාරියා සහ මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කරන්නා විසින් තවදුරටත් පහත හෙළිමේ දිග සහ සියලු කටයුතු සුදානම් කර ඇති බවට තමන්ම සැහීමකට පත් වීම අවශ්‍ය වේ.</p>
---	--

මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක සඳහා ඇති මෙකී කාර්ය පටිපාටික රීති අහෝසි කිරීම තුළින් මරණ දණ්ඩනය පිළිබඳ ව්‍යවස්ථාපිත තත්ත්වය අහෝසි කිරීම සඳහා අතිරේක දායකත්වයක් දිය යුතු වේ.

4.4. බන්ධනාගාරගත කිරීම සඳහා වන බන්ධනාගාර ආඥා පනතේ ව්‍යුහය

වර්ෂ 1877 අංක 16 දරණ බන්ධනාගාර ආඥා පනත මඟින් ශ්‍රී ලංකාවේ බන්ධනාගාර ගත කිරීමේ සම්බන්ධයෙන් අවශ්‍ය පහසුකම් සලසා තිබේ (බන්ධනාගාර ආඥා පනත). බ්‍රිතාන්‍ය පාලන සමයෙහි දී හඳුන්වාදුන් මෙකී ආඥා පනත වර්ෂ 1980 අංක 6 දරණ සංශෝධනය සහ වර්ෂ 2005 අංක 22 දරණ සංශෝධනය හැර කිසිදු ආකාරයක ප්‍රමාණවත් සමාලෝචනයකට ලක් වී නොමැත.⁴³ අදාළ සිරගතව සිටින කාල පරාසය තුළ එකී සිරකරුවන්ගේ නඩත්තුව පිණිස අවශ්‍ය ඔවුන්ගේ මූලික අවශ්‍යතාවයන් සහ සනීපාරක්‍ෂාව ලබා දීම සඳහා මෙකී ආඥා පනත මඟින් ව්‍යුහයක් පෙන්වා දී තිබේ. මෙකී ආඥා පනතට අනුව බන්ධනාගාර කොමසාරිස් ජනරාල් වරයෙකු සහ බන්ධනාගාර කොමසාරිස් වරයකු මෙන්ම ඔවුන්ගේ කාර්ය මණ්ඩල සාමාජිකයින් ශ්‍රී ලංකාව තුළ සියලුම බන්ධනාගාරයන්හි පරිපාලන කටයුතු භාරව ක්‍රියා කරයි. තවද, මෙම ආඥා පනතින් විධිවිධාන සලසා ඇති පරිදි සෑම බන්ධනාගාරයක් සඳහාම අධිකාරීවරයකු සහ ඔවුන්ට අදාළ කාර්ය මණ්ඩලයක් ලබා දී ඇති අතර ඔවුන් බන්ධනාගාර දේපාරතමේන්තුව සමඟ සම්බන්ධීකරණ කටයුතු පවත්වාගත යුතු වේ. වර්ෂ 2018 අවසන් වන විට 5,334ක කාර්ය මණ්ඩලයකින්, නිළ ඇඳුම් නොපලදින 263 දෙනෙකු ඒකාබද්ධ සේවයෙහි නිලධාරීන් 96 දෙනෙකු, අනෙකුත් සේවාවන්ගෙන් නිලධාරීන් 7 දෙනෙකු සහ වෙනත් දෙපාර්තමේන්තු මගින් අනුයුක්ත කරන ලද නිලධාරීන් 34 දෙනෙකු ආදී වශයෙන් වූ නිලධාරී මණ්ඩලයකින් සමස්ථ බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය සමන්විත වේ.⁴⁴ වර්තමානයේ පවතින ව්‍යුහය මඟින් හුදෙක් වරදකරුවන්ගේ නිදහස සීමා කිරීමක් සඳහා පමණක් අදාළ වන අතර ඔවුන්ට නැවත සමාජගත කිරීම උදෙසා ක්‍රියාත්මක වියහැකි ඵලදායී ධාරිතාවයක් සහිත නෛතික සහ ආයතනික ව්‍යුහයක් නොමැත. ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ විධිවිධාන ප්‍රකාරව සහතික කර ඇති අයිතිවාසිකම් සහ වර්තමානයෙහි පවතින අන්තර්ජාතික ප්‍රමිතීන් මඟින් තහවුරු කර ඇති තත්ත්වයන්ට අනුරූපව මෙකී බන්ධනාගාර ආඥා පනත ඉතා පුළුල් ලෙස ප්‍රතිසංස්කරණය කළ යුතුව තිබේ.

⁴² බන්ධනාගාර නීති හෝ දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග වල මෙය අර්ථ දක්වා නැත.
⁴³ 1980 අංක 6 දරණ බන්ධනාගාර (සංශෝධන) පනත <https://www.lawnet.gov.lk/1946/12/31/prisons-amendment-2/>; 2005 අංක 22 දරණ බන්ධනාගාර (සංශෝධන) පනත, No. 22 of 2005 <<https://www.lawnet.gov.lk/1946/12/31/prisons-amendment-3/>>.
⁴⁴ සංඛ්‍යාලේඛන අංශය, බන්ධනාගාර මූලස්ථානය (n 21) 10.

4.5. රැඳවියන්ගේ පැමිණිලි

බන්ධනාගාර ආඥා පනතේ 35 වන වගන්තිය ඔස්සේ බන්ධනාගාර පරීක්ෂකයින්⁴⁵ සම්බන්ධයෙන් තත්ත්වය පෙන්වනුම් කෙරෙන අතර, එය බන්ධනාගාරයෙහි පවතින තත්ත්වය නිරීක්ෂණය කිරීම සඳහා විෂය භාර අමාත්‍යවරයා විසින් පත් කරන ලද ස්වාධීන යාන්ත්‍රණයකි.⁴⁶ බන්ධනාගාර ආඥා පනතේ 41 වන වගන්තියට අනුව සිරකරුවන්ට ලැබෙන ආහාරවල ගුණත්වය සහ ප්‍රමාණය සහ අයහපත් සැලකීම් ආදිය පිළිබඳව සිරකරුවන්ට ඇති පැමිණිලිවලට සවන් දීමට මෙකී බන්ධනාගාර පරීක්ෂකයින්ට හැකිය. යම් ලෙසකින් අදාළ පැමිණිලි 'කිසිදු වැදගත්කමක් නොමැති හෝ ද්වේශ සහගතව' සිදු කර ඇති බවට අදාළ බන්ධනාගාර පරීක්ෂකයින්ට අවබෝධ වුවහොත්, එහිදී එවන් වූ පැමිණිල්ලක් සිදුකළ ඔහුට හෝ ඇයට හුදකලා සිරගත කිරීමකින් හෝ ආහාරමය සීමාවන් පැනවීමකින් දඬුවම් කිරීමේ හැකියාව අදාළ බන්ධනාගාර පරීක්ෂකයින්ට ඇත. යම් ලෙසකින් එවැනි පැමිණිල්ලක් සම්බන්ධයෙන් ක්‍රියාමාර්ගයක් ගැනීම අවශ්‍ය වන්නේ නම් අදාළ බන්ධනාගාර පරීක්ෂක විසින් ඒ බව බන්ධනාගාර කොමසාරිස් ජනරාල්ට හෝ නීතිපතිට වාර්තා කොට අදාළ පැමිණිල්ලේ ස්වභාවය අනුව ක්‍රියාමාර්ගයක් ගැනීමට ඉඩ දිය යුතුය. එවන් තීරණයක් බන්ධනාගාර නරඹන්නේකු විසින් පනවනු ලබන දඬුවමක් අභියෝගයට ලක් කිරීම සඳහා කිසිදු ප්‍රතිපාදනයක් මෙම ආඥා පනතෙහි නොපවතී. බන්ධනාගාර ආඥා පනතේ 41 (2) වගන්තියෙහි විධිවිධාන ප්‍රකාරව ඉහත කී අන්දමේ නියෝගයක් හෝ නියම කිරීමක් අනිවාර්යෙන්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමට ඡේලර්වරයා බැඳී සිටී.

වර්ෂ 2015 අංක 4 දරණ අපරාධයක වින්දිතයන් සහ සාක්ෂිකරුවන්ට සහාය දීමේ සහ ආරක්ෂා කිරීමේ පනතෙහි 13 (1) (l) වගන්තිය ප්‍රකාරව ගත් කළ අධිකරණ පද්ධතිය තුළ කාර්ය කාර්යක්ෂමයන් ඉටු කරනු ලබන ආයතන සමූහය විසින් වින්දිතයන්ගේ සහ සාක්ෂිකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් ආරක්ෂා කිරීම සහ වාර්ගික සහ සම්මතයන් සහ හොඳ පරිචයන් පිළිපැදීමට වගබලා ගත යුතු වේ. මෙහිදී බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව විශේෂයෙන්ම සඳහන් කර තිබේ.⁴⁷ කෙසේ නමුත්, මෙම පර්යේෂණයෙහිදී සිදු කළ සම්මුඛ සාකච්ඡාවන්ට අනුව බලන කළ තහවුරු වන්නේ, බන්ධනාගාර පරිපාලනයට විරුද්ධව ඇති ස්වකීය පැමිණිලි ඔප්පු කිරීමේදී සිරකරුවන්ට අසමාන වූ දුෂ්කරතාවයන්ට මුහුණ දීමට සිදු වීම තවදුරටත් එලෙසම පවතින බවයි.⁴⁸ අගුණුකොළපැලැස්ස බන්ධනාගාරය සම්බන්ධයෙන් වන තත්ත්වය සලකා බලන විට, එහි පවතින ප්‍රවණත්වය පිළිබඳව කාරණයෙහිදී සාක්ෂිකරුවන් බිය වැද්දීම හේතුවෙන් පැමිණිලිවලට අදාළ සාක්ෂිමය අවශ්‍යතා සම්පූර්ණ කිරීමේදී සිරකරුවන් දුෂ්කරතාවයන්ට මුහුණ දේ.⁴⁹ එම නිසා සිරකරුවන්ට ආරක්ෂිත ලෙස ස්වකීය පැමිණිලි ඉදිරිපත් කිරීම උදෙසා අපරාධ වින්ධිතයන්ට සහාය දැක්වීමේ සහ සාක්ෂිකරුවන් ආරක්ෂා කිරීමේ කඩිනම් අවශ්‍යතාවයක් පවතී.

⁴⁵ නිල දෙපාර්තමේන්තු ලේඛනවල දක්වා ඇති බන්ධනාගාරවල ඉතිහාසය අනුව, බන්ධනාගාර මූලස්ථානයේ සංඛ්‍යාලේඛන අංශය, 1933-1936 අතර දේශීය බන්ධනාගාර නැරඹීමේ පද්ධතිය ස්ථාපිත කරන ලදී. (n 21) 90.

⁴⁶ වධහිංසා පැමිණවීමට එරෙහි ක්‍රියාමාර්ගය ශ්‍රී ලංකාවේ නීතීවේදීන් සඳහා ඉස්තාන්බුල් ප්‍රොටෝකෝලය සඳහා ප්‍රායෝගික මාර්ගෝපදේශයකි (2004)
<<https://redress.org/wp-content/uploads/2018/09/National-adaptation-Sri-Lanka-legal-material.pdf>>

⁴⁷ 2015 අංක 4, අපරාධ සහ සාක්ෂිකරුවන්ගේ වින්දිතයින්ට සහාය වීම සහ ආරක්ෂා කිරීම පනතේ 13 (1) වගන්තිය, අධිකාරියේ යුතුකම් හා කාර්යයන් වනුයේ - (1) වර්ගාධර්ම පිළිපැදීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම ප්‍රවර්ධනය කිරීම සහ සහතික කිරීම සහ උසාවි, කොමිෂන් සභා, වෙනත් ඕනෑම විනිශ්චය සභාවක්, රාජ්‍ය නිලධාරීන් සහ නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමට සම්බන්ධ ව්‍යවස්ථාපිත ආයතනවල සේවකයින්, ශ්‍රී නිලධාරීන් ඇතුළු අපරාධ සහ සාක්ෂිකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් සහ හිමිකම් ආරක්ෂා කිරීමට අදාළ පිළිගත් සම්මතයන් සහ යහපත් පරිචයන්. ලංකා පොලිසිය, බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව, රජයේ වෛද්‍ය නිලධාරීන් සහ රජයේ සමාජ සේවා ආයතනවල නිලධාරීන්... (අවධාරණය එකතු කරන ලදී)

⁴⁸ 25.11.2019 පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

⁴⁹ පියුම් ෆොන්සේකා, 'අගුණකොළපැලැස්ස සුපිරි බන්ධනාගාරයේ සිර කුටි තුළ සිට' (2019 ජනවාරි 22)
<<http://www.dailymirror.lk/news-features/Behind-the-bars-of-Angunakolapelessa-Super-Prison/131-161374>>.

4.6. බන්ධනාගාරයන්හි විනය

බන්ධනාගාරයන්හි විනය තත්ත්වයන්ට එරෙහිව සිදුවන වරදවල් ලැයිස්තුවක් බන්ධනාගාර ආඥා පනතේ 78 වන වගන්තිය මගින් පෙන්වා දී තිබේ. එවැනි වරදවල් සිදු කරනු ලබන සිරකරුවන්ට එරෙහිව දැඩි ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම සම්බන්ධයෙන් වන විධිවිධාන ඊට පසු වගන්තීන් මගින් පෙන්වා දී තිබේ. බන්ධනාගාර විනය තත්ත්වයන්ට එරෙහිව සිදු කරනු ලබන වරදවල් සඳහා සිරකරුවන් දින 14 ක් නොඉක්මවන කාලයක් දඬුවම් කුටියකට සීමා කිරීම සහ සමීප සිරගත කිරීමේ නියෝගයක් ලබා දීම සහ දින 3ක් නොඉක්මවන කාලයක් සඳහා ආහාර සීමාවන් පැනවීම ආදී වශයෙන් වූ ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමේ හැකියාව බන්ධනාගාර අධිකාරීවරයාට හෝ බන්ධනාගාර පරීක්ෂක කටයුතු කරන්නාට ඇති බව 79 වන වගන්තිය මගින් පෙන්වා දේ. මෙම තත්ත්වය සිරකරුවන්ට සැලකීම පිළිබඳව මූලික මූලධර්ම යන්නෙහි 7 වන ඊතියෙහි අවශ්‍යතාවයන්ට ප්‍රතිවිරුද්ධ තත්ත්වයක් වන අතර එකී ඊතිය මගින් දඬුවමක් වශයෙන් හුදකලා සිරගත කිරීම අහෝසි කළ යුතු බව හෝ සීමා කළ යුතු බව පෙන්වා දේ.

බන්ධනාගාර ආඥා පනතේ 81 වන වගන්තිය මගින් පෙන්වා දෙන පරිදි එකී වගන්තියෙහි සඳහන් නිශ්චිත බරපතල වරදවල් සම්බන්ධයෙන් වරදකරුවන් විභාග කිරීම සඳහා විනිශ්චය සභාවක් පිහිටු වීම පිණිස විධිවිධාන සලසා තිබේ.⁵⁰ කෙසේ නමුත්, ඊතී අංක 272ට අනුව ගත් කළ, එවැනි වරදකට චෝදනා ලැබූ සිරකරුවන්ට ඉහත කී අන්දමේ විනිශ්චය සභාවක් බන්ධනාගාරය තුළ ස්ථාපිත කිරීම සම්බන්ධයෙන් කරණු ලබන දැනුම් දීම පැය 3 ක කාලයකට පෙර පමණක් සිදු කෙරේ.⁵¹ මේ අනුව බලන කළ සිරකරුවන්ට ඔවුන්ගේ විනිති පාර්ශවයේ සාක්ෂිකරුවන් කැඳවීමට ඇත්තේ ඉතා කෙටි කාල පරාසයක් පමණක් වන අතර එවැනි පසුබිමක් යටතේ වුවද එකී සාක්ෂිකරුවන් අදාළ විනිශ්චය සභාව වෙත ඉදිරිපත් කිරීමේ කාර්යය භාරව සිටින්නේ බන්ධනාගාර අධිකාරීත්වයන්ය. මෙවන් වූ අසාධාරණ කාර්යපටිපාටියක ඊතීන් හේතුවෙන් දුෂ්කරතාවයන්ට මුහුණ දීමට සිරකරුවන්ට සිදු වේ.⁵²

දඬුවම් කුටියක මාසයකට නොවැඩි කාලයක් සිරගත කිරීම ද ඇතුළත් බන්ධනාගාර ආඥා පනතේ 79 වන වගන්තියේ සඳහන් ඕනෑම දඬුවමක් පැණවීමේ බලය ඉහත කී විනිශ්චය සභාව වෙත බන්ධනාගාර ආඥා පනතේ 81(4) වගන්තිය මගින් ලබා දී තිබේ. බන්ධනාගාරයෙන් පැනයාම හෝ බන්ධනාගාරයෙන් පැන යාමට උත්සාහ කිරීම සඳහා වසර 5ක් දක්වා වූ කාලයක සිරගත කිරීමක් සහ වෙනත් ඕනෑම වරදක් සඳහා මාස 6ක් දක්වා සිරගත කිරීමක් ක්‍රියාත්මක කිරීමට මෙකී විනිශ්චය සභාවට හැකියාව ඇත. 83 වන වගන්තියේ විධිවිධාන පරිදි ඉහත කී අන්දමේ සිරකරුවෙකු අතිරේක දණ්ඩනයන්ට යටත් කිරීමේ හැකියාව ඇති අතර ඒවාට සමාව දීම සඳහා වන ලකුණු ඉවත් කිරීම, දඬුවමක් ආරම්භ කළ සිරකරුවෙකු වශයෙන් සලැකීම මෙන්ම සුවිශේෂී ඇඳුම් පැලඳීම නියම කිරීම ආදිය ඇතුළත් වේ. මීට අමතරව ආඥා පනතේ 82 වන වගන්තිය මගින් පෙන්වා දී ඇති පරිදි අදාළ වරද සඳහා වන මූලික දඬුවමට ශ්‍රමය මඟහැරීම සඳහා වන දඬුවම් එකතු කළ යුතු ආකාරය පිළිබඳ මඟපෙන්වීමක් සඳහන් වේ. තවද ආඥා පනතේ 79 සහ 81 වන වගන්තියෙන් ප්‍රකාරව සඳහන් වන දඬුවම් සම්බන්ධයෙන් කිසිදු අභියාචනයක් ඉදිරිපත් කළ නොහැකි බව ආඥා පනතේ 84 වන වගන්තියේ සඳහන් වන අතර එතුළින් නියමිත ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ ගැටළුකාරී තත්ත්වයක් ඉස්මතු වන බව පෙන්වුම් කරයි.

වර්තමානයේ පවතින ව්‍යුහය තුළින් සිරකරුවන්ට දැඩි අවාසිදායක තත්ත්වයක් උත්ගත කර ඇති අතර ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 12 වන ව්‍යවස්ථාව මගින් තහවුරු කර ඇති සර්ව සාධාරණත්වයේ අයිතිවාසිකම් එනම් නීතිය පසිඳීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමද නීතියේ රැකවරණය සර්ව සාධාරණ විය යුත්තේ

⁵⁰ දණ්ඩ නීති සංග්‍රහය යටතේ සිරකරුවෙකු වරදක් කර ඇති අවස්ථාවක, ඔහුට හෝ ඇයට මෙම විනිශ්චය සභාව හෝ සාමාන්‍ය අධිකරණය යටතේ නඩු පැවරිය හැකිය. බන්ධනාගාර ආඥා පනත, 85 වන වගන්තිය, දණ්ඩ නීති සංග්‍රහය හෝ වෙනත් ලිඛිත නීතියක් යටතේ දඬුවම් ලැබිය හැකි යම් වරදක් සම්බන්ධයෙන් ඕනෑම චෝදනාවක් විභාග කිරීමට සහ තීරණය කිරීමට ශ්‍රී ලංකාවේ ඕනෑම අධිකරණයකට ඇති බලය අහිමි කිරීම සඳහා 79, 81, 82, 83 සහ 84 වගන්තිවල අඩංගු කිසිවක් සලකනු නොලැබේ. කෙසේ වෙතත්, ඉහත සඳහන් වගන්තීන් යටතේ සහ අධිකරණයක් මගින් එකම වරද සඳහා කිසිදු තැනැත්තෙකුට දඬුවම් නොකල යුතු වේ.

⁵¹ බන්ධනාගාර ඊතී 273 මගින් විනිශ්චය සභාවක් පිහිටුවීම පිළිබඳ ඊතී වැඩිදුරටත් හි දක්වා ඇත.

⁵² 25.11.2019 පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

ද යන්න සහ සිවිල් හා දේශපාලන අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතියෙන් 14 වන ව්‍යවස්ථාව මගින් තහවුරු කර ඇති සාධාරණ නඩු විභාගයකට ඇති අයිතිය යන්න උල්ලංඝනය වීමක් සිදු වේ. තවද, වර්තමානයෙහි පවතින ව්‍යුහය තුළින් සිරකරුවන්ට සැලකීම පිළිබඳ අවම සම්මත රීතින්හි 30 වන රීතිය මඟින් පෙන්වා දෙන බන්ධනාගාරයන් තුළ යහපත් කල්කියාවන් තීරණය කිරීමේදී කාර්යපටිපාටික සාධාරණත්වය තහවුරු කිරීම උල්ලංඝනය වීමක්ද සිදු වේ.⁵³ එම නිසා ජාත්‍යන්තර සහ දේශීය මානව අයිතිවාසිකම් ප්‍රමිතීන්ට අනුකූල වීම පිණිස බන්ධනාගාර ආඥා පනතට කඩිනමින් අවශ්‍ය කරන්නා වූ ප්‍රතිසංස්කරණ ගෙන ආ යුතු වේ.

4.7. බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය විසින් යාන්ත්‍රික සීමා කිරීම සහ ආයුධ භාවිතා කිරීම

බන්ධනාගාර ආඥා පනතෙහි 88 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව ගත් කළ, සිරකරුවන්ට යාන්ත්‍රික සීමා කිරීම් සඳහා යොමු කිරීමට ඉඩ ප්‍රස්ථාව ලබා නොදේ කෙසේ නමුදු බන්ධනාගාර බිත්තිවලින් පිටත රැඳවියන් අනාරක්ෂිත ස්ථානයක සිටින විට සහ පුද්ගලයන්ට හෝ දේපළවලට හානි කිරීමේ හෝ ප්‍රවණ්ඩත්වය හරහා බාධා ඇති කිරීමේ තත්ත්වයන්ද ඇතුළුව මේ සඳහා ව්‍යාතිරේක අවස්ථාවන් 89 සහ 80 වගන්තින් ඔස්සේ පෙන්වා දෙනු ලැබේ. එවැනි සීමා කිරීම් පැවැතීමේ අරමුණු වන්නේ ප්‍රවණ්ඩත්වය, කැලඹීම, කැරලි ක්‍රියා, බන්ධනාගාරයෙන් පැන යාම හෝ බේරාගැනීම් ආදී තත්ත්වයන් වැලැක්වීම බව අදාළ වගන්තින් මගින් තහවුරු කෙරේ. එවැනි තත්ත්වයක දී සිරකරුවන්ට මාංවූ දැමීම, කණ්ඩායම් දම්වැල් යෙදීම, මැණික් කටුවට මාංවූ දමා කණ්ඩායමක් වශයෙන් තැබීම හෝ පැති මාංවූ සමඟ බඳපටි දැමීම ආදිය සිදුකළ හැකිය. තවද බන්ධනාගාර රීති අංක 246 සිට 252 ඇ මගින් පෙන්වා දෙන පරිදි බන්ධනාගාර ආඥා පනතෙහි විධිවිධානවලට අනුකූලව සීමා කිරීම් භවිතා කිරීම් සිදු කළ හැකි බව දක්වා ඇත. මෙකී නියෝගයන් පැනවීමේ එකී කාර්යය ඡේලර්වරයෙකුගේ තනතුරට වඩා පහල නොවන තනතුරක් හොඹවන නිලධාරියෙකු විසින් සිදු කළ යුතු වේ. ආඥා පනතේ 91 වන වගන්තියට අනුව, එවැනි සීමා බන්ධනයක් අදාළ අවශ්‍යතාවයන්ට පමණක් ප්‍රමාණවත් පරිදි සීමා කළ යුතු සේම අධිණ්ඩවම පැය 24කට වඩා වැඩි කාලයක් නොතිබිය යුතුය.

බන්ධනාගාර ආඥා පනතින් 77 වන වගන්තිය මගින් පෙන්වා දෙන පරිදි බන්ධනාගාරයෙන් පැන යාමකදී පමණක් ගිනි අවි භාවිතා කිරීමේ ඉඩ ප්‍රස්ථාව පවතී. මෙම වගන්තිය මගින් තවදුරටත් පෙන්වා දෙන පරිදි ගිනි අවි භාවිතය පිළිබඳ කාර්යපටිපාටික ප්‍රමිතීන් පවතින අතර, එවන් අවස්ථාවක දී ඡේෂ්ඨ නිලධාරී හෝ ඡේලර්වරයෙකු හෝ නියෝජ්‍ය ඡේලර්වරයෙකු අදාළ ස්ථානයෙහි සිටිය යුතු වීම, සහ වෙඩි තැබීම මාරාන්තික තුවාල සිදුවන පරිදි සිදු නොකරීම පෙන්වා දී තිබේ. බන්ධනාගාර තුළ ගිනි අවි නඩත්තු කිරීම සඳහා දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග අංක 260 සිට 282 දක්වා වූ ප්‍රතිපාදන මගින් ඉඩ සලසයි. කෙසේ නමුත්, ආඥා පනතින් 11 වන වගන්තියෙහි ප්‍රතිපාදන අනුව, බන්ධනාගාර නිලධාරීන්ට අවශ්‍ය වන්නා වූ බැටන් පොලු, කුරු, ආයුධ, පනොරම් සහ අනෙකුත් ආයුධ කට්ටල අවශ්‍ය පරිදි ලබා දීමට අවශ්‍ය ඉඩප්‍රස්ථාව සලසා තිබේ. මෙයින් බන්ධනාගාර තුළ ආයුධ භාවිතය සාමාන්‍ය තත්ත්වයට පත්වන අතරම බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය සිරකරුවන් හා දෛනිකව සම්බන්ධ වන අවස්ථාවල ඔවුන්ව බියගැන්වීමකට ලක් වේ. බන්ධනාගාර තුළ ආයුධ භාවිතා කිරීම පිළිබඳ තත්ත්වය ඉතා දැඩි ලෙස නියාමනය කිරීම පිණිස සහ ගිනි අවි භාවිතය සම්බන්ධයෙන් පවතින සීමා පිළිබඳ පුහුණුවක් අදාළ නිලධාරීන්ට ලබා දීම සඳහා බන්ධනාගාර ආඥා පනත සහ දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග සංශෝධනය කළ යුතු වේ.

4.8. රක්ෂිත බන්ධනාගාරගත වූ තැනැත්තන් සහ ඇප

වර්ෂ 2018 වන විට, ශ්‍රී ලංකාවේ බන්ධනාගාර තුළ වරදකාරීත්වය නිශ්චය කරන ලද සිරකරුවන් 24,852 ක් සිටින ලද අතර වරදකාරීත්වය නිශ්චය නොකරන ලද රැඳවියන් 108,263ක් සිටින ලදී (වරදකාරී වූ

⁵³ 25.11.2019 පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

සිරකරුවන්ගේ සංඛ්‍යාව මෙන් සිවු ගුණයක් පමණ).⁵⁴ නිදහස සඳහා ඇති අයිතිය ප්‍රකාශිතවම හරයාත්මක වශයෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ පිළිනොගත්තද, ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 13 වන ව්‍යවස්ථාව මගින් යම් කිසි තැනැත්තෙකුගේ නිදහස අහිමි වීමක් වූ කල්හි අනුගමනය කළ යුතු ක්‍රියාවලිය පෙන්වා දී තිබේ. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 13(2) ව්‍යවස්ථාවන්ට අනුව ගත් කළ, අත් අඩංගුවේ තබා ගනු ලැබූ හෝ රඳවා තබා ගනු ලැබූ හෝ අන්‍යාකාරයකින් පෞද්ගලික නිදහස අහිමි කරනු ලැබූ හෝ සෑම තැනැත්තෙකුම 'නීතියෙන් නියම කරනු ලැබූ කාර්ය පටිපාටිට අනුව' ආසන්නම නිසි අධිකරණයේ විනිශ්චයකාරවරයා ඉදිරියට ගෙන ආ යුතුය. තවද, නීතියෙන් නියම කරනු ලැබූ කාර්ය පටිපාටියට අනුකූලව ඒ විනිශ්චයකාරවරයා විසින් නියම කරනු ලැබූ ආඥාව මත සහ ආඥා ප්‍රකාරව මිස ඒ තැනැත්තා තවදුරටත් අත් අඩංගුවෙහි තබා ගැනීම හෝ ඒ තැනැත්තාගේ පෞද්ගලික නිදහස අහිමි කිරීම හෝ නොකළ යුත්තේ යැයි ඉහත ව්‍යවස්ථාව මගින් පෙන්වා දේ.

ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 13(4) ව්‍යවස්ථා ප්‍රකාරව ගත් කළ, තවදුරටත් පැහැදිලි කෙරෙනුයේ, නීතියෙන් නියම කරනු ලැබූ කාර්ය පටිපාටියට අනුකූලව නිසි අධිකරණයක් විසින් කරනු ලැබූ ආඥාවක් අනුව මිස, කිසියම් තැනැත්තෙකු මරණීය දණ්ඩනයට යටත් කිරීම හෝ කිසිම තැනැත්තෙකු බන්ධනාගාරගත කිරීම හෝ නොකළ යුත්තේය, යනුවෙන් සහ 'නඩුවිභාගයක් පවත්වන තෙක් හෝ යම් තැනැත්තෙකු සිරභාරයට ගැනීම, අත් අඩංගුවේ තබා ගැනීම, රඳවා තබා ගැනීම හෝ අන්‍යාකාරයකින් ඒ තැනැත්තාගේ පෞද්ගලික නිදහස අහිමි කිරීම දඬුවමක් නොවන්නේය' යනුවෙනි.

මෙම තත්ත්වය සම්බන්ධයෙන් අනුගමනය කළ යුතු ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ වර්ෂ 1997 අංක 30 දරණ ඇප පනතේ අන්තර්ගත වේ. මෙකී ඇප පනතේ අංක 16 වන වගන්තිය මගින් පෙන්වා දෙනු ලබන්නේ වරදකට වරදකරු කර ඇත්නම් මිස, අත්අඩංගුවට ගත් දිනයේ සිට මාස 12 කට වැඩි කාලයක් පුද්ගලයෙක් රඳවා තබා නොගත යුතු බවයි. කෙසේ නමුත්, 17 වන වගන්තිය මගින් ඉහත ඊනි තත්ත්වයට ව්‍යතිරේකයක් සලසා දී ඇති අතර එහිදී නීතිපතිවරයා වෙනුවෙන් මාහාධිකරණයක දී හෝ පළාත්බද මාහාධිකරණයක දී අයදුම්පත්‍රයක් ඉදිරිපත් කර තිබුණේ නම් අදාළ ඉහත කී කාල සීමාව දිගුකර ගැනීමට හැකිය. එවැනි තත්ත්වයකදී වුවද එලෙස රැඳවුම් කාලය එක් වරකට මාස තුනකට දීර්ඝ කළ හැකි අතර සම්ස්ථයක් ලෙස මාස 12 ක උපරිම කාලයක් පමණක් එසේ කළ හැකිය. තවද, වර්ෂ 1979 අංක 48 දරණ ත්‍රස්තවාදය වැලැක්වීමේ (තාවකාලික විධිවිධාන) පනතෙහි 19 වන වගන්තිය තුළින් ද ඇප දීම බැහැර කර තිබේ.

කවර නීති ප්‍රතිපාදන පැවැතියද වර්ෂ 2019 ට අදාළ බන්ධනාගාර දත්ත තොරතුරු අනුව රැඳවියන් 489 දෙනෙකු වසර දෙකක කාලයක් පුරාවට සිරභාරයෙහි තබා ඇති අතර රැඳවියන් 523 දෙනෙකු මාස 18ක් සිට වසර දෙකක් දක්වා රඳවා තබා ඇති සේම රැඳවියන් 890 දෙනෙකු මාස 12 සිට මාස 18ක කාලයක් පුරාවට රඳවා තබා ඇත.⁵⁵ එබැවින්, මේ තත්ත්වය සම්බන්ධයෙන් පවතින නීතිමය තත්ත්වය ප්‍රායෝගික කේෂ්ත්‍රයෙහිදී උල්ලංඝනය වන්නේය.⁵⁶ ඒ අනුව බලන කළ මෙකී නඩු ඇසීමේ කටයුතු කඩිනම් කිරීම ප්‍රමුඛතා ගත කිරීමට අධිකරණය පියවර ගත යුතු අතර අවශ්‍ය තැනැත්තන්ට නීති ආධාර ලබාදිය යුතු වේ.

4.9. ලිහිල් කිරීම සහ සමාව දීම

බන්ධනාගාර ආඥා පනතේ 58 වන වගන්තිය මගින් පෙන්වා දෙනු ලබන්නේ, මසකට වැඩි කාලයක් සිරගතව සිටින සිරකරුවන්ට කර්මාන්ත සහ යහපත් කල්ක්‍රියාව තුළින්ද ඔවුන්ගේ දඬුවම් ලිහිල් කර ගැනීම සඳහා ඔවුන්ට සුදුසුකම් තිබේ. දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග අංක 436 සිට 451 දක්වා වූ ප්‍රතිපාදන ඔස්සේ තවදුරටත් බන්ධනාගාර ඊනිති 298 සිට 307 දක්වා වූ ඊනිති මගින් පෙන්වන පරිදි දඬුවම් ලිහිල්

⁵⁴ බන්ධනාගාර මූලස්ථානයෙහි සංඛ්‍යාලේඛන අංශය, (n 21) 13, 25.
⁵⁵ ඉහත එම.
⁵⁶ 19.12.2019 දින පැවති සම්මුඛ සාකච්ඡාවේදී අදහස් දැක්වීම.

කිරීමේ විස්තරාත්මක යෝජනා ක්‍රමයක් ස්ථාපිත කර තිබේ.⁵⁷ වසරකට නොවැඩි කාලයක් සිරදඬුවමක් විදින ලබන සිරකරුවෙකු ලිහිල් කිරීම සඳහා අවශ්‍ය කරන්නා වූ ලකුණු ලබාගෙන ඇති විටෙක, බන්ධනාගාර කොමසාරිස් ජෙනරාල්වරයාගේ අනුමැතිය සහිතව ඔවුන්ව නිදහස් කිරීමේ හැකියාව බන්ධනාගාර අධිකාරිවරයාට ඇත.⁵⁸ අදාළ දඬුවම වසරකට වඩා වැඩි වන්නේ නම්, අදාළ සිරකරුවා ව නිදහස් කිරීම සඳහා සුදුසු බව කොමසාරිස් ජෙනරාල්වරයා විසින් අදාළ විෂය භාර අමාත්‍යවරයාට නිර්දේශ කළ යුතුය.⁵⁹

ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 34 ව්‍යවස්ථාව යටතේ සම්පූර්ණ සමාවක් හෝ නීත්‍යානුකූල කොන්දෙසි සහිත සමාවක් වරදකරුවන්ට ලබා දීමට, නියමකරන ලද දඬුවමක් කල් දැමීමට, නියමකරන ලද දඬුවමක් වෙනුවට ලිහිල් දඬුවමක් නියමකිරීමට සහ දඬුවමක් මුළුමනින්ම නිශ්ප්‍රභාකිරීමට ජනාධිපතිවරයාට බලය ලබා දී තිබේ. පිළිගත හැකි යුක්තිය වඩාත් රළු බවට නිගමනය කරන කල්හි ජනාධිපතිවරයාගේ සමාව මෙකී විධිවිධානය මඟින් තහවුරු කෙරේ. එවැනි තත්ත්වයකට නිදසුනක් වශයෙන් පවුලින් ද කෲස්⁶⁰ නඩුව පෙන්වා දිය හැකි අතර එහිදී ඇය විසින් අනියම් සම්බන්ධතාවයක් පැවත්වූ පුද්ගලයාගේ එක්ලොස් විශැති පුත්‍රයාව මරණයට පත් කිරීමේ චෝදනාව විත්තිකරුට එරෙහිව තිබුණි.⁶¹ ජූරිය විසින් සම්පූර්ණ වශයෙන්ම පර්වේෂණීය සාක්ෂිමත පදනම්ව අදාළ වුදිතයාව මරණ දණ්ඩනයට යටත් කරන ලදී. ඇයගේ වරදකාරීත්වය සාධාරණ සැකයෙන් තොරව ඔප්පු වූයේද යන්න ප්‍රශ්නකාරී තත්ත්වයක් බවට පත් වූයේ ඇයගේ වර්තමාන සම්බන්ධ ප්‍රකාශනයන් අගතිගාමී ලෙස ජූරියේ තීන්දුවට බලපා තිබීමේ හැකියාව නිසාවෙනි.⁶² ශ්‍රී ලංකාවේ ආණ්ඩුකාරවරයා විසින් පසුකාලීනව ඇයට සමාව ලබා දෙන ලදී.⁶³

කෙසේ නමුදු, ශ්‍රී ලංකාවේ විවිධ ජනාධිපතිවරුන් විසින් දේශපාලනික සම්බන්ධතා ඇති සහ පුද්ගලික සම්බන්ධතා මත සිරකරුවන්ට සමාව ලබාදීම සඳහා මෙම ප්‍රතිපාදනය භාවිතා කර තිබේ.⁶⁴ 34 වන ව්‍යවස්ථාවෙහි ප්‍රතිපාදන ප්‍රකාරව ගත් කළ මරණ දණ්ඩනය සඳහා නියම කරන ලද තැනැත්තෙකු සඳහා සමාව ලබා දීමේදී ජනාධිපතිවරයා විසින් නඩුව විභාග කළ විනිශ්චයකාරවරයාගෙන් වාර්තාවක් කැඳවීම, නීතිපතිවරයාගේ උපදෙස් ලබා ගැනීම සහ අධිකරණ අමාත්‍යවරයාගේ නිර්දේශ ලබා ගැනීම කළ යුතු වේ. ජයමහ එදිරිව නීතිපති⁶⁵ යන නඩුවෙහි දී අභියාචනාධිකරණය විසින් මරණ දණ්ඩනය නියම කළ සමන්ත ජයමහ සඳහා ජනාධිපති සමාව ලබාදීම වර්තමානය වන විට ශේෂ්ඨාධිකරණය ඉදිරියේ අභියෝගයට ලක් කෙරෙන අතර වඩාත් මැතකාලීනවම එවන් සමාවක් හිමි වූ අනෙක් තැනැත්තා සුනිල් රත්නායක වේ.⁶⁶

අපරාධනඩු විධාන සංග්‍රහයේ 311 වගන්තිය ප්‍රකාරව ගත් කළ දඬුවම් අත්හිටුවීමේ හෝ ලිහිල් කිරීමේ බලතල ජනාධිපතිවරයාට ලැබී ඇති සේම එහි 312 වන වගන්තිය යටතේ මරණ දණ්ඩනයන් ජීවිතාන්තය

⁵⁷ ‘ස්ථාවරව වෙනස මහන්සි වී වැඩ කිරීම සහ ඔහුට හෝ ඇයට පවරා ඇති කර්තව්‍යයේ සම්පූර්ණ ක්‍රියාකාරීත්වය සඳහා’ පිරිමි සිරකරුවෙකුට ලකුණු අටක් සහ කාන්තා සිරකරුවෙකුට ලකුණු නවයක් උපයා ගත හැකිය. විෂමාවාරය හේතුවෙන් ලකුණු අඩු කළ හැකිය. පිරිමි සිරකරුවෙකුට ඔහුගේ දඬුවමෙන් හතරෙන් එකක් සඳහා සමාව ලබා ගත හැකි අතර, කාන්තා සිරකරුවෙකුට ඇගේ දඬුවමෙන් තුනෙන් එකක් ලකුණු මගින් ප්‍රේෂණය කළ හැකිය (රීතිය 302).

⁵⁸ බන්ධනාගාර රීති, 303-307.

⁵⁹ ඉහත එම.

⁶⁰ පවුලින් රුන් ද කෲස් එදිරිව රැජින (1977) 8. C. 73/67 <<https://www.lawnet.gov.lk/1977/12/31/pauline-puth-de-croos-appellant-and-the-queen-respondent/>>

⁶¹ ජයන්ත ගුණසේකර, පෝලින් ද කෲස්ගේ මරණ දඬුවම - යුක්තියේ විපාකය (1 කොටස) (The Island, 11 June 2016) <http://island.lk/index.php?page_cat=article-details&page=article-details&code_title=146762>
 ටැසි සෙනෙවිරත්න, පෝලින් ඩී කෲස් යුක්තියේ බරපතල ගබ්සාවක් (The Sunday Times, 23 February 2014) <<http://www.sundaytimes.lk/140223/sunday-times-2/pauline-de-croos-a-grave-miscarriage-of-justice-86473.html>>, කීර්ති අබේසේකර, ‘පෝලින් ඩී-කෲස්- පව් කිරීමට වඩා පව් කළ කාන්තාවක්’ (2001, The Island) <<http://www.island.lk/2001/11/18/featur02.html>>.

⁶² ඉහත එම.

⁶³ ඉහත එම.

⁶⁴ පූර්වාදර්ශයක් සහිත සමාවක් (2019 මැයි 30) <http://www.dailynews.lk/2019/05/30/features/186965/pardon- precedent>.

⁶⁵ CA 303/2006.

⁶⁶ කාන්තා හා මාධ්‍ය සාමූහිකය එදිරිව නීතිපති, SC (FR) අයදුම්පත් අංක 446/2019. <<https://www.cpalanka.org/fundamental-rights-applications-challenging-the-decision-to-pardon-sunil-ratnayake/>>

දක්වා සිරදඬුවම් හෝ වෙනත් දණ්ඩනයකට වෙනස් කිරීම සහ බරපතල සහිත සිර දඬුවම් සුළු වැඩ සහිත සිරදඬුවම බවට පත් කිරීමේ බලයද ඇත්තේය. වර්ෂ 2017⁶⁷ දී නිකුත් කළ අධිකරණ අමාත්‍යාංශයෙහි ප්‍රගති වර්තාවෙහි සඳහන් පරිදි මරණ දඬුවම් ජීවිතාන්තය දක්වා වූ සිර දඬුවම් බවට පත් කිරීම සඳහා ගරු අධිකරණ අමාත්‍යවරයා විසින් කමිටුවක් පත් කරන ලදී. ඒ අනුව, වර්ෂ 2017 පෙබරවාරි 8 වන දින මරණ දණ්ඩනය, ජීවිතාන්තය දක්වා සිර දඬුවම සහ දිගුකාලීන සිරගතකිරීම් අඩු කිරීම සඳහා නිර්දේශයන් ඉහත කී කමිටුව මගින් ඉදිරිපත් කළ හැකි බවට කැබිනට් අනුමැතිය ලබා දී තිබේ. මෙකී ප්‍රගති වර්තාවේ පෙන්වා දෙන අකාරයට 2015. 12. 11 වන දින සිට 2017. 02. 04 වන දින දක්වා වූ කාල පරාසය තුළ මරණ දණ්ඩනය ලැබුණු පුද්ගලයින් 247 දෙනෙකුගේ එකී දඬුවම ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 34 ව්‍යවස්ථාව යටතේ බලතල ප්‍රකාරව ජනාධිපතිවරයා විසින් ජීවිතාන්තය දක්වා වූ සිර දඬුවම් බවට පත් කර තිබේ.⁶⁸

මරණ දණ්ඩන පැනවීම්, ජීවිතාන්තය දක්වා සිර දඬුවම් සහ වසර 20ක් ඉක්මවන දිගුකාලීන සිර දඬුවම් අභ්‍යන්තරික වශයෙන් නිර්දේශ කරන අතර ජනාධිපතිවරයා විසින් ස්වකීය ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ බලතල⁶⁹ භාවිතා කරමින් ක්‍රියාවට නංවනු ලැබේ. වසර 20කට වඩා අඩු බන්ධනාගාරගත කිරීම් කටයුතු සිදු වන්නේ අභ්‍යන්තරික පරිපාලන ක්‍රියාවලිය හරහාය. කෙසේ නමුදු, මෙකී යාන්ත්‍රණය තුළ නිසි කාර්යපටිපාටිය සහ විනිවිධභාවය අඩුකම පිළිබඳව ප්‍රශ්නගත කෙරේ.⁷⁰ ඒ වෙනුවට දඬුවම් ලබා දීම සඳහා නෛතික යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිත කළ යුතු අතර එමගින් විනිවිදභාවය සහතික කළ යුතු සේම සිරකරුවාගේ කුසලතා පෙන්වීම මත පමණක් පදනම්ව ඒ සෑම සිරකරුවෙකුටම නැවත සමාජගත වීම සඳහා ඇති අවස්ථාව ලැබෙන පරිදි කටයුතු කිරීමෙන් ඔවුන් පිළිබඳ අපකීර්තිය අවම කිරීම සහ ඔවුන්ගේ අත්මගරුත්වය ආරක්ෂා කිරීමට ඉඩප්‍රස්ථාව සැලැස්.

⁶⁷ අධිකරණ අමාත්‍යාංශයේ ප්‍රගති වාර්තාව (2017 ජනවාරි - සැප්තැම්බර්)
https://www.moj.gov.lk/web/images/pdf/progress_report/14.11.2017/English.pdf.

⁶⁸ ඉහත එම

⁶⁹ 25.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව

⁷⁰ ඉහත එම.

5. අපරාධ නඩු විභාග කිරීම, දඬුවම් නියම කිරීම සහ අභියාචනා සම්බන්ධයෙන් වන ක්‍රියාවලිය

සිවිල් හා දේශපාලන අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතියෙහි 14 වන වගන්තිය සාධාරණ නඩු විභාගයක් සඳහා ඇති අයිතිය තහවුරු කරන අතර ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 13 (3) ව්‍යවස්ථාව මගින් ද එකී අයිතිය පෙන්වා දී ඇත. 13 (5) වගන්තිය මගින් නිර්දෝෂී බව උපකල්පනය පිළිබඳව සහතික කෙරේ. සාපරාධී නඩු විභාග කටයුතු, දඬුවම් නියම කිරීම් සහ අභියාචනා සම්බන්ධයෙන් අදාළ වන අධිකරණ ක්‍රියාදාමයන් මෙකී ජාත්‍යන්තර හා දේශීය මානව අයිතිවාසිකම් සම්බන්ධයෙන් අදාළ වන ප්‍රමිතීන්ට අනුකූල වීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. ශ්‍රී ලංකා අධිකරණ ක්‍රියා පටිපාටියෙහි පවතින තත්ත්වය හරහා අධික ප්‍රමාදයන් හේතුවෙන් උද්ගතවන ප්‍රතිඵලය වන්නේ ඵලදායී ලෙස යුක්තිය ඉටු කිරීමේ අරමුණ කෙරෙහි දැඩි ලෙස බලපෑමය.⁷¹ ඉහතින් පෙන්වා දුන් ක්‍රමවේදය තුළ සිරකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් දැඩි ලෙස සීමාකෙරෙන මෙම ක්‍රමය තුළ ඇති යම් යම් නිශ්චිත ගැටළුකාරී තත්ත්වයන් කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීමක් මෙම වාර්තාවේ පහත කොටස මගින් සිදු කෙරේ.

5.1. රජය විසින් නීති ආධාර සැපයීම

ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 13 (3) ව්‍යවස්ථාවෙන් පෙන්වාදෙනු ලබන්නේ, ‘වරදක් සම්බන්ධයෙන් ම යම් තැනැත්තෙකුට චෝදනා නගනු ලැබ ඇත්තේ ද ඒ තැනැත්තාට නිසි අධිකරණයකින් විසින් පවත්වනු ලබන සාධාරණ නඩු විභාගයක දී පෞද්ගලිකවම හෝ නීතඥවරයෙකු මගින් කරුණු කියා සිටීමට හිමිකම් ඇත්තේය’ යනුවෙනි. ඒ අනුව ගත්කල, එවැනි පුද්ගලයින්ට ස්වකීය නීති කටයුතු වෙනුවෙන් නීතඥයෙකු හරහා ඉදිරිපත් වීමට නොහැකි වූ විට අධිකරණය විසින් අපරාධ නඩු සෘජුවම නීතඥයින්ට පවරනු ලැබේ. එහිදී අපරාධ නඩු විභාගවලට මුහුණ දෙන පුද්ගලයන්ගේ අයිතිවාසිකම් ආරක්ෂා කිරීමට හැකියාව අපරාධ නඩු විධාන සංග්‍රහය මගින් මහාධිකරණයට සහ අභියාචනාධිකරණයට ලබා දී ඇති අතර නීතඥයින් පැවරීම තුළින් එවැනි තැනැත්තන්ට නීතිමය නියෝජනය තහවුරු කිරීම සඳහා අවස්ථාවක් පවතී.⁷² කෙසේ වුවද, මෙම ක්‍රමවේදය තුළ එසේ තමන්ට පැවරුණ වගකීම ඉටුකිරීම සම්බන්ධයෙන් ගත්කල ඒ පිළිබඳ අදාළ නීතඥයින්ගේ ක්‍රියාත්මකභාවය වගවීමට ලක් කිරීමේ යාන්ත්‍රණයක් නොමැති බව ද මෙම පර්යේෂණයෙහි දී අවධාරණය විය.⁷³

ශ්‍රී ලංකාවේ නීති ආධාර කොමිෂන් සභාව 1978 අංක 27 දරණ නීති ආධාර කොමිෂන් සභා නීතිය මගින් ස්ථාපිත කරන ලද්දේ සත්‍ය වශයෙන්ම අවශ්‍යතාවයක් ඇති තැනැත්තන් සඳහා ස්වකීය නෛතික හා වෙනත් කටයුතු සිදු කිරීම සඳහා නීති උපදෙස් ලබාදීම, නීතිමය සහ අනෙකුත් ක්‍රියාමාර්ගයන් උදෙසා අරමුදල සැපයීම, නීතඥයින්ගේ සේවය ලබා දීම සහ එවැනි කටයුතු සිදු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය අනෙකුත් පහසුකම් සැලසීම ආදී වශයෙන් වූ කාර්ය කර්තව්‍යයන් සඳහාය.⁷⁴ මෙකී නීතියෙහි 4 (අ) වගන්තියට අනුව ගත්කල, ‘නීති ආධාර වඩාත් ඵලදායී, කාර්යක්ෂම හා ආර්ථිකමය වශයෙන් අරපිරීමැසුම්දායකව’ ලබා දීම තහවුරු කිරීමේ බලය නීති ආධාර කොමිසමට ඇත. නීති ආධාර ලබා දිය හැකි කරුණු හෝ කරුණු සමූහයන් සම්බන්ධයෙන් තීරණය කිරීමේ බලය ශ්‍රී ලංකාවේ නීති ආධාර කොමිෂන් සභාව සතුව පවතින නමුදු,⁷⁵ නිසි සුදුසුකම් ලත් පුද්ගලයින්ට පහසුවෙන් ලබා ගත හැකි පරිදි සහ පහසුවෙන් ප්‍රවේශ විය හැකි

⁷¹ සරත් විජේසිංහ, නීති පද්ධතියේ ප්‍රමාදයන්, නීතියේ නියමයන් සහ යහපාලනය (2017.08.23) <<http://www.dailymirror.lk/article/DELAYS-IN-LEGAL-SYSTEM-RULES-OF-LAW-AND-GOOD-GOVERNANCE-135178.html>>

⁷² ශ්‍රී ලංකාවේ නීති ආධාර අංශය: තිරසාර විසඳුම් සෙවීම: ශ්‍රී ලංකාවේ නීති ආධාර සේවා සිතියම්ගත කිරීම (2009) 12 <<http://www.undp.org/content/dam/srilanka/docs/governance/Legal%20Aid%20Review2.pdf>>.

⁷³ 01.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව

⁷⁴ 1978 අංක 27 දරණ නීති ආධාර කොමිෂන් සභා නීතිය, 3 වන වගන්තිය.

⁷⁵ ඉහත එම, 4 වන කොටස (ඇ).

පරිදි අදාළ නීති ආධාර ලබාදීම පැවතිය යුතු වීමේ අවශ්‍යතාවය අදාළ නීති ආධාර සැලසුම් කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වූ මාර්ගෝපදේශයන් මගින් සැලකිල්ලට ගත යුතුය.⁷⁶ මෙකී පර්යේෂණය අතරතුර විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රයෙහි දැනගැනීමට ලැබුණු පරිදි අපරාධ නඩු විභාග සම්බන්ධයෙන් මුහුණ දී සිටින පුද්ගලයින් සඳහා නීති ආධාර කොමිෂන් සභාව විසින් නීති ආධාර ලබා දීමේ දී යම් යම් අඩු ලුහුඬුකම් ඇති අතර එකී තත්ත්වයන් සම්බන්ධයෙන් වැඩිදුර විමර්ශනය කටයුතු කළ යුතු බව මෙමගින් අවධාරණය කෙරේ.⁷⁷

5.2. වෝදනා ලැබූ තැනැත්තන්ගේ මානසික සෞඛ්‍ය තත්ත්වය පිළිබඳ අධිකරණ සටහන

අපරාධ නඩු විධාන සංග්‍රහයේ 338 වන වගන්තිය ප්‍රකාරව ගත්කල, මූලික නඩු විභාගය සිදු කරන ලද අධිකරණය මගින් අදාළ වෝදනා ලද තැනැත්තා වරදකරු බවට ගිගමනය කළ කල්හි යම් හෙයකින් එකී වූදිතයා අදාළ වරද සිදු කරන ලද අවස්ථාවේ දී යම් ආකාරයකින් සිහිවිකල මානසික මට්ටමකින් සිටින ලද්දේ යැයි හැඟී යන්නේ නම් එහිදී එකී අදාළ වෝදනා ලද තැනැත්තා වරදකරුගේ වරදකාරීත්වය එලෙසම පවතින නමුදු අදාළ දඬුවම නිශ්ප්‍රභ කර එකී තැනැත්තා ආරක්ෂිත රැඳවුම්භාරයක තැබීමේ හැකියාව අභියාචනාධිකරණයට පවතී. මරණීය දණ්ඩනය නියම වූ සිරකරුවන්ගේ මානසික තත්ත්වය පිළිබඳ වාර්තාවක් අදාළ වෛද්‍ය නිලධාරියා විසින් තබා ගැනීමට දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග 627 මගින් විධිවිධාන සලසා ඇති අතර නඩු විභාගයට පෙර සහ පසුව මරණ දඬුවම ලැබ සිටින්නේ නම් අදාළ දඬුවම් නියම වීමෙන් පසුවද එකී වාර්තාවන් පවත්වා ගත යුතු වේ. වෛද්‍ය නිලධාරියා විසින් එවැනි සිරකරුවෙකුගේ මානසික තත්ත්වයෙහි අසාමාන්‍ය තත්ත්වයක් නිරීක්ෂණය කළ විට, අධිකරණ පිස්කල් නිලධාරියා හරහා නඩු විභාගයේ ප්‍රගතිය පිළිබඳව අවධානය යොමුකල යුතු වේ.⁷⁸ නිරීක්ෂණය කරන ලද කිසියම් අසාමාන්‍යතාවයක් ඇත්නම් ඒ පිළිබඳව අදාළ වෛද්‍ය නිලධාරියා විසින් නීතිපති දෙපාර්තමේන්තුවට දැනුම් දිය යුතු අතර එමගින් රජයේ නීතිඥවරයාව ද (එනම් නඩුව භාරව සිටින රජයේ නීතිඥවරයා) අදාළ තත්ත්වය සම්බන්ධයෙන් දැනුවත් කෙරෙනු ලැබේ. නීතිපති දෙපාර්තමේන්තුවේ අභිමතය පරිදි ගත යුතු ඊළඟ පියවරයන් සම්බන්ධයෙන් කටයුතු සිදු කෙරේ.

මෙම ක්‍රියා පටිපාටිය මගින් වැරදිකරුවකුගේ ඕනෑම බුද්ධිමය ආබාධ තත්ත්වයක් පිළිබඳව නඩු කටයුතු විභාග කිරීමේ අවධියේ සිටම හඳුනාගෙන ඒවා සැලකිල්ලට ගැනීම අරමුණු කර ගෙන ඇති නමුදු, එය නිසි පරිදි ක්‍රියාත්මක නොවන බව මෙම පර්යේෂණයෙහි දී විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය වෙත ලද තොරතුරු අනුව ගම්‍ය වේ.⁷⁹ එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන්, වූදිත පුද්ගලයින්ට ඔවුන්ගේ මානසික සෞඛ්‍යය සැලකිල්ලට ගනිමින් අධිකරණය විසින් ඔවුන්ට ලබා දී ඇති අවම දඬුවම් ලැබීමේ අවස්ථාව ඔවුන්ට අහිමි විය හැකිය. එබැවින්, ඊමාන්ඩ් සිරකරුවන්ට සහ වැරදිකරුවන්ට බන්ධනාගාර ගත වීමට ලක් වන අවස්ථාවේ දී එවැනි අවශ්‍යතායක් උද්ගත වන වෙනත් තත්ත්වයක දී ඔවුන්ට මනෝ චිකිත්සක පරීක්ෂණයන්ට මුහුණ දීම සඳහා අවශ්‍ය පහසුකම් ලැබෙන්නා වූ පරිදි වර්තමාන ක්‍රියා පටිපාටිය ප්‍රතිසංස්කරණය කළ යුතුය. අදාළ මනෝචිකිත්සක පරීක්ෂණය පිළිබඳ වාර්තාව නීතිපති දෙපාර්තමේන්තුව වෙත යවා දඬුවම් නියම කිරීමේ දී අදාළ විනිසුරුවරයාට ද නියම කරන දඬුවම තීරණය කිරීමේ දී සලකා බැලීම සඳහා අධිකරණයට ඉදිරිපත් කළ යුතුය.

⁷⁶ ඉහත එම, 4 වන කොටස (ඇ) (iv).

⁷⁷ 21.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

⁷⁸ අපරාධ නඩු විධාන සංග්‍රහයේ (n 38), 2 වන වගන්තියට අනුව, 'පිස්කල්' යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ අධිකරණයක පිස්කල් වන අතර මෙම සංග්‍රහය යටතේ යටතේ පිස්කල් යනු ඕනෑම බලයක්, යුතුකමක් හෝ කාර්යයක් ඉටු කිරීමට, විනිසුරුවරයෙකු විසින් පොදුවේ හෝ විශේෂයෙන් බලයලත් ඕනෑම පුද්ගලයෙකු ඇතුළත් වේ.'

⁷⁹ 01.11.2019 and 21.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

5.3. දඬුවම් නියම කිරීමේ ප්‍රවණතා නිරීක්ෂණය කිරීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් නොතිබීම සහ දඬුවම් නියම කිරීමේ මාර්ගෝපදේශයන් සැකසීමේ අවශ්‍යතාවය

දඬුවම් නියම කිරීමේ දී විනිසුරුවන්ට ඒ සඳහා භාවිතා කළ හැකි ප්‍රතිපත්තියක් හෝ දඬුවම් නියම කිරීමේ මාර්ගෝපදේශයන් ශ්‍රී ලංකාවට නොමැත. දඬුවම් නියම කිරීම පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තියක් හඳුන්වා දීමට සහ දඬුවම් නියම කිරීමේ ප්‍රතිපත්ති සහ ප්‍රවණතා පිළිබඳ උපදේශක සභාවක් ස්ථාපනය කිරීම සඳහා වර්ෂ 2011 සිට සාකච්ඡා පවත්වා තිබේ.⁸⁰ මේ ආකාරයෙන් නවතාවයෙන් යුත් වෙනස්කම් ඇති කිරීම උදෙසා පැවැත්වෙන සාකච්ඡාවන්හි අන්තර්ගතයන් තුළින් පැහැදිලි වන්නේ වර්තමාන තත්ත්වය අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වයට සහ නීතියේ ආධිපත්‍යයට බලපාන ආකාරයෙන් ඇප ලබාදීමේ සහ දඬුවම් නියම කිරීමේ ප්‍රතිපත්තිවල නොගැලපීම් පවතින බව ඉස්මතු වේ.⁸¹ කෙසේ වෙතත්, මෙම ප්‍රතිසංස්කරණ උත්සහයන් ද්විත්වයම මේ වන තෙක් යථාර්ථයක් බවට පත් වී නොමැත.⁸² දඬුවම් නියම කිරීම පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තියක් පවතින්නේ නම් එමගින් දඬුවමක බරපතලභාවය සහ සරලභාවය නිශ්චය කරගැනීම උදෙසා යම් ආකාරයක නිශ්චිත ඒකාකාරී ක්‍රමවේදයක් අනුගමනය කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශිත වාතාවරණයක් අදාළ අධිකරණයන්හි විනිසුරුවරුන්ට ලැබෙනු ඇත. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන්, වඩාත් අපක්ෂපාතී හා ඉදිරිපත් වන කරුණු මත පමණක් පදනම් වූ ආකාරයකින් විනිශ්චයන් ලබා දීමේ ඉඩ ප්‍රස්ථාව ද විනිසුරුවන්ට සැලසෙනු ඇත. ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 12 වන ව්‍යවස්ථාව මගින් තහවුරු කර ඇති මූලික අයිතිවාසිකම් සාක්ෂාත් කරගැනීමේදී ද මෙය ඉතා වැදගත්ය.

දඬුවම් නියම කිරීම පිළිබඳ උපදේශක සභාවක් පිහිටුවීමේ පරමාර්ථයන් අතර දඬුවම් නියම කිරීමේ ප්‍රවණතාවන්ට අදාළ පර්යේෂණවල යෙදීම, වඩාත් විධිමත් හා යාර්ථවාදී අයුරින් දඬුවම් ලබා දීම පිණිස විනිසුරුවන්ට අවශ්‍ය මග පෙන්වීම ආදී කරුණු මූලිකස්ථානයක් ගනී. ඕස්ට්‍රේලියාවේ වික්ටෝරියා හි දඬුවම් නියම කිරීම පිළිබඳ උපදේශක කවුන්සිලය සහ එංගලන්තයෙහි වේල්සයේ දඬුවම් නියම කිරීම පිළිබඳ උපදේශක කවුන්සිලය මගින් දඬුවම් නියම කිරීමේ ප්‍රතිපත්ති සම්බන්ධයෙන් ජනතාව දැනුවත් කිරීමේ කාර්යයෙහි නිරත වේ.⁸³ කෙසේ නමුත්, අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වයට හානි නොවන අයුරින් මෙම ක්‍රියාවලිය සිදු කිරීම වැදගත් සේ සැලකිය යුතු වන අතර දඬුවම් නියම කිරීමේ ප්‍රතිපත්ති සහ උපදේශක සභාවක් ඔස්සේ අධිකරණමය අභිමතය හසුරුවාලීම අරමුණු කරගනු ලබන නිසාවෙන් එමගින් අධිකරණයෙහි ශක්තිමත්භාවය වඩ වඩාත් උසස් කිරීමට හේතු පාදක වේ. එංගලන්තයෙහි සහ වේල්සය තුළ පවතින දඬුවම් නියම කිරීම පිළිබඳ උපදේශක කවුන්සිලය ස්වාධීන ආයතනයක් වශයෙන් ස්ථාපනය කරනු ලබන්නේ එහි අග විනිසුරු සාම්චරයා විසින් වන අතර එකී ආයතනය එහි අධිකරණ අමාත්‍යාංශය යටතේ පවතින අනෙකුත් ආයතන මෙන්ම ස්වාධීනත්වයක් සහිත සම තලයක පිහිටා ඇති ව්‍යුහයක් වේ.⁸⁴ දඬුවම් නියම කිරීම පිළිබඳ එංගලන්ත කවුන්සිලයෙහි සාමාජිකයන් වශයෙන් එහි අධිකරණයෙහි ජ්‍යෙෂ්ඨ සාමාජිකයන් වන අතර එමගින් වර්ෂ 2009 කොරේනල්වරු (හදිසි මරණ පරීක්ෂකවරුන්ගේ) සහ අධිකරණ පනතෙහි විධිවිධාන ප්‍රකාරව පහළ අධිකරණයන් මගින් අනුගමනය කලයුතු මාර්ගෝපදේශයන් නිකුත් කරනු ලැබේ. අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වය සහතික කරන අතරම ශ්‍රී ලංකා විනිසුරුවන්ට ප්‍රමිතිගත දඬුවම් නියම කිරීමේ ක්‍රමවේදයක් අනුගමනය කිරීම උදෙසා අවශ්‍ය පහසුකම් සැලසීම සඳහා ඉහත පෙන්වා දුන් ආකාරයෙහි යාන්ත්‍රණයක් පැවතීම අතිශයින්ම වැදගත් වේ.

⁸⁰ වන්දනා කිරිනදේ, 'විනිශ්චයකරුවන්ට දඬුවම් නියම කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ ලබා ගැනීම' (ලුහුඬු සටහන, ශ්‍රී ලංකාව, 11 දෙසැම්බර්, 2011)

<<https://sri.lankabrief.org/2011/12/judges-to-get-guidelines-on-sentencing/>>; 'විනිශ්චයකරුවන්ට දඬුවම් නියම කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ ලබා ගැනීම (Daily news online, 23 Dec. 2019) <<http://www.dailymirror.lk/15659/advisory-council-and-guidelines-for-sentencing>>; සම්මුඛ පරීක්ෂණය මතද පදනම්ව 19.11.2019.

⁸¹ ඉහත එම

⁸² ඉහත එම

⁸³ 'දඬුවම් කවුන්සිලය' (2020), <https://www.sentencingcouncil.org.uk/about-sentencing/types-of-sentence/>; (2020) <<https://www.sentencingcouncil.vic.gov.au/>>.

⁸⁴ එංගලන්තය සහ වේල්සය සඳහා වූ දඬුවම් කවුන්සිලය, "අප ගැන" <<https://www.sentencingcouncil.org.uk/about-us/>>

5.4. සාපරාධී දඬුවම් සම්බන්ධයෙන් වන අභියාචනා

අපරාධ නඩු විධාන සංග්‍රහයේ 331 (1) වගන්තියේ විධිවිධාන ප්‍රකාරව ගත් කල, අභියාචනයක් ඉදිරිපත් කිරීමට ඇති ස්වකීය කැමැත්ත පෙන්වා දෙමින් නිශ්චිත කාල පරාසයක් ඇතුළත සිරගතව සිටින පුද්ගලයෙකුට බන්ධනාගාර ජේලර්වරයා වෙත අභියාචනයක් ඉදිරිපත් කළ හැකි සේම ඉන් පසුව එකී අභියාචනය මහාධිකරණය වෙත ඉදිරිපත් කිරීම ජේලර්වරයාගේ වගකීම වන අතර වරදකාරීත්වය විනිශ්චය කිරීම, දඬුවම් නියම කිරීම හෝ අභියාචනය කිරීම සඳහා වන නියෝගය නිකුත් කිරීම එකී අධිකරණය මගින් සිදු කෙරේ. අදාළ අභියාචනය ඉදිරිපත් වන්නේ මරණ දණ්ඩනයෙන් දඬුවම් ලැබ සිටින තැනැත්තකෙකුගෙන් නම්, එහිදී එවැනි අභියාචනයක් සඳහා සමාන්‍ය මුද්දර ගාස්තු අවශ්‍ය නොවන බව 331 (5) වගන්තියෙහි විධිවිධාන මගින් පෙන්වා දී තිබේ. මෙ ආකාරයෙන් සඳහන් වන විධිවිධාන ඔස්සේ මහාධිකරණයේ සිට අභියාචනාධිකරණය වෙත ස්වයංක්‍රීයව අභියාචනා ඉදිරිපත් වීමේ පරිචයක් ඇති තිබේ.⁸⁵ මෙකී ක්‍රියාවලිය සඳහා බන්ධනාගාර බලධාරීන් විසින් අවශ්‍ය පහසුකම් සැපයීම කරනු ලබන අතර, මරණ දණ්ඩනය සඳහා වරදකරු වූ සෑම සිරකරුවෙකු වෙනුවෙන්ම අභියාචනාධිකරණයට අභියාචනයක් ඉදිරිපත් කිරීමට කටයුතු සැලසේ. සිරකරුවන්ට ඔවුන්ගේ අභියාචනා ගොනු කිරීමේ දී වඩාත් කාර්යක්ෂම ක්‍රියා පටිපාටිය වශයෙන් මෙකී තත්ත්වය ක්‍රියාත්මක වේ.

කෙසේ වුවද, අභියාචනාධිකරණයෙහි සිට ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය වෙත අභියාචනා ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා ඉහත පෙන්වා දුන් තත්ත්වයට සමාන තෛතිකමය විධිවිධාන නොපවතින අතර මෙකී අවස්ථාවට එළැඹි කල්හි අදාළ බන්ධනාගාර බලධාරීන් පෙරකී අන්දමේ සහායක භූමිකාවක් ඉටු නොකරයි. ඒ මන්ද යත්, අභියාචනාධිකරණයට අභියාචනය ඉදිරිපත් කිරීම සම්බන්ධයෙන් ඒ ඒ බන්ධනාගාරයන්හි අදාළ නිලධාරීන් විසින් අවශ්‍ය පහසුකම් සපයනු ලැබීම සහ අධිකරණය මගින් පවරන ලද නීතිඥයින්ගේ සහය ලබා ගැනීම සඳහා වඩා වැඩි ඉඩ ප්‍රස්ථාවක් තිබීමය (නමුත් ඔවුහු ස්වකීය සේවාවන් ලබාදීමේදී ඒවායෙහි ගුණාත්මකභාවය සහ වගවීම පිළිබඳ ප්‍රශ්නාර්ථයක් පවතින බව විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය වෙත මෙම පර්යේෂණයෙහි දී දැනුම්වත් කිරීම් සිදු වී තිබේ).⁸⁶ අධිකරණය විසින් නීතිඥයින් පත් කරනු ලබන බැවින්, සිරකරුවන්ට ඔවුන් වෙනුවෙන් මුදල් ගෙවීමට අවශ්‍ය නොවන නමුත් මෙය ප්‍රායෝගිකව සිදු කරන්නේද යන්න පිළිබඳ ගැටලු පවතී.⁸⁷ කෙසේ වුවද, අභියාචනාධිකරණයෙන් ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයට අභියාචනයක් ඉදිරිපත් කිරීමේදී අදාළ අභියාචනා ක්‍රියාවලිය ආරම්භ කිරීම සහ පහසුකම් සැපයීම සඳහා නීතිඥවරයෙකු මාර්ගයෙන් ඉදිරිපත් විය යුතු අතර ඉහත ගැටලුව නිසා මෙය අභියෝගයක් විය හැකිය.⁸⁸ ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයට කරන ලද අභියාචනය සම්බන්ධයෙන් ස්වකීය සහය අවශ්‍ය නොවන අන්දමේ විශේෂ පිළියමක් ලෙස බන්ධනාගාර බලධාරීන් දකින බවත්, ඒ හේතුවෙන් මෙම අභියාචනා ක්‍රියාවලියට බන්ධනාගාර බලධාරීන් වශයෙන් තමන් පහසුකම් සපයන්නේ නැති බවටත් විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය වෙත දන්වන ලදී. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන්, ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයට අභියාචනයක් ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා සිරකරුවන්ට නීතිඥ සහය ලබා ගැනීමට සිදු වන අතර, එමගින් එකී තැනැත්තන්ට සහ ඔවුන්ගේ පවුල්වල සාමාජිකයන්ට සැලකිය යුතු මූල්‍ය පිරිවැයක් බවට පත්වන අතර ඔවුන්ගේ පවතින දුෂ්කරතා තවදුරටත් උග්‍ර කරනු ලබන තත්ත්වයක් ඇති කරයි.

⁸⁵ 01.11.2019 සහ 19.12.2019 යන දිනයන්හි පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.
⁸⁶ 06.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.
⁸⁷ 01.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.
⁸⁸ 19.12.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

6. බන්ධනාගාර සම්බන්ධ නියාමන රාමුව

බන්ධනාගාර රීති සහ දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග මගින් බන්ධනාගාර ආඥාපනත පරිපූර්ණ වන අතර එමගින් බන්ධනාගාර ආඥාපනතෙහි මූලික පැවැත්ම අවධාරණය කරනු ලැබේ. සිරකරුවන්ට ඔවුන්ගේ මූලික අවශ්‍යතා සපයා දීමටත්, ඔවුන් සිරගතව ගත කරන කාල සීමාවට පහසුකම් සැලසීමටත් එකී විධිවිධානයන් ඔස්සේ සිදුවිය. ඉහත කී නියාමන ව්‍යුහයට අනුව සිරකරුවන්ට අධ්‍යාපනය සඳහා ඇති අවස්ථා, ඔවුන්ගේ සේවා නියුක්තිය හා කුසලතා වැඩි දියුණු කිරීම සහ පෞද්ගලික ප්‍රගතිය සාක්ෂාත් කරගැනීම සම්බන්ධයෙන් දැඩි ලෙස සීමාන්තික තත්ත්වයක් උද්ගත වේ. බන්ධනාගාර තුළ පවතින භාවිතයන් ඇතැම් අවස්ථාවල විධිමත් රෙගුලාසිවලට සාපේක්ෂව දියුණු තත්ත්වයකට පත්ව ඇති නමුත්, ඒවා සම්බන්ධයෙන් ඊට සමාන්තර වූ පිළිගැනීමක් නොමැති වීම හේතුවෙන් අදාළ සාධනීය තත්ත්වයන් ආයතනිකකරණයට අන්තර්ග්‍රහණය කිරීම ගැටලුවක් වී ඇත.⁸⁹

6.1. බන්ධනාගාර ශ්‍රමය සහ වේතනය

බන්ධනාගාර රීති අංක 217 ට අනුකූලව ගත්කල, සිරකරුවන් සෑම දිනකම පැය නවයක් වැඩ කළ යුතු පෙරවරු 6.00 සිට 10.30 දක්වා සහ දහවල් 12.00 සිට පස්වරු 4.30 දක්වා වූ පරිදි, දැඩි දෛනික කාලසටහනකට අනුකූලව ක්‍රියා කිරීමේ අවශ්‍යතාවය පෙන්වා දී ඇත. විශේෂ හේතු මත බන්ධනාගාර කොමසාරිස් ජනරාල්වරයාට මෙකී වැඩ කිරීමේ කාලසටහන ලිඛිත දැන්වීමක් මගින් වෙනස් කළ හැකි බව බන්ධනාගාර රීති අංක 218 හි සඳහන් වේ. එවැනි තත්ත්වයක් යටතේ වුවද, සාමාන්‍යයෙන් සතියක ශ්‍රම කාල පරාසය පැය 48 කට වඩා අඩු කිරීමේ හැකියාවක් නොමැත. සිරකරුවන්ට ඉරිදා සහ ඔවුන්ගේ ආගමික තත්ත්වයන්ට අදාළ නිවාඩු දිනයන්හි දී විවේක ගැනීමට අවස්ථාව සලසා තිබේ. එමෙන්ම, ප්‍රවණ්ඩකාරී හැසිරීම හෝ අඛණ්ඩ විෂමාවාර ක්‍රියාවන්හි නියැලීම යන තත්ත්වයන් පදනම් කරගනිමින් සිරකරුවන් විශේෂ කණ්ඩායම් වලට වෙන්කිරීමේ හැකියාව බන්ධනාගාර රීති අංක 221 ප්‍රකාරව කොමසාරිස් ජනරාල්වරයාට ඇත. ඒ ආකාරයෙන් වෙන්කරන ලද සිරකරුවන් බන්ධනාගාර කොමසාරිස් ජනරාල්ගේ මඟ පෙන්වීම යටතේ ජාලාකාර සේවා ස්වභාවයකින් යුක්ත සේවයෙහි නියුක්ත කිරීම කලයුතු වේ.⁹⁰

සාමාන්‍යයෙන් සිරකරුවන් විසින් නියම කළ පරිදි බරපතළ වැඩ කිරීම⁹¹ අවශ්‍ය වන නමුත් මෙහි දී බරපතළ වැඩ කිරීම යන්නට අන්තර්ගත වන තත්ත්වයන් පිළිබඳ පැහැදිලි කිරීමක් පෙන්වා දී නොමැත. කෙසේ නමුත්, බන්ධනාගාර රීති අංක 290 මගින් පෙන්වා දෙන පරිදි, බන්ධනාගාර කොමසාරිස් ජනරාල්වරයා වෙනත් ආකාරයකින් සඳහන් නොකරන ලද අවස්ථාවන්හි දී, දණ්ඩනීය අවධියේ සිටින සිරකරුවන් ගල් කැඩීම හෝ පොල් ලෙලි තැලීම සඳහා බන්ධනාගාර සීමාවන් ඇතුළත සේවයෙහි යොදවනු ලැබිය යුතු වේ. බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග අංක 492 සහ 493 හි සඳහන් විධිවිධානයන්ට අනුව ගත් කල, අදාළ වැඩ කාර්යයෙහි යෙදී සිටින පුද්ගලයාගේ ශරීර සෞඛ්‍යය පවරන ලද කාර්යය සම්පූර්ණ වශයෙන් ඉටු කිරීමට නොහැකි මට්ටමට දුර්වල තත්ත්වයක පවතින බවට අදාළ වෛද්‍ය නිලධාරියාගේ මතය අනුව නිශ්චිත වේ නම් එවැනි අවස්ථාවක දී අදාළ වැඩ කාර්යයෙහි බරපතලභාවය අඩු කිරීම හෝ සැහැල්ලු ශ්‍රම දායකත්වයක් ලබා දීමට හැකි කටයුත්තකට අනුයුක්ත කරම සඳහා නිර්දේශ කල හැකිය. එවන් වූ නිර්දේශයක් බන්ධනාගාර අධිකාරී විසින් අනුමත කළ කල්හි, අදාළ සිරකරුට වඩා සුදුසු වැඩ කාර්යය තත්ත්වයන්ට ප්‍රවේශ වීමට හැකි අතර ඒ හේතුවෙන් එකී තැනැත්තාට ඒ වන විට ලැබෙමින් පැවති ආහාරයන්හි අඩුවක් හෝ එකී තැනැත්තා

⁸⁹ එච්.ඒ. ධර්මදාස, 'නිදහසින් පසු ශ්‍රී ලංකාවේ බන්ධනාගාර පද්ධතිය පිළිබඳ සාමාන්‍ය දළ විශ්ලේෂණයක්' <https://www.academia.edu/6073176/A_GENERAL_OVERVIEW_OF_THE_PRISON_SYSTEM_IN_SRI_LANKA_SINCE_INDEPENDENCE>.

⁹⁰ බන්ධනාගාර නීති මගින් සෙලසිලර් ශ්‍රමය පිළිබඳ අර්ථ දැක්වීමක් හෝ පැහැදිලි කිරීමක් සපයන්නේ නැත.

⁹¹ 217 රීතිය.

ලබා ගන්නා ආහාරයට වඩා අඩු වටිනාකමක් ඇති ආහාරයක් ආදේශ කිරීමේ ලකුණු නැතිවීමක් සිදු නොවේ.

මෙම නියාමන රාමුව මගින් පෙන්වුම් කෙරෙන පරිදි පවතින දුෂ්කර වූ සේවා නියුක්ති තත්ත්වයන් මගින් සිරකරුවන්ගේ ආත්ම ගෞරවය සහ මූලික අයිතිවාසිකම් උල්ලංඝනය වීමේ තත්ත්වයක් ඇති අතර, විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය විසින් පවත්වන ලද සම්මුඛ සාකච්ඡාවන්හිදී දැනුම්වත් වූයේ බන්ධනාගාර පද්ධතිය තුළ ඵලදායී ආකාරයට එහි සිටින රැඳවියන්ව සේවා කටයුතුවල විධිමත්ව යෙදවීමේ තත්ත්වයක් වර්තමානයෙහි ක්‍රියාත්මක නොවන බවයි.⁹² දශක ගණනාවකට පෙර එක්සත් රාජධානියේ⁹³ බරපතල වැඩ කිරීම අහෝසි කරන ලද අතර ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින තත්ත්වයට සමානම තත්ත්වයක් ඉන්දියාවේ ද පවතින අතර බරපතල වැඩ සහිත සිර දඬුවම් නියම කිරීමේ ඉන්දියාව තුළ ද මේවනතෙක් පවතින නමුදු, සිරකරුවන්ගේ ශ්‍රමය සඳහා ඉහළ ඉල්ලුමක් නොමැතිකම⁹⁴ හේතුවෙන් සිරකරුවන් බරපතල වැඩ කිරීමේ නියැලෙනු ලබන්නේ කලාතුරකිනි. එබැවින්, බරපතල වැඩ සහිත සහ සරල සිරගත කිරීම අතර වෙනස අහෝසි කළ යුතුය. ඒ වෙනුවට සිරකරුවන් සමජගත කිරීම සඳහා සුදුසු පරිදි අදාළ සේවා නියුක්තිය ප්‍රවර්ධනය කෙරෙන ස්වභාවයෙහි වැඩසටහන් සැලසුම් කොට ඒවා බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ක්‍රියාවට නැංවීම කළ යුතුය.

හිටපු බන්ධනාගාර කොමසාරිස් ජෙනරාල් එච්.ජී.ධර්මසේන පෙන්වා දෙන පරිදි, සිරකරුවන් මූලින් වැඩ කළේ ගල් කැඩීම සහ පොල් ලෙලි කැලීම සහ බොහෝ බන්ධනාගාරයන්හි සිටි සිරකරුවන් ලියුම් කවර සැකසීම සහ කොහුලණු ගෙතීම⁹⁵ ආදී වශයෙන් වූ ඒකාකාරී වූත් ඵලදායීතාවයක් නොමැති වූත් වැඩ කාර්යයන්හි නිරත වී තිබේ. මෙය සිරකරුවන්ගේ රැකියා අයිතියට සහ ආර්ථික, සමාජීය හා සංස්කෘතික අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතියෙහි 6 සහ 7 වන වගන්තීන් මගින් තහවුරු කර ඇති සාධාරණ හා වාසිදායක වැඩ කොන්දේසි වලට ද බලපායි. තවද, සිරකරුවන්ට සැලකීම සඳහා වන සම්මත අවම රීති අංක 71 (4) රීතිය නිර්දේශ කරනු ලබන ආකාරයට, සිරකරුවන් විසින් කරනු ලබන වැඩ කාර්යයන් ඔවුන්ව නිදහස් කිරීමෙන් පසු සත්‍ය වශයෙන්ම ජීවත්වීම සඳහා සුදුසු ආදායමක් උපයා ගැනීමේ හැකියාව තහවුරු කිරීම සඳහා පහසුකම් සැපයීම අරමුණු කරගත් ස්වභාවයකින් සිදුවිය යුතු බවයි.

දණ්ඩනීය අදියර අංක III සහ IV යන පන්තිවල සිටින සිරකරුවන්ට ස්වකීය ශ්‍රමය සඳහා කිසිදු ගෙවීමක් ලැබීමට සුදුසුකම් නොලැබේ. දණ්ඩනීය අදියර අංක II සහ I යන පන්තිවල සිටින සිරකරුවන්ට ස්වකීය ශ්‍රමය සඳහා බන්ධනාගාර රීති 291 සහ 292 යන විධිවිධානයන්ට අනුකූලව ගෙවීම් කටයුතු සිදු කරනු ලැබේ. ඔවුන්ගේ රැකියා කොන්දේසි සහ වැටුප් හිමිකම් පහත පරිදි වේ:

පන්තිය	රැකියා කොන්දේසි	පළමු වැරදිකරුවන් සඳහා ගෙවීම් සහ විශේෂයෙන් තෝරාගත් නැවත වැරදිකරුවන් වූ අපරාධකරුවන්	නැවත වැරදිකරුවන් වූ සිරකරුවන් සඳහා ගෙවීම්
දණ්ඩන අවධිය	බන්ධනාගාර බිත්ති ඇතුළත ගල් කැඩීම හෝ පොල් ලෙලි ගැසීම	සුදුසුකම් නැත	සුදුසුකම් නැත

⁹² 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.
⁹³ එංගලන්තය සහ චෙල්සිය සඳහා වන 1948 අපරාධ යුක්ති පනතේ 1 (2) වගන්තිය හරහා අපරාධ යුක්තියේ 1 (2) වගන්තිය (උතුරු අයර්ලන්තය) පනත 1953 සහ අපරාධ යුක්තිය (ස්කොට්ලන්ත) පනතේ 16 (2) වගන්තිය.
⁹⁴ බරපතල සිරගත කිරීම කොතරම් බරපතල ද? (24 Jul. 2011) <<https://www.hindustantimes.com/delhi-news/how-rigorous-is-rigorous-imprisonment/story-iI9IUQGLwcZsoGckulb31L.html>>
⁹⁵ එච්.ජී. ධර්මදාස (n 61) 2.

පංතිය IV	බන්ධනාගාර බිත්ති වලින් පිටත රැකියාව	සුදුසුකම් නැත	සුදුසුකම් නැත
පංතිය III	බන්ධනාගාර බිත්ති වලින් පිටත රැකියාව	සුදුසුකම් නැත	සුදුසුකම් නැත
පංතිය II	බන්ධනාගාර බිත්ති වලින් පිටත රැකියාව	<p>ඔවුන්ගේ හැසිරීම, කර්මාන්තය පිළිබඳව අධිකාරීවරයා සෑහීමකට පත්වන්නේ නම් මසකට ශත 50 ක් වන අතර මෙය සිරකරුවන්ගේ වාර්තාවලට ඇතුළත් වේ</p> <p>මාස 6 කට පසු මසකට ශත 75 කි (සහ යහපත් හැසිරීමේ ලාංඡනයක්)</p>	<p>ශිල්පීන්, කම්කරුවන් හෝ පතල් කම්කරුවන් ලෙස සේවය කරන්නේ නම් සහ අධිකාරීවරයා සෑහීමකට පත්වන්නේ නම් මසකට ශත 50 ක්</p> <p>මෙම ධාරිතාවන්ගෙන් සේවයෙහි යොදවා නොමැති නම් ඔවුන් සම්පූර්ණ ලකුණු ලබා ඇති සෑම දිනක්ම සඳහා ශතයක ගෙවීමක්</p>
පංතිය I	බන්ධනාගාර බිත්ති වලින් පිටත රැකියාව	<p>හොඳ හැසිරීමේ ලාංඡන දෙකක් සහ මසකට රුපියල් 1 කි</p> <p>හොඳ හැසිරීමේ ලාංඡන තුනක් සහ මාස 6 කට පසු මසකට රුපියල් 1.25 කි</p> <p>හොඳ හැසිරීමේ ලාංඡන හතරක් සහ වසරකට පසු මසකට රුපියල් 1.50 කි. ඔවුන් ඊට පෙර වැරදිකරුවන් වී නොමැති නම් රෝහල් සාත්තු සේවක, මුරපොලවල්, වාට්ටුවල රාත්‍රී මුර සංචාර ආදියෙහි ද සේවය කිරීමට සුදුසුකම් ලබයි</p> <p>මාස 18 කට පසු රුපියල් 1.75</p> <p>වසර 2 කට පසු මුදා හැරෙන තෙක් මසකට රුපියල් 2 බැගින්</p> <p>ආදර්ශවත් හැසිරීමක් හා කර්මාන්තයක් සමඟ මාස 30 ක් සේවය කිරීමෙන් පසු විනය බන්ධනාගාර සේවක ලෙස හෝ දෙවන ශ්‍රේණියේ උපදේශකවරුන් ලෙස පත් කිරීම සඳහා රුපියල් 1.75 ක මාසික ගෙවීමක් සහිතව විශේෂයෙන් තෝරා ගත හැකිය</p>	<p>ශිල්පීන්, කම්කරුවන් හෝ පතල් කම්කරුවන් ලෙස සේවය කරන්නේ නම් සහ අධිකාරීවරයා ඔවුන්ගේ හැසිරීම හා කර්මාන්තය පිළිබඳව සෑහීමකට පත්වේ නම් මසකට ශත 50 ක්</p> <p>මෙම ධාරිතාවන්ගෙන් සේවයෙහි යොදවා නොමැති නම් ඔවුන් සම්පූර්ණ ලකුණු ලබා ඇති සෑම දිනක්ම සඳහා ශතයක ගෙවීමක්</p>

සිරකරුවන්ගේ රැකියාවෙහි ස්වභාවය මත පදනම්ව අදාළ ගෙවීම් වෙනස් විය හැකි නමුදු මෙකී ක්‍රමවේදය හුදෙක් සිරකරුවන්ගේ ගෙවීම් පැහැර හරින ක්‍රමයවේදයක් වශයෙන් පවතින බව මෙම පර්යේෂණයෙහි දී විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය වෙත දන්වන ලදී.⁹⁶ ශතවර්ෂයකට වඩා වැඩි කාලයකට පෙර සැකසූ අද වනවිට යල්පැන ගිය මෙකී ගෙවීම් සීමාවන් මගින් සිරකරුවන්ට සැලකීම සඳහා වන මූලික මූලධර්මයන්හි 8 වන මූලධර්මය මගින් තහවුරු කර ඇති 'අර්ථාන්විත වේතනයක් ලැබෙන සේවා නියුක්තියක්' යන තත්ත්වය උල්ලංඝනය වන අතර සිරකරුවන්ට සැලකීම සඳහා වන ප්‍රමිති අවම ඊකීන්හි 76 වන ඊකිය මගින් පෙන්වා දෙන 'සාධාරණ වේතනයක්' පැවතීමේ අවශ්‍යතාවය ද උල්ලංඝනය වේ. මෙආකාරයෙන් වන ඉතා අල්ප ගෙවීම් සිවිල් හා දේශපාලන අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතියෙහි 8 වන වගන්තිය මගින් තහනම් කර ඇති රජය විසින් සිදු කරනු ලබන වහල්භාවය සහ දාසත්වයට හේතු වේ. එම නිසා වර්ෂ 2016 අංක 3 දරණ ජාතික අවම වැටුප් පනතෙහි ප්‍රතිපාදනවලට අනුකූලව බන්ධනාගාර නීති යාවත්කාලීන කළ යුතුය.⁹⁷

6.2. බන්ධනාගාර යටිතල ව්‍යුහ සහ පහසුකම්

බන්ධනාගාර ඊකී අංක 179 හි සඳහන් වන්නේ, එක් සිරකරුවෙකුට ප්‍රමාණවත් යැයි පොලිස් පරීක්ෂක ජනරාල් විසින් සහතික කරනු ලැබූ විට 'බන්ධනාගාරයේ ඇති සිර මැදිරිවල ප්‍රමාණයට, සෑම පිරිමි සිරකරුවෙකුම රාත්‍රියේදී තනිවම වෙනම සිරකුටියක ස්ථානගත කර තැබිය යුතු වේ. මතුපිට අඩි 54 ට අඩු පෘෂ්ඨිතාවයක් සහ සන අඩි 540 ක ඉඩ ප්‍රමාණයක් නොමැති සහ වාතාශ්‍රය නොමැති කිසිදු සිරකුටියක් සහතික නොකළ යුතුය. කෙසේ නමුත්, ශ්‍රී ලංකාවේ වර්තමාන බන්ධනාගාර යටිතල පහසුකම් සලකා බලන කල එය රැඳවියන්ගේ ජනගහනය රඳවා තබා ගැනීමට තරම් ප්‍රමාණවත් නොවේ. සිරකරුවන්ට නින්දට යාම පවා නිදි මූරයක ස්වරූපයෙන් සිදු කිරීමේ තත්ත්වයට පත්ව ඇති තරමටම බන්ධනාගාරයන්හි තදබදය එලෙසම පවතී.⁹⁸ මෙම පර්යේෂණයෙහි දී විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය දැනුවත් වූ පරිදි, සමහර සිරගෙවල්වල එක් සිරකරුවෙකු රඳවා තබා ගැනීම සඳහා මූලින් ඉදිකරන ලද සිර කුටියන් තුළ සිරකරුවන් හය දෙනෙකු හෝ ඊට වඩා වැඩි ප්‍රමාණයක් ස්ථාන ගතකර තිබේ.⁹⁹ මෙම සිරකරුවන් එකිනෙකාට සලකන සහ සම්බන්ධතා පවත්වන ආකාරය පිළිබඳ අධීක්ෂණයක් නොවන අතර ඒහි දී සිරකරුවන්ගෙන් සිරකරුවන්ට හිංසනය සිදු වන තත්ත්වයක් ද උද්ගත විය හැකිය.¹⁰⁰ එපමණක් නොව, රැඳවියන්ගේ සමාජ ආර්ථික බලපූළුවන්කාරකම මත පදනම්ව ද බන්ධනාගාර පරිපාලනය විසින් රැඳවියන්ට සැලකීම එකිනෙකාට වෙනස් විය හැකි තත්ත්වයක්ද පවතී.¹⁰¹ මෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් ගත්කල, බන්ධනාගාරයන්හි ප්‍රමිතීන්හි ස්වභාවය මගින් රැඳවියන්ගේ මානව ගරුත්වයට නිග්‍රහ කරන තත්ත්වයන්ට බලහත්කාරයෙන්ම යොමු කිරීමක් සිදුවේ. එවැනි තත්වයන් හමුවේ අදාළ සිරගත කිරීමෙන් පසු නැවත සමාජගත කිරීම සඳහා ඔවුන්ගේ හැකියාවන් වර්ධනය කරනවාට වෙනුවට ඔවුන්ගේ ශාරීරික හා මානසික තත්වයන්¹⁰² තවදුරටත් පිරිහීමට ලක් කිරීමේ තත්ත්වයක් උද්ගත කෙරේ.

ශ්‍රී ලාංකික රැඳවියන් සඳහා සැපයිය යුතු ඇඳුම්, ආහාර සහ මූලික සනීපාරක්ෂාව බන්ධනාගාර ඊකී 222-226 හා 309-322 සහ දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග 491-550 මගින් පාලනය වේ. වර්ෂ 1938 දී සහ 1956 දී මෙකී ව්‍යුහය ක්‍රියාත්මක ක්ෂේත්‍රයට නංවන ලද අතර එතැන් සිට මේ වන තෙක් එය යාවත්කාලීන කර නොමැති සේම එහි ප්‍රතිඵලක් ලෙස සිරකරුවන්ගේ මූලික අවශ්‍යතා සපුරාලීම සඳහා බන්ධනාගාර පරිපාලනය කිසිදු දැඩි ප්‍රමිතියකට බැඳී නොමැති තත්ත්වයක් පවතී. මූලික අත්‍යවශ්‍ය පෝෂණය¹⁰³ පවා ලබා

⁹⁶ 04.11.2019 සහ 25.11.2019 දිනයන් හි පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණ මත පදනම්ව.

⁹⁷ මෙම පනතේ 3 (1) වගන්තියෙන් 'ඕනෑම කර්මාන්තයක හෝ සේවාවක සියලුම කම්කරුවන්ගේ ජාතික අවම මාසික වැටුප රුපියල් දසදහසක් විය යුතු අතර කම්කරුවෙකුගේ ජාතික අවම දෛනික වැටුප රුපියල් හාරසියයක් විය යුතුය.'

⁹⁸ එච්.ඒ. ධර්මදාස (n 61) 13: 2011.11.04 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය අතරතුරදී නැවත තහවුරු කරන ලදී. සිරකරුවන් සමඟ රෝග හා වෙනත් විවිධ රෝගවලින් පවා පීඩා විඳින බව සඳහන් විය.

⁹⁹ 04.11.2019 සහ 25.11.2019 දිනයන් හි පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණ මත පදනම්ව.

¹⁰⁰ පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව 04.11.2019.

¹⁰¹ 01.11.2019, 04.11.2019 සහ 25.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණ මත පදනම්ව.

¹⁰² 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

¹⁰³ 25.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

නොදෙන අන්දමේ අවම ගුණත්වයකින් යුත් ආහාර පමණක් රැඳවියන්ට ලැබෙන බව මෙම පර්යේෂණයෙහිදී විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රයෙහි දැනගැනීමට ලැබුණු අතර බන්ධනාගාර ඇතුළත පවතින සහ සමහරුන් මුහුණ දෙන දරිද්‍රතාවය හේතුවෙන්ම බන්ධනාගාර තුළ ලබාදෙන මෙතරම් අවම තත්ත්වයක ආහාර පවා සුඛෝපභෝගී ආහාර වශයෙන් සලකනු ලැබීමේ තත්ත්වයක් පවතී.¹⁰⁴ දියවැඩියා රෝගී තත්ත්වයන්ගෙන් පෙළෙන සිරකරුවන් සඳහා විශේෂ ආහාර වේලක් ලබා දීමට කටයුතු කරන නමුදු මෙවැනි ක්‍රියාපිළිවෙත් කොතරම් දුරට නිසි පරිදි අඛණ්ඩව සිදුවන්නේ ද යන්න පැහැදිලි නොවේ.¹⁰⁵ රැඳවියන්ගේ පිරිසිදුකම හා සෞඛ්‍යයට බලපාන සේදුම් කාමරවල දැඩි හිඟයක් ඇති අතර මූලික සනීපාරක්ෂක පහසුකම්¹⁰⁶ නොමැති වීම පිළිබඳව ද මෙම පර්යේෂණයෙහිදී විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රයෙහි දැනගැනීමට ලැබුණි.¹⁰⁷ කොවිඩ් - 19 වසංගත තත්ත්වය තුළ සිරකරුවන්ගේ සෞඛ්‍යය හා ආරක්ෂාව සහතික කිරීම උදෙසා මෙම පහසුකම් නිසි ලෙස පැවතීම අතිශයින්ම වැදගත් වේ.

එබැවින්, බන්ධනාගාර අලුත්වැඩියා කිරීම සඳහා ඉතා කඩිනම් ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම සහ ඊට අදාළ මූල්‍ය ප්‍රතිපාදන වෙන් කිරීම කළ යුතුව ඇත. ඊට සමගාමීව, දිගු කාලීන රිමාන්ඩ් සිරකරුවන්ගේ නඩු කඩිනම් කළ යුතු අතර දඩ මුදල් පැහැර හැරීමේ වරද වෙනුවෙන් සිරගත කිරීමේ දඬුවම සංශෝධනය කිරීම ද කළ යුතු වේ.¹⁰⁸

6.3. සිරකරුවන් වර්ගීකරණය

බන්ධනාගාර රීති 290 සිට 297 දක්වා පවතින විධිවිධාන ප්‍රකාරව, බන්ධනාගාරයට ඇතුළු වන සෑම සිරකරුවෙකුටම දණ්ඩන අවධියේදී එක් දින දර්ශන මාසයක් සේවය කළ යුතුය. දණ්ඩනීය අවධියට අදාළ සේවය කිරීමෙන් අනතුරුව, රීති අංක 259 හෝ 297¹⁰⁹ යටතේ පවතින විධිවිධාන අනුව දීර්ඝ කිරීමක් සිදු නොවන්නේ නම්, අදාළ සිරකරුවන්ව IV පන්තියට උසස් වීම සඳහා සුදුසුකම් ලබයි. IV වන පන්තියේ සිරකරුවෙකු වශයෙන් මාස 11 ක් සේවය කිරීමෙන් පසුව රැඳවියන්ට III පන්තියට¹¹⁰ උසස් වීමට සුදුසුකම් ලබයි. ඉන් අනතුරුව තවත් වසරකට පසුව එකී රැඳවියන්ව දෙවන පන්තියට උසස් කිරීමෙන් වසරකට පසුව I පන්තියට¹¹¹ උසස් කරනු ලැබේ. එම අවධියෙන් අනතුරුව රැඳවියන් ඔවුන්ගේ ඉදිරි සිර ගත කාල පරාසය තුළ පළමු පන්තියේ සිරකරුවන් ලෙස රැඳී සිටිති. සිරකරුවන් සම්බන්ධයෙන් සිදු කෙරෙන මෙම වර්ගීකරණය ඔවුන්ගේ ආහාර, ඇඳුම් පැළඳුම්, බන්ධනාගාරයේ සිටියදී වැඩ කිරීම සහ දණ්ඩණ ලිහිල් කිරීම සම්බන්ධයෙන් සඳහා සුදුසුකම් තීරණය කිරීමේදී තීරණාත්මක ලෙස බලපානු ලැබේ. මෙම වර්ගීකරණය බන්ධනාගාරය තුළ සිරකරුවාගේ තත්වය සහ ඔවුන්ට සලකනු ලබන ආකාරය කෙරෙහි බලපාන අතර, එය සිරගෙදර ගත කළ කාලය පිළිබඳ කාරණය හැර වෙනත් කිසිදු තාර්කික පදනමක් නොමැති බැවින් මෙම අත්තනෝමතික වර්ගීකරණ පද්ධතියේ කඩිනම් සංශෝධනයක් අවශ්‍ය වේ.

ඕස්ට්‍රේලියානු ප්‍රාන්ත රාජ්‍යයන් ඔවුන්ගේ වර්ගීකරණයන්¹¹² තුළ සිරකරුවන්ගේ ආරක්ෂාව සඳහා ප්‍රමුඛත්වය දී ඇති අතර නිව් සවුත් වේල්ස් මගින් සලකාබලා ඇති කරුණු අතර 'දඬුවම් කාලය, සිරකරුවන්ගේ

¹⁰⁴ 04.11.2019 සහ 21.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණ මත පදනම්ව.
¹⁰⁵ ඉහත එම.
¹⁰⁶ 04.11.2019, 21.11.2019 සහ 25.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණ මත පදනම්ව.
¹⁰⁷ 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.
¹⁰⁸ 19.12.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.
¹⁰⁹ බන්ධනාගාර රීතිය 290.
¹¹⁰ බන්ධනාගාර රීතිය 291.
¹¹¹ බන්ධනාගාර රීතිය 293.

¹¹² උගුර් නෙඩ්ම්, බන්ධනාගාර රැඳවියන් වර්ගීකරණය කරන්නේ කෙසේද? (17.07.2015) <https://www.sydneycriminallawyers.com.au/blog/how-are-prison-inmates-classified/> කැක්ස්ටන් නීති මධ්‍යස්ථානය, කවින්ස්ලන්ත නීති අත්පොත: සිරකරුවන්ගේ ආරක්ෂක වර්ගීකරණය < <https://queenslandlawhandbook.org.au/the-queensland-law-handbook/offenders-and-victims/prisons-and-prisoners/prisoners-security-classification/>>

වැඩපිළිවෙල සහ ආධාරක අවශ්‍යතා සහ විවිධ මධ්‍යස්ථානවල පවතින පුරප්පාඩු' සහ ස්වකීය පවුලට සමීප වීම' ද සැලකිල්ලට ගනී.¹¹³ සිරකරුවන්ගේ නිශ්චිත වූ විවිධ වූ තත්වයන් සඳහා උචිත ලෙස ඉහත කී අන්දමේ වර්ගීකරණයක් ශ්‍රී ලංකාවට ද අනුගමනය කළ හැකිය.

6.4. ඡන්දය ප්‍රකාශ කිරීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් නොමැති වීම

ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 89 වන ව්‍යවස්ථාවෙන් සලසා ඇති ප්‍රතිපාදන ප්‍රකාරව, යම්කිසි තැනැත්තෙක් අදාළ මැතිවරණයට වසර හතකට පෙර අවුරුදු දෙකකට නොඅඩු කාලයක් බන්ධනාගාරගත කිරීමෙන් දඬුවම් කල හැකි වරදකට කවර වූ හෝ අධිකරණයක් විසින් වරදකරු කිරීමෙන් පසුව නියම කරන ලද හය මාසයකට නොඅඩු කාලයකට කවර වූ හෝ ආකාරයක බන්ධනාගාර ගත කිරීමේ දඬුවමක් විඳ ඇත්නම් එවැනි තැනැත්තෙකුට ස්වකීය ඡන්දය භාවිත කිරීමේ සුදුසුකම අහිමි වේ.

කෙසේ වුවද, ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 13 (5) ව්‍යවස්ථාව යටතේ නිර්දෝෂී යැයි උපකල්පනය කිරීමට අදාළ වන ඒ වන තෙක් වරදකාරිත්වය නිශ්චය කර නොමැති රැඳවියන්ට සහ අවුරුදු දෙකකට නොඅඩු කාලයක් බන්ධනාගාරගත කිරීමෙන් දඬුවම් කල හැකි වරදකට කවර වූ හෝ අධිකරණයක් විසින් වරදකරුවන් වූ පුද්ගලයන්ගේ ඡන්ද අයිතිය භාවිත කිරීමට ප්‍රායෝගික යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිතව නොමැත. බන්ධනාගාර නීති සහ දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග මේ සම්බන්ධයෙන් කිසිදු සඳහනක් නොකරයි.

සුදුසුකම් ලත් සිරකරුවන්ට ඡන්දය ප්‍රකාශ කිරීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක අවශ්‍යවය පිළිබඳ ප්‍රශ්නය වසර ගණනාවක් පුරාවටම මැතිවරණ ප්‍රවණඛක්‍රියා නිරීක්ෂණ මධ්‍යස්ථානය (සී.එම්.ඊ.වී.) විසින් ඉස්මතු කර තිබේ.¹¹⁴ සුදුසුකම් ලත් සිරකරුවන්ට ඡන්දය ප්‍රකාශ කිරීම සඳහා අවශ්‍ය පියවර ගැනීම සම්බන්ධයෙන් මැතිවරණ කොමිෂන් සභාව ප්‍රමාණවත් පියවර ගෙන නොමැති බැවින් සිරකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් ආරක්ෂා කිරීමේ කමිටුව මේ වන විටත් ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය හමුවේ මැන්ඩමුස් රිටි පෙන්සමක් ගොනු කිරීමේ කටයුතු සිදු කරමින් සිටින බව විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රයෙහි දැනගැනීමට ලැබුණි.¹¹⁵ පෙත්සම්කරුවන් සිය නඩුකරය ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 3 සහ 4 (ඉ) යන ව්‍යවස්ථාවන්හි විධිවිධානයන් මත පදනම්ව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 14 (1) (අ) ව්‍යවස්ථාව උපුටා දක්වමින් සුදුසුකම් ලත් සිරකරුවන්ට ඡන්දය ප්‍රකාශ කිරීමේ අයිතිය ප්‍රතික්ෂේප කිරීම ඔවුන්ගේ අදහස් ප්‍රකාශ කිරීමේ නිදහස උල්ලංඝනය කිරීමක් බව ප්‍රකාශ කරනු ලබයි.¹¹⁶ ඔවුන් පෙන්වා දෙන්නේ රජයේ ප්‍රතිපත්ති බන්ධනාගාර නියාමනය, බන්ධනාගාර තත්වයන් සහ දඬුවම් ලබා දීම පිළිබඳ ප්‍රතිපත්ති කෙරෙහි බලපාන බැවින් රැඳවියන්ට තමන්ගේ කැමැත්ත පරිදි නියෝජිතයින්ට ඡන්දය දීමට සැලකිය යුතු උනන්දුවක් ඇති බවයි. ශ්‍රී ලංකා මානව හිමිකම් කොමිසම ද ඇතුළත්ව අනෙකුත් පාර්ශවකරුවන් විසින් ද සුදුසුකම් ලත් සිරකරුවන්ට ඡන්දය ප්‍රකාශ කිරීම සඳහා අවශ්‍ය පහසුකම් ලබා දෙන ලෙස මැතිවරණ කොමිෂන් සභාවෙන් ඉල්ලා තිබේ.¹¹⁷ සිරකරුවන්ට ස්වකීය ඡන්දය ප්‍රකාශ කිරීමේ අයිතිය ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ඵලදායී යාන්ත්‍රණයක් සකස් කළ යුතුය යන ස්ථාවරයට විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය ද සිය ආයතනික සහාය ලබාදෙයි.

6.5. මරණ දණ්ඩනය නියම වූ සිරකරුවන්

1976 සිට ශ්‍රී ලංකාව මරණ දඬුවම ක්‍රියාත්මක කර නොතිබුණද රට මරණීය දණ්ඩනය නියම වූ සිරකරුවන් දිගටම පවත්වාගෙන යෑම සිදු වේ. බන්ධනාගාර රීති අංක 260-262 මගින් පෙන්වා දෙන පරිදි, මරණීය

¹¹³ එන්එස්ඩබ්ලිව් අධිකරණ දෙපාර්තමේන්තුව, බන්ධනාගාරයට යාම - පවුල් අත්පොත (2009) 24
https://www.justice.nsw.gov.au/Documents/Corrective%20Services/families-handbook_chapter%202.pdf

¹¹⁴ CMEV විසින් බෙදාගත් තොරතුරු මත පදනම්ව.

¹¹⁵ සිරකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් ආරක්ෂා කිරීමේ කමිටුව (සහතික) සීමිත ඵද්දිව මැතිවරණ කොමිෂන් සභාවේ සභාපති, SC/Writ 7/19.

¹¹⁶ මැදිවක ඵද්දිව දිසනායක [2001] 1 ශ්‍රී ලංකා නීති වාර්තා 176.

¹¹⁷ 'මිලල ඡන්ද විමසීමේදී සිරකරුවන් සඳහා ඡන්ද අයිතිය ඉල්ලා සිටීම. (The Sunday Morning 29 Jan. 2020)
<http://www.themorning.lk/voting-rights-sought-for-prisoners-at-next-polls/>

දණ්ඩනය නියම වූ සිරකරුවන් බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලයේ දැඩි අධීක්ෂණය යටතේ ස්ථානගත කර ඇති අතර අනෙකුත් සිරකරුවන්ගෙන් හුදෙකලා කර තැබීමට ද කටයුතු කෙරේ. එහි රීති අංක 263 මගින් මරණීය දණ්ඩනය නියම වූ සිරකරුවන්ට හමුවිය හැකි අමුත්තන් ලැයිස්තුගත කර ඇති අතර 266 වන රීතිය ඔස්සේ ඔවුන්ගේ ආහාර සඳහා පහසුකම් සම්බන්ධයෙන් විධිවිධානයන් සලසයි. මරණීය දණ්ඩනය අත්හිටුවා වසර 26 ක් ගතවුවද, මරණීය දණ්ඩනය නියම වූ සිරකරුවන් මරණ දඬුවම ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අත්‍යාවශ්‍ය අභිලාෂය ඇතිව ඒ සඳහා සූදානම්ව තබා සිටින බව ශ්‍රී ලංකා මානව හිමිකම් කොමිසම සඳහන් කරයි.¹¹⁸ මරණීය දණ්ඩනය නියම වූ සිරකරුවන් නඩත්තු කිරීමේ දී උද්ගත වන පරිපාලනමය හා යටිතල පහසුකම් පිරිවැයට අමතරව, ඉහත කී අන්දමට මරණ දඬුවම ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අත්‍යාවශ්‍ය අභිලාෂය ඇතිව ඒ සඳහා සූදානම්ව තබා සිටීමේ පරිවය ද සිරකරුවන්ගේ සෞඛ්‍යය තත්ත්වයන්ටද බලපා ඇත.¹¹⁹ මරණීය දණ්ඩනය නියම වූ සිරකරුවන්ගේ සමස්ථ සංඛ්‍යාව එකතු වීම ක්‍රමිකව වැඩි වීම සහ ප්‍රමාණවත් පහසුකම් නොමැතිකමෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන්, ඔවුන්ගේ ජීවන තත්ත්වයට අගතිදායක බලපෑමක් ඇතිව තිබේ.¹²⁰

බන්ධනාගාර රීති අංක 229 මගින් සෑම සිරකරුවකුටම වරදකරු වූ පසු ශ්‍රී ලංකා ජනාධිපතිවරයා වෙත පෙන්සමක් යැවීමටත්, විශේෂයෙන් අවධානය යොමුකළ යුතු අවස්ථා උද්ගත වුවහොත් වැඩිදුර පෙන්සම් යැවීමටත් ඉඩ සලසා තිබේ. මීට අමතරව, තවත් පෙන්සම් වාර්ෂිකව ජනාධිපතිවරයා වෙත යැවිය හැකිය. බන්ධනාගාර පරිපාලනය විසින් මෙම පෙන්සම් කොමසාරිස් කාර්යාලය වෙත යැවිය යුතු අතර එකී කාර්යාලය මගින් ජනාධිපති අදාළ පෙන්සම් ජනාධිපති ලේකම් කාර්යාලයට භාර දිය යුතු වේ. මරණ දඬුවම නියම වූ සිරකරුවන් විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද පෙන්සම් 'හදිසි' ලෙස සලකුණු කොට ස්ථාවර නියෝග 269 හි විධිවිධානයන්ට අනුව කොමසාරිස් කාර්යාලය වෙත හැකි තරම් කඩිනමින් ඉදිරිපත් කළ යුතුය. කෙසේ වෙතත්, බොහෝ සිරකරුවන් තමන්ට ප්‍රවේශ විය හැකි ඉහත කී අන්දමේ පරිපාලන ක්‍රියාදාමයන් පිළිබඳව දැනුවත්භාවයක් නොමැති බව මෙම පර්යේෂණයෙහි දී විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය වෙත දැනගන්නට ලැබුණි.¹²¹ ඔවුන්ගේ නඩු කටයුතුවලට අදාළ ලිපි ලේඛණ සඳහා ද ඔවුන්ට ඇත්තේ අවම ප්‍රවේශයකි.¹²² එවැනි තොරතුරු ඉතා කඩිනමින් අවශ්‍ය වූ අවස්ථාවන්හිදී ඉහත කී තත්ත්වය තව දුරටත් ව්‍යාකූල¹²³ කෙරෙන අතර නිදර්ශනයක් වශයෙන් ගත් කළ මරණ දණ්ඩනය නැවත ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ජනාධිපතිවරයා විසින් ගන්නා ලද තීරණයට එරෙහිව මූලික අයිතිවාසිකම් පෙන්සමක් ගොනු කිරීමේ අරමුණු පෙන්වා දිය හැක. එමනිසා, සිරකරුවන් සහ ඔවුන්ගේ නීතිඥයින්ට අවශ්‍ය කරන්නා වූ තොරතුරු සඳහා කාර්යක්ෂමව ප්‍රවේශ වීම උදෙසා ස්වකීය ලිපි ලේඛණ පිළිබඳ තත්ත්වය උස්ස මට්ටමකට ගෙන ඒමට බන්ධනාගාර දේපාර්තමේන්තුව විසින් කටයුතු කළ යුතුය.

බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග අංක 625 අනුව ගත් කළ කිසියම් සිරකරුවෙකුගේ සිහි විකල තත්ත්වයක් ඇති බවට රෝග ලක්ෂණ පවතින්නේ නම්, එවැනි තත්ත්වයක් සම්බන්ධයෙන් බන්ධනාගාර නිලධාරීන් අවධානයෙන් සිටීම අවශ්‍ය වන අතර අදාළ වෛද්‍ය නිලධාරියා සහ අධිකාරිවරයාගේ අවධානයට එය යොමු කළ යුතු වේ, උදාහරණ වශයෙන් අපස්මාර ගැන්ම හෝ හැසිරීමේ අසාමාන්‍යතා, කථා කිරීම, ප්‍රකාශනය හෝ වෙනත් කායික හෝ මානසික අසාමාන්‍යතා ආදී තත්ත්වයක් යම් සිරකරුවකු බන්ධනාගාර ගතව සිටින අතරතුර පෙන්නුම් කිරීම ස්ථාවර නියෝගයන්ට අනුකූලව ඉහත කී කාරණයට අදාළ තොරතුරු සිරකරුවන්ගේ බන්ධනාගාර වාර්තාවෙහි සඳහන් කළ යුතුය. කෙසේ නමුත්, එවැනි තත්ත්වයකට මුහුණ දී ඇති සිරකරුවකු හඳුනාගත් විට ඊට අවශ්‍ය සෞඛ්‍ය ආරක්ෂණ තත්ත්වයන් හෝ අදාළ ආබාධිත තත්ත්වය සලකා බලමින් ලබා දී ඇති දඬුවම සලකා බැලීමක් කිරීමට කිසිදු ප්‍රතිපාදනයක් සඳහන් නොවේ. එවැනි තත්ත්වයක දී සිරකරුවන්ට අදාළ සෞඛ්‍ය කරුණු සම්බන්ධයෙන් ගත යුතු සුවිශේෂී ක්‍රියා මාර්ගයන්

¹¹⁸ ශ්‍රී ලංකාවේ මානව හිමිකම් කොමිෂන් සභාව, ශ්‍රී ලංකාවේ මානව හිමිකම් කොමිෂන් සභාව විසින් මරණ දණ්ඩනය පිළිබඳ සමාලෝචනය (2014) 16 <<http://www.hrcsl.lk/PFF/Death%20Penalty%20English-2014.pdf>>.

¹¹⁹ ඉහත එම.

¹²⁰ 01.11.2019 සහ 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

¹²¹ 01.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

¹²² ඉහත එම.

¹²³ ඉහත එම.

අන්තර්ගත කිරීම සඳහා දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග සංශෝධනය කළ යුතුව ඇත. සිරකරුවන් සම්බන්ධයෙන් අවශ්‍ය වන්නා වූ වෛද්‍යාධාරක සහ ඔවුන්ගේ දඬුවම් සමාලෝචනය කිරීම සම්බන්ධයෙන් බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය සහ අධිකරණ අමාත්‍යාංශය සමඟ එක්ව සහයෝගයෙන් කටයුතු කළ යුතු වේ.

6.6. කාන්තා සිරකාරියන්

බන්ධනාගාර ආඥා පනතෙහි විධිවිධාන ප්‍රකාරව විනය සම්බන්ධයෙන් වන කරුණක් උදෙසා කාන්තා සිරකාරියන් පිරිමි සිරකරුවන්ගෙන් වෙන්කර තැබිය යුතු වේ.¹²⁴ බන්ධනාගාරයෙහි පාලිකාව එහි සිටින කාන්තා සිරකාරියන් සම්බන්ධයෙන් වග කියනු ලබන ප්‍රධානියා මේ කාන්තා සිරකාරියන්, ඔවුන් බැලීම සඳහා පැමිණෙන තැනැත්තන් ඔවුන්ගේ රැකියාව සහ සෞඛ්‍ය ආරක්‍ෂාව ආදී ක්‍ෂේත්‍රයන් සම්බන්ධයෙන් වගකීම දරණ බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලයට අදාළ වන තත්ත්වයන් බන්ධනාගාර රීතීන් 182-188 ඔස්සේ පැහැදිලි කෙරේ. කාන්තා සිරකාරියන්ටද පිරිමි සිරකරුවන්ට මෙන්ම ආහාර, ඇඳුම් පැලැඳුම් සහ අනෙකුත් පහසුකම් ලබා දිය යුතු වේ. එහිදී සඳහන් කළ යුතු වන්නේ සනීපාරක්‍ෂක ද්‍රව්‍ය සහ සේදුම් කාමර පහසුකම් වල හිඟ බවක් පවතින අතර එකී තත්ත්වය කාන්තා සිරකාරියන්ගේ සනීපාරක්‍ෂාව සම්බන්ධයෙන් බලපානු ලබන බවය.¹²⁵

පිරිමි සිරකරුවන්ගේ වර්ගීකරණය හා සමානවම කාන්තා සිරකාරියන් වර්ගීකරණය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය බන්ධනාගාර රීති අංක 183 මගින් පෙන්වා දෙන අතරම 'ප්‍රසිද්ධ ගණිකාවන්' 'ඔවුන්ටම වෙන් වූ වාට්ටුවක තැබීම' සිදු කළ යුතු බව දැක්වේ. කෙසේ නමුත්, මෙම රීතිය දැන් ක්‍රියාත්මක නොවන බව මෙකී පර්යේෂණ තුළදී විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රයට දැනගන්නට ලැබුණි.¹²⁶ විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රයට තවදුරටත් දැන ගැනීමට ලැබුණ පරිදි කාන්තා සිරකාරියන්ගේ ළදරුවන් වයස අවුරුදු 5 වන තෙක් බන්ධනාගාර පරිශ්‍රය තුළ හැදී වැඩෙන අතරවැලිකඩ බන්ධනාගාරයේ වෙනම එකකයක ස්ථානගත කර තිබේ.¹²⁷ කෙසේ නමුදු, වයස අවුරුදු 5 ඉක්ම ගිය පසු මෙකී දරුවන් රැකබලා ගැනීම සඳහා පවුලක් නොමැති විමේ තත්ත්වය තුළ ඔවුන්ගේ භාරකාරත්වය සම්බන්ධව ගැටළුකාරී තත්ත්වයක් උද්ගත වේ.¹²⁸

වර්ෂ 2014 සිට 2018 දක්වා කාල පරාසය තුළ කාන්තාවන් 32 දෙනෙකු සඳහා මරණ දණ්ඩනය ලබා දී ඇති බව වාර්තාවන් මගින් පෙන්වනු ලබයි. මෙය වූ කලී එකී කාල පරාසය තුළ මරණ දණ්ඩනය හිමි වූ සම්ස්ථ පුද්ගලයන්ගෙන් 3.5% කි. බන්ධනාගාර රීති අංක 265 මගින් පෙන්වනු ලබන පරිදි යම් කාන්තා සිරකාරියන් මරණ දණ්ඩනය සඳහා නියම කර ඇති පසුබිමක අදාළ වෛද්‍ය නිලධාරියා විසින් යම් කාන්තාවක් ගැබ් ගෙන ඇති බව සහතික කළහොත් එවැනි අවස්ථාවකදී එකී මරණ දණ්ඩන නියමය අත්හිටුවිය යුතු වේ. මෙවැනි තත්ත්වයකදී අදාළ කාරණය හැකි ඉක්මනින් ආණ්ඩුකාරවරයාට, දැනුම් දී ඔහුගේ හෝ ඇයගේ නියෝගයන් ලබාගත යුතුය. එවැනි තත්ත්වයකදී එකී සිරකරුවාට හෝ සිරකාරියට සමාව ලබා දීම සම්බන්ධයෙන් සලකා බැලීමේ බලතල ජනාධිපතිවරයා සතු වන අතර ජනාධිපතිවරයාගේ සමාවක් ලැබීම සම්බන්ධයෙන් සුදුසුකම් ලැබීමට අදාළ කාර්ය පටිපාටිය, මාර්ගෝපදේශනය හෝ නිර්ණායකයන් පිළිබඳ සඳහන් නොමැත. මෙම පර්යේෂණයේදී විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රයට දැන ගැනීමට ලැබුණු පරිදි මේ වන තෙක් කිසිදු ගැබ්ණි සිරකාරියක් මරණ දණ්ඩනයට ලක් කර නොමැත.¹²⁹ කෙසේ නමුත්, බන්ධනාගාරය තුළ දී ගැබ්ණිභාවය දත්ත ගබඩා කිරීමට, ඔවුන් හඳුනාගැනීමට සහ ඔවුන්ට අවශ්‍ය පහසුකම් සැලසීමට අදාළ කිසිදු යාන්ත්‍රණයක් නොපවතී.¹³⁰

¹²⁴ බන්ධනාගාර ආඥා පනත, 32 වන වගන්තිය.

¹²⁵ ඉහත එම.

¹²⁶ 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

¹²⁷ 04.11.2019 සහ 25.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

¹²⁸ 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

¹²⁹ ඉහත එම.

¹³⁰ ඉහත එම.

ඉහත කී ගැටලුකාරී තත්ත්වයන් තුළින් මනාව පෙන්වුම් කරනු ලබන්නේ කාන්තාවන් සම්බන්ධයෙන් සුවිශේෂී අවශ්‍යතාවයන් කෙතෙක් දුරට බන්ධනාගාරයන් තුළ නොසලකා හැර තිබේද සහ ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ, 12(1) සහ 12(2) යන ව්‍යවස්ථාවක් හරහා තහවුරු කර ඇති ස්ත්‍රී පුරුෂ භේදය මත කිසිදු වෙනස්කමකට ලක් නොකළ යුතු ය සහ සමානත්මතාවයෙන් යුක්තව සැලකිය යුතු යන ඔවුන්ගේ මූලික අයිතිවාසිකම්ද උල්ලංඝනය වන තත්ත්වය වේ. කාන්තාවන්ට එරෙහි සියලු ආකාරයේ වෙනස්කොට සැලකීම් මූලිකව ප්‍රධාන දැමීමේ සම්මුතියට පාර්ශවකාර රාජ්‍යයක් වශයෙන් යුක්තිය තහවුරු කිරීමට සහ කාන්තා සිරකාරියන්ගේ තත්ත්වයන් සම්බන්ධයෙන් විශේෂිත අවධානයක් යොමු කිරීමට මෙන්ම රැඳවුම් භාරයේ වන කාන්තාවන් සම්බන්ධයෙන් ජාත්‍යන්තර මාර්ගෝපදේශයන් සහ ප්‍රමිතීන් අනුගමනය කිරීම සඳහා අන්තර්ජාතික වගකීමක් ශ්‍රී ලංකාවට ඇත.¹³¹

6.7. තරුණ සිරකරුවන්

වර්ෂ 1939 අංක 49 දරණ ළමයින් සහ තරුණ පුද්ගලයන් පිළිබඳ ආඥා පනතේ ප්‍රතිපාදන ශ්‍රී ලංකාවේ ළමයින්ගේ යුක්තිය සම්බන්ධයෙන් අදාළ වේ. කෙසේ නමුත්, මෙම ආඥා පනතේ 88 වන වගන්තිය මඟින් ළමයෙකු යනු කවරෙක් දැයි නිර්වචනය කෙරෙන ආකාරයට වයස අවුරුදු 14 ට අඩු තැනැත්තෙකු වශයෙන් සඳහන් වන තත්ත්වය ළමා අයිතිවාසිකම් සම්මුතියෙහි පළමු වන වගන්තියෙහි ළමයෙකු යනු කවරෙක් දැයි අර්ථ දැක්වීමට සමපාත නොවේ.¹³² මෙකී ආඥා පනතේ ප්‍රතිපාදනාප්‍රකාරව බලන කළ ළමයින් සම්බන්ධ නඩු කටයුතු මෙහෙයවීමේ අධිකරණ බලය මෙරටේ සෑම මහේස්ත්‍රාත් අධිකරණයකටම තිබේ.¹³³ ළමයින් සම්බන්ධයෙන් අධිකරණයක් ස්ථාපිත කිරීමටද මෙකී ආඥාපනත මඟින් ප්‍රතිපාදන සැලසේ.¹³⁴ කෙසේ නමුත් එවැනි ළමා අධිකරණ ද්විත්වයක් පමණක් මෙරට ස්ථාපිතව ඇති අතර ඉන් එක් අධිකරණයක් බත්තරමුල්ල ප්‍රදේශයෙහි සහ අනෙක් අධිකරණය යාපනයෙහි පිහිටා තිබේ.¹³⁵ මෙය යුක්තිය සඳහා වන ප්‍රවේශයෙහි දී භූගෝලීය සහ අන්තර් සම්බන්ධිත ආර්ථික තත්ත්වයන් පිළිබඳ ගැටළු මතු කරයි.

ළමයින් සහ තරුණ පුද්ගලයන් පිළිබඳ ආඥා පනත ඔස්සේ ළමා හ වැඩිහිටි සිරකරුවන් වෙන් කොට තැබීම සඳහා ප්‍රතිපාදන සලසා ඇති අතර එහිදී, අත් අඩංගුවට ගැනීම, රිමාන්ඩ් කිරීම, ප්‍රවාහනය සහ නඩු විභාග කටයුතු වල දී මෙන්ම වරදකරු කිරීමේදී ද විශේෂ ක්‍රියා පටිපාටි විස්තර කිරීම වැදගත් වේ.¹³⁶ කෙසේ නමුත්, ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී බොහෝ ගැටළුකාරී තත්ත්වයන් ඇතිව පවත්නා පර්යේෂණ වාර්තා මඟින් හඳුනා ගෙන තිබේ.¹³⁷ ළමයන් සහ තරුණ පුද්ගලයන් පිළිබඳ ආඥා පනත දඬුවම් වර්ග ගණනාවක් පෙන්වා දී ඇති අතර එහිදී රැඳවුම්භාරයේ තබා ගැනීම, රක්ෂිත නිවාසයක් යටතට භාරකාරත්වය පැවැරීම අනුමත කරන ලද හෝ සහතික කරන ලද පාසලකට යැවීම, පරිවාස නිලධාරියාගේ හෝ දෙමාපියන්ගේ රැකවරණය සඳහා යොමු කිරීම, දෙමාපියන්ට දඩ නියම කිරීම, අවවාද කිරීම සහ සමාව ලබා දීම¹³⁸ ඊට නිදසුන් වශයෙන් පෙන්වා දිය හැක. එමනිසා, දඬුවම් ලබාදීමේදී සිරගත කිරීම සම්බන්ධයෙන් පමණක් වැඩි අවධානයක් යොමු

¹³¹ කාන්තාවන්ට එරෙහි වෙනස්කම් කිරීම තුරන් කිරීමේ කමිටුව, යුක්තිය සඳහා කාන්තා ප්‍රවේශය පිළිබඳ පොදු නිර්දේශය 33 (2015) තවදුරටත් නිර්දේශ කරනු ලබන්නේ බැංකොක් රීතිය සහ ළමා වින්දිතයින් සහ අපරාධ පිළිබඳ සාක්ෂිකරුවන් සම්බන්ධ ආර්ථික හා යුක්තිය පිළිබඳ කාරණා සම්බන්ධයෙන් යුක්තිය පිළිබඳ මාර්ගෝපදේශ ය. 2005/20.

¹³² සීආර්සී, 1 වන වගන්තිය, වර්තමාන සම්මුතියේ අරමුණු සඳහා, දැරුවෙකු යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ වයස අවුරුදු දහඅටට අඩු සෑම මිනිසෙකුම දරුවාට අදාළ වන නීතිය යටතේ මිස, බහුතරය කලින් ලබා ගැනීමයි.

¹³³ ඉහත එම, 3, 4 කොටස්.

¹³⁴ 1939 අංක 49 දරණ ළමා හා තරුණ පුද්ගලයින්ගේ ආඥා පනත, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 සහ 12 යන වගන්තීන්

¹³⁵ Daily News, 'ශ්‍රී ලංකාවේ බාල අධිකරණ පද්ධතිය' <http://archives.dailynews.lk/2010/09/24/fea40.asp>; Sunday Times, 'අවසාන වශයෙන් ළමා හිතකාමී උසාවි (28.03.2010) <http://www.sundaytimes.lk/100328/Plus/plus_10.html>

¹³⁶ 13, 23 කොටස්

¹³⁷ Verite Research, ළමුන් සඳහා ශ්‍රී ලංකාවේ අධිකරණ පද්ධතියේ නෛතික හා ආයතනික තක්සේරුවකි (2017) 19 - 33 <<https://www.veriteresearch.org/wp-content/uploads/2017/08/Verit%C3%A9-Research-A-Legal-and-Institutional-Assessment-of-Sri-Lankas-Justice-System-for-Children.pdf>>.

¹³⁸ 24, 25, 26, 27, 28 යන වගන්තීන්.

කිරීමේ තත්වය අඛණ්ඩවම පවතී.¹³⁹ එමනිසා විශේෂයෙන්ම තරුණ සිරකරුවන්ට දඬුවම් ලබා දීම සම්බන්ධයෙන් ගත් කළ ළමා අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ සම්මුතියෙහි පෙන්වා දී ඇති අයිතිවාසිකම් සහ ළමයින් සම්බන්ධයෙන් වන වඩාත් හොඳම ලැදියාවන් පිළිබඳ තත්වයන් මත දඬුවම් නියම කිරීමේ මාර්ගෝපදේශයන්හි අවධානය දැක්වීම ඉතා වැදගත් වේ.¹⁴⁰

වැඩිහිටියන්ගෙන් බාල වයස්කාරුවන් වෙන් කර තැබීමේ අවශ්‍යතාවය බන්ධනාගාර ආඥා පනත මගින් පෙන්වා දේ.¹⁴¹ තවද, බන්ධනාගාර ස්ථාවර නියෝග අංක 57 මගින් පෙන්වා දෙනු ලබන්නේ ප.ව. 2.30 සිට ප.ව 4.00 දක්වා කාලය තුළ තරුණ සිරකරුවන් අධ්‍යාපනික පන්ති සඳහා සහභාගී වීම අත්‍යවශ්‍ය බවයි. යම් හෙයකින් එවන් සිරකරුවෙකු පෙර කී අන්දමේ අධ්‍යාපනික පන්ති මගින් ප්‍රතිලාභයක් ලැබීමට අපොහොසත් වීම හෝ එවන් සිරකරුවෙකු අධ්‍යාපනික පන්තියක සිටීම නුසුදුසු යැයි හැඟෙන තත්වයකදී යන පදනම් මත අදාළ අධ්‍යාපනික පන්ති වලින් යම් සිරකරුවෙකු බැහැර කිරීමේ පුළුල් අභිමතයක් ඉහත කී ස්ථාවර නියෝග හරහා අධිකාරීවරයාට ලැබී තිබේ. බන්ධනාගාර ස්ථාවර නියෝග 558 හි ප්‍රතිපාදන ප්‍රකාරව ගත්කළ, තරුණ සිරකරුවන් සඳහා මෙන්ම පහසුකම් සැපයීමේ හැකියාවක් නොමැති පසුබිමක වැඩිහිටියන් සමඟ අදාළ පස්වරු පන්ති සඳහා සහභාගී වීමේ අවස්ථාව තරුණ සිරකරුවන්ට ලබා දීමට අධිකාරීවරයාට හැකියාව අත.¹⁴² මෙකී නියෝගයන් යල් පැන ගොස් ඇති අතර බන්ධනාගාරයෙහි ක්‍රියාත්මක වන වර්තමාන ක්‍රමවේදයන් වන්නේ ඉහත කී තත්වය පිළිබඳ නොවේ. එබැවින්, ළමා අයිතිවාසිකම් පිළිබඳව සම්මුතිය මගින් සහතික කර ඇති ළමයින්ගේ අයිතිවාසිකම් තහවුරු කිරීමද යථාර්ථයක් වන පරිද්දෙන් ඉහත කී විධිවිධානයන් ඉතා කඩිනමින් සමාලෝචනය කළ යුතුව තිබේ.¹⁴³

පී.ඩී. නිලංකා එදිරිව නීතිපති නඩුවේදී ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය විසින් දණ්ඩනීති සංග්‍රහයෙහි 53 වන වගන්තිය අර්ථ නිරූපණය කරමින් පෙන්වා දෙන ලද්දේ, යම්කිසි තැනැත්තෙකු අදාළ මරණ දඬුවම ලැබෙන අවස්ථාව වන විට වයස අවුරුදු 18 ට අඩු නම් අදාළ අපරාධය සිදු කරන ලද අවස්ථාවේදී ඔහුගේ හෝ ඇයගේ වයස නොව, එහිදී එවැනි තැනැත්තෙකු මරණ දඬුවමෙන් මුක්ත වීම සඳහා සුදුසුකම් ලබන බවයි. සීමාව ඉක්මා ගිය අන්දමේ අධිකරණ කටයුතු සම්බන්ධයෙන් බවතින ප්‍රමාදයන් ඔස්සේ මෙවැනි ආකාරයකින් 53 වන වගන්තිය මගින් දී ඇති සහනය නිශේධනය වීමක් වේ. එබැවින් ළමා සිරකරුවන් සම්බන්ධයෙන් ඇති ස්ථාවරය නිශ්චිතව පැහැදිලි කිරීම සඳහා අවශ්‍ය නෛතික ප්‍රතිසංස්කරණ සිදු කළ යුතු වේ.

වර්ෂ 2014 දී අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශයෙහි අධීක්ෂණය යටතේ වටරැක බන්ධනාගාර පරිශ්‍රය තුළ පිහිටි හෝමාගම සුනීත විද්‍යාලය නම් වූ පළමු බන්ධනාගාර පාසල ස්ථාපිත කරන ලදී.¹⁴⁴ මෙම පාසල පිහිටු වීමේ මූලික අභිලාෂයක් වූයේ අවම වශයෙන් අධ්‍යාපන පොදු සහතික පත්‍ර සාමාන්‍ය පෙළ දක්වා හෝ අධ්‍යාපනය නොලැබූ රැඳවියන්ගේ අධ්‍යාපන අයිතිවාසිකම් සහතික කිරීමය.¹⁴⁵ මූලික වශයෙන් මෙම පාසල තුළින් අ.පො.ස. සාමාන්‍ය පෙළ¹⁴⁶ දක්වා හෝ අධ්‍යාපන පහසුකම් සැලැසීමට අපේක්ෂා කෙරුණි. නමුදු මේ වන විට පාසල තුළින් කලා විෂය ධාරාවන් ඔස්සේ අ.පො.ස උස්ස පෙළ අධ්‍යාපනය ද ලබා දෙනු ලැබේ. වාර්තා

¹³⁹ 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව; ජීවා නිරිඇල්ල, 'ශ්‍රී ලංකාවේ බාල අපරාධකරුවන්ගේ පුනරුත්ථාපනය හා නැවත සමාජගත කිරීම් (2011) 8 එක්සත් ජනපදය - චීන නීතිය සමාලෝචනය 499, 507

¹⁴⁰ විශේෂයෙන්, ළමා අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ කමිටුව, ළමා යුක්තිය සඳහා දරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ පද්ධතියට අදාළ සාමාන්‍ය අර්ථ දැක්වීම් අංක 24 (2019).

¹⁴¹ 48 (අ) වගන්තිය.

¹⁴² ස්ථාවර නියෝග 553 හි සඳහන් වන්නේ 'බන්ධනාගාර අධිකාරීවරුන් බන්ධනාගාර අධ්‍යාපන දෙපාර්තමේන්තුවේ හෝ ස්වේච්ඡා සංවිධානයක සහයෝගයෙන්. සවස අධ්‍යාපන පන්ති සෑම බන්ධනාගාරයක් තුළම සංවිධානය කිරීමට උත්සාහ කරන බවයි.'

¹⁴³ විශේෂයෙන්, ළමා අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ කමිටුව, 'ළමා යුක්තිය පද්ධතියෙහි දරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ සාමාන්‍ය පොදු අර්ථ දැක්වීම් අංක 24 (2019).'

¹⁴⁴ අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශය, 'ශ්‍රී ලංකාවේ පළමු බන්ධනාගාර පාසල විවෘත වේ' (2014) <http://www.moe.gov.lk/english/index.php?option=com_content&view=article&id=1149:the-first-prison-school-in-sri-lanka-is-opened&catid=344&Itemid=771>.

¹⁴⁵ ඉහත එම; 2011.11.04 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය අතරතුරදී නැවත තහවුරු කරන ලදී.

¹⁴⁶ 'ප්‍රයෝජනවත්, ලාභදායී අනාගතයකට මෙම බන්ධනාගාරය සමාජය තුළ බාධාවක් නොවේ' (Sunday Times, 13 Jul. 2014) <<https://www.pressreader.com/sri-lanka/sunday-times-sri-lanka/20140713/283012577850967>>

වන අන්දමට මෙම පාසල තුළින් වයස අවුරුදු 16 සිට 30 දක්වා සිසුන්ට අවශ්‍ය අධ්‍යාපන පහසුකම් සලසනු ලබන්නා සේම යම් ලෙසකින් විධිමත් අධ්‍යාපනය නොලැබූ පුද්ගලයින් සිටිනම්, එහිදී එවැනි තැනැත්තන්ට අවධිමත් අධ්‍යාපන පහසුකම් ද සලසා දී තිබේ.¹⁴⁷ තොරතුරු වාර්තාවන්ට අනුව, පවතින වෘත්තීය පුහුණු වැඩසටහන් ඔස්සේ මැහුම් කටයුතු, වඩු වැඩ, විද්‍යුත් පාඨමාලා සහ ජලනල ආදී ක්ෂේත්‍රයන්හි අත්දැකීම් ලබා දීම සිදු වේ.¹⁴⁸

වර්ෂ 2019 ට අදාළ බන්ධනාගාර දත්ත තොරතුරු අනුසාරයෙන් බලන කළ, වර්ෂ 2018 වන විට වටරැක තරුණ වැරදිකරුවන් සඳහා වන පුහුණු පාසල තුළ දෛනිකව 30 දෙනෙකු ස්වකීය පුහුණු කටයුතු වල නිරත වන අතර එහිදී රැඳවියන් 28 දෙනෙකු අදාළ පුහුණු පාසල වෙත ඇතුළත් කර තිබෙනුයේ වර්ෂ 2018 දීය.¹⁴⁹ මෙලෙස “තරුණයින්” ලෙස වර්ගීකරණය කර ඇති සියලුම දෙනා පිරිමින් වේ.¹⁵⁰ කාන්තා සිරකාරියන්ට තරුණයින් වශයෙන් වර්ගීකරණය කිරීමට කටයුතු නොකිරීම බන්ධනාගාර පිරිපාලනයෙහි ව්‍යුහගත අදහස් බව විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රයට දැනගැනීමට ලැබුණි. මෙකී දුර්වලතාව වූ කලී හුදෙක් කාන්තා සිරකාරියන්ගේ වැඩිහිටිභාවය පිළිබඳව නිශ්චය කිරීමේදී පදනම් සාධකය වශයෙන් වයස නොව ඔවුන්ගේ ලිංගික හා ප්‍රජනක සක්‍රියභාවය මත පදනම් සිදු කිරීම හේතුවෙන් උද්ගත වූවකි.¹⁵¹ එකී තත්ත්වයෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන්, විශේෂයෙන්ම අධ්‍යාපනය සහ වෘත්තීය පුහුණුව සඳහා ඇති ප්‍රවේශය ද ඇතුළුව කාන්තාවන්ට තරුණයින් සඳහා හිමිකම් ඇති අයිතිවාසිකම් සහ අවස්ථාවන් කාන්තා සිරකාරියන්ට ලබා දීමට ප්‍රතික්ෂේප වන තත්ත්වයක් විද්‍යාමාන වේ.

ඉහත කී අන්දමට තරුණ වැරදිකරුවන්ට අධ්‍යාපනය ලබා දීමේදී, එකී තරුණයින්ගේ සංකීර්ණ පවුල් පසුබිම, මානසික ගැටලු සහ අධ්‍යාපනය සඳහා ඇති ලැදියාවෙහි සහ බාහිර සමාජයට නිරාවරණය වීමේ අත්දැකීම් සංසන්දනාත්මකව ගත්කළ දුර්වල මට්ටමක පැවැතීම හේතුවෙන් ඉතා සුවිශේෂී අභියෝගයන් ගණනාවකට මෙම පාසලට මුහුණ දීමට සිදුව තිබේ.¹⁵² තවද අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශයෙහි අධීක්ෂණය යටතේ පාලනය වනු ලබන ඉගැන්වීම් කටයුතු කරනු ලබන කාර්ය මණ්ඩලය සහ අධිකරණ අමාත්‍යාංශයෙහි අධීක්ෂණය යටතේ පාලනය වනු ලබන බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුවෙහි කාර්ය මණ්ඩල සාමාජිකයින් අතර යම් යම් නොඉවසුම්කාරී තත්ත්වයන්ද උද්ගතව ඇති බවද වාර්තා විය.¹⁵³ අදාළ සිසුන් සහ රැඳවියන් සමඟ ඒ ඒ ක්ෂේත්‍රයන්ට අදාළව කටයුතු කිරීමේදී ඔවුන් විසින් ප්‍රවේශයන් ද්විත්වයක් අනුගමනය කරනු ලැබේ.¹⁵⁴ මේ අතර තරුණ වැරදිකරුවන්ගේ අවශ්‍යතාවයන් සම්පූර්ණ කිරීමට හැකියාව ලැබෙන පරිදි අදාළ පාසල් පරිසරය සකස් කර ගැනීම උදෙසා අවශ්‍ය කාර්යමණ්ඩල සාමාජිකයින්ගේ සහ අනෙකුත් පහසුකම් සම්බන්ධයෙන් පවතින අඩු ලුහුඬුකම් හේතුවෙන් මෙකී පාසලේ කටයුතු නිසි පරිදි ඉටු කරගෙන යෑමට බාධාවක් වී ඇති බව විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රයට දැනුම් දෙන ලදී.¹⁵⁵ මීට අමතරව, සුනීතා විද්‍යාලය තුළ අදාළ අධ්‍යාපනික කටයුතු සාර්ථකව කරනු ලබන සිසුන්ට ස්වකීය ඉදිරි කටයුතු ප්‍රධාන ධාරවේ අධ්‍යාපනික ක්‍රමය තුළ අන්තර්ග්‍රහණය වී කරගෙන යෑමේ දුෂ්කරතාවයකට මුහුණ දී ඇත්තේ සාමාන්‍ය ජනතාව තුළ පවතින අපකීර්තිය පිළිබඳ තත්ත්වය හේතුවෙනි.¹⁵⁶ එමෙන්ම වෘත්තීය පුහුණුව ලබා ගන්නා රැඳවියන්ටද ස්වකීය ජීවිතයන්හි ඉදිරි නඩත්තු කටයුතු ඉටු කර ගැනීම හැකිවන ආකාරයට සුදුසු රැකියා වෙළඳපොළේ අවස්ථාවන් සහ සේවා නියුක්ති අවස්ථාවන් නොලැබෙන බවද සනාථ විය. මෙම තත්ත්වයෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් එවැනි තැනැත්තන් නැවතත් අපරාධ කටයුතු සඳහා යොමු වීමේ ඉහළ අවධානමක් පවතී.¹⁵⁷ එබැවින් තමන් විසින් තරුණ සිරකරුවන් සඳහා ලබාදෙන අධ්‍යාපනය තවදුරටත් දියුණු තත්ත්වයකට පත්

¹⁴⁷ ඉහත එම.

¹⁴⁸ ඉහත එම.

¹⁴⁹ බන්ධනාගාර මූලස්ථානය, සංඛ්‍යාලේඛන අංශය. (n21) 48.

¹⁵⁰ ඉහත එම 47; බන්ධනාගාර රීති 178 ද බලන්න.

¹⁵¹ 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

¹⁵² ඉහත එම.

¹⁵³ ඉහත එම.

¹⁵⁴ ඉහත එම.

¹⁵⁵ ඉහත එම.

¹⁵⁶ ඉහත එම.

¹⁵⁷ ඉහත එම.

කිරීම සහ තරුණ සිරකරුවන් ස්වකීය අවශ්‍යතාවන් සපුරන ලද කළ පවතින ප්‍රධාන ධාරාවේ අධ්‍යාපනික ප්‍රවාහයට අන්තර්ග්‍රහණය කිරීම සහතික කිරීම උදෙසා බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව විසින් අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශය සමඟ සහයෝගයෙන් ක්‍රියා කළ යුතුය.

6.8. රක්ෂිත බන්ධනාගාර රැඳවියන්

වරදකරුවන් ලෙස නිශ්චය කරන ලද සිරකරුවන්ට මුහුණ දීමට සිදුවන බරපතල තත්ත්වයන්ට සාපේක්ෂ අඩු රැඳවුම් තත්ත්වයක් රක්ෂිත රැඳවුම්කරුවන්ට, නඩු විභාග පැවැත්වෙන රැඳවුම්කරුවන්ට සහ සිවිල් රැඳවුම්කරුවන්ට පවතී. අධිකාරීවරයාගේ අනුමැතියට යටත්ව ඔවුන්ට අවශ්‍ය ඔවුන්ගේ ආහාර ඇඳුම් පැළඳුම් සහ 'එවනි රැඳවියෙකුට සුදුසු කාමරයක් හෝ කුටියක්' ලබා ගැනීම ආදී තත්ත්වයන්ට ඉඩකඩ පවතින බව බන්ධනාගාර රීතීන් 189 සිට 211 දක්වා ඇති විධිවිධාන ඔස්සේ පෙන්වා දී ඇත.¹⁵⁸ එමෙන්ම, ඔවුන්ට ඔවුන්ගේ සාමාන්‍ය සේවා නියුක්ති කටයුතු වල හැකිතාක් දුරට යෙදීමේ අවස්ථාවද ලබා දී තිබේ.¹⁵⁹ බන්ධනාගාර රීති අංක 198 කුලීන් පෙන්වා දෙන පරිදි අධිකාරීවරයා විසින් අවසරය ලබා දෙන අවස්ථාවක තමන්ට හුරු තමන්ගේ වෛද්‍ය වෘත්තිකයා මුණ ගැසීමේ අවස්ථාව හිමි වේ. බන්ධනාගාර රීතීන් මඟින් තවදුරටත් විධිවිධාන සලසා ඇති පරිදි එවැනි රැඳවියන්ට තමන්ගේ හිත මිතුරන්, නීති නියෝජිතයින් සහ අදාළ රැඳවියා විදේශිකයෙකකු නම් එකී රටේ නියෝජිතයන් මුණ ගැසීමේ අවස්ථාව හිමි වේ.¹⁶⁰ නව සන්නිවේදන මාධ්‍යයන් භාවිතා කිරීම උදෙසා අවශ්‍ය පහසුකම් හෝ නියාමනය අන්තර්ගත කිරීමට සුදුසු පරිදි මෙකී බන්ධනාගාර රීතීන් යාවත්කාලීන වී නොමැත. කෙසේ නමුදු, බන්ධනාගාරයන් තුළදී නීති විරෝධී ක්‍රම කුලීන් රැඳවියන් අතට ජංගම දුරකථන පත් වීම සහ බන්ධනාගාර පරිශ්‍රයන් තුළ අවිධිමත් ලෙස ජංගම දුරකතන භාවිතා වීම වළක්වාලීමට පෙර කී තත්ත්වය ඉවහල් වී නොමැත. මෙවැනි නීති විරෝධී පරිචයන් සඳහා ඉඩ ප්‍රස්ථාව ලබා දීම බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩල සාමාජිකයන්ගේ බලතල පිළිබඳ ගතිකත්වයන් පවත්වාගෙන යාමටද මාර්ගය සලසා තිබේ. එම නිසා, සියලු රැඳවියන් සඳහා සැලකීම සම්බන්ධයෙන් විනිවිදභාවයෙන් යත් සහ පොදු ක්‍රියා පටිපාටියක් මෙන්ම අදාළ රැඳවියන්ට ස්වකීය නීති නියෝජිතයන් සහ පවුල්වල සාමාජිකයන් වෙත ප්‍රවේශ වීම සඳහා කාර්යක්ෂම සන්නිවේදන ක්‍රමවේදයක් ස්ථාපිත කිරීමට අවශ්‍ය පියවර බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ගැනීම ඉතා වැදගත් වේ.

¹⁵⁸ බන්ධනාගාර රීති 196.

¹⁵⁹ බන්ධනාගාර රීති 199.

¹⁶⁰ බන්ධනාගාර රීති 200-203: ඔහුගේ නීති නියෝජිතයා සමඟ සිරකරුවන්ගේ කෙරෙන සන්නිවේදනය බන්ධනාගාර අධිකාරී විසින් පරීක්ෂා කළ නොහැකි අතර අනෙක් සියලුම සන්නිවේදනයන් එවැනි අධීක්ෂණයකට යටත් වේ.

7. බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය සඳහා වන පරිපාලන ව්‍යුහය

බන්ධනාගාර පාලනය සිදු කරනු ලබන්නේ අධිකරණ අමාත්‍යාංශයේ විෂය පථය යටතේ බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව විසින්ය. බන්ධනාගාර ආඥාපනතෙහි ප්‍රතිපාදන මඟින් බන්ධනාගාර කොමසාරිස් ජනරාල්වරයකුට සහ බන්ධනාගාර කොමසාරිස්වරයකුට මෙන්ම ඔවුන්ගේ කාර්ය මණ්ඩලයට බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුවේ ප්‍රධානියා ලෙස කටයුතු කිරීමටත්, දිවයින පුරා පිහිටි බන්ධනාගාර පරිපාලනය භාරව කටයුතු කිරීමටත් අවස්ථාව සලසා දී තිබේ. වර්ෂ 2018 වන විට, ආරක්ෂිත බන්ධනාගාර 4 ක්, රිමාන්ඩ් බන්ධනාගාර 18 ක්, වැඩ කඳවුරු 10 ක්, විවෘත බන්ධනාගාර වැඩ කඳවුරු 2 ක්, එක් පුහුණු පාසලක්, තරුණ වරදකරුවන්ගේ විශෝධන මධ්‍යස්ථාන 2 ක් සහ දිවයින පුරා සිර මැදිරි මධ්‍යස්ථාන 23 ක් ස්ථාපිතව ඇත.¹⁶¹ මෙම බන්ධනාගාර ක්‍රියාත්මක වන්නේ කාර්ය මණ්ඩලය සාමාජිකයන් 5,734 කින් වන අතර නිල ඇඳුමින් සැරසුණු කාර්ය මණ්ඩලය, නිල ඇඳුම් රහිත කාර්ය මණ්ඩලය, ඒකාබද්ධ සේවයේ නිලධාරීන්, වෙනත් සේවාවන්හි නිලධාරීන් සහ වෙනත් දෙපාර්තමේන්තුවල සේවය කරන නිලධාරීන් ආදී වශයෙන් සමස්ථ කාර්ය මණ්ඩලය සමන්විත වේ.¹⁶² ඒ අනුව ගත් කල, වර්ෂ 2018 දී ඇතුළත් කරන ලද සිරකරුවන්ගේ සංඛ්‍යාව මත පදනම්ව බලන කල, සිරකරුවන් 25 ක් සඳහා නිල ඇඳුමින් සැරසුණු එක් කාර්ය මණ්ඩල සාමාජිකයෙකු පමණක් සිටී.¹⁶³

7.1. බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය සඳහා වන රැකියා කොන්දේසි

විශ්‍රාම වැටුප් ප්‍රතිලාභ සහිත රජයේ රැකියාවක් වන නිසා බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය බන්ධනාගාරවල රැකියා ලබා ගැනීමට උත්සුක වියහැකි වුවද, ඔවුන් අසාධාරණ රැකියා තත්වයන්ට මුහුණ දෙනන්නා සේම ස්වකීය වැටුප් සම්බන්ධයෙන් ද අසතුටුදායක තත්වයකට මුහුණ පා සිටී. බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව විසින් හඳුනාගෙන ඇති එක් එක් කාණ්ඩයේ කාර්ය මණ්ඩලය සඳහා අවශ්‍ය සේවක සංඛ්‍යාවට වඩා දැනට පවතින සේවක ප්‍රමාණය අඩුවීම හේතුවෙන් බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය ඔවුන්ගේ රාජකාරි කටයුතුවල දී දැඩි පීඩනයකට මුහුණ දී සිටී.¹⁶⁴ නිදර්ශනයක් වශයෙන් ගත්කල, පවතින සේවක ප්‍රමාණය අඩුවීම හේතුවෙන් සමහර කාර්ය මණ්ඩල සාමාජිකයන්ට එකම නිල ඇඳුමින් දින කිහිපයක් රාජකාරියෙහි යෙදීමට පවා සිදු වන තත්වයක් පවතින බවට විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය දැනුවත් විය.¹⁶⁵ මීට අමතරව, අධික වැඩ බරක් සහ ඔවුන්ට විවේක ගැනීමට අවශ්‍ය යටිතල පහසුකම් නොමැතිකම හේතුවෙන් කාර්ය මණ්ඩලය ද මාරුව මත නිදා ගැනීමේ තත්වයක් ද පවතී.¹⁶⁶ ඒ අනුව බලන කල, මෙම තත්වයන් බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලයේ ශාරීරික හා මානසික යහපැවැත්මට බලපාන අතර එය සිරකරුවන් කෙරෙහි ඔවුන්ගේ ප්‍රවේශයට ද නිරායාසයෙන්ම අහිතකර ලෙස බලපෑ හැකිය.¹⁶⁷ එබැවින්, බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ප්‍රමාණවත් තරම් කාර්ය මණ්ඩලයක් බඳවා බැඳීමට කටයුතු කලයුතු අතර, ඔවුන්ට සාධාරණ හා වාසිදායක සේවා කොන්දේසි සහතික කර දීම සහ ඒ උදෙසා අවශ්‍ය කරන්නා වූ මූල්‍ය ප්‍රතිපාදන වෙන්කර ගැනීමද කලයුතු වේ.

¹⁶¹ සංඛ්‍යාලේඛන අංශය, බන්ධනාගාර මූලස්ථානය (n 21) 3-5.

¹⁶² ඉහත එම 10-11

¹⁶³ බන්ධනාගාර මූලස්ථානය, සංඛ්‍යාලේඛන අංශය. (n 21) xv, 10: වර්ෂ 2018 දී ඇතුළත් කරගත් වැරදිකරුවන් නොවූ සිරකරුවන් (108,263) සහ වැරදිකරුවන් වූ සිරකරුවන් (24,852) නිල ඇඳුමින් සැරසුණු කාර්ය මණ්ඩල සංඛ්‍යාවෙන් (5,334) බෙදීමෙන් මෙම ගණනය කිරීම සිදු විය. කෙසේ වෙතත්, නිල ඇඳුම් කාර්ය මණ්ඩලයට බන්ධනාගාර කොමසාරිස් ජනරාල් ඇතුළු පුළුල් පරාසයක තනතුරු ඇතුළත් වන බව සැලකිල්ලට ගත යුතුය

¹⁶⁴ බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව, කාර්ය සාධන වාර්තාව - 2018

<<https://www.parliament.lk/uploads/documents/paperspresented/performance-report-department-of-prison-2018.pdf>>

¹⁶⁵ 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

¹⁶⁶ ඉහත එම.

¹⁶⁷ ඉහත එම.

7.2. කාර්ය මණ්ඩල පුහුණුව

බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුවේ බඳවා ගැනීමේ ක්‍රියා පටිපාටිවලට ප්‍රතිපාදන අනුව, බන්ධනාගාර නියාමකයින් වශයෙන් බඳවා ගැනීම පිණිස නිශ්චිත අධ්‍යාපන සුදුසුකම් තිබිය යුතු අතර තරඟ විභාගයකින් තෝරා ගනු ලැබේ.¹⁶⁸ තෝරාගැනීමෙන් පසු අදාළ සුදුසුකම්ලත් අපේක්ෂකයින් පර්යේෂණ විශේෂණ පුහුණු මධ්‍යස්ථානයේ මාස ත්‍රිත්වයක නේවාසික පුහුණුවක් සහ පර්යේෂණ විශේෂණ පුහුණු මධ්‍යස්ථානය විසින් පවත්වනු ලබන මාස නවයක ප්‍රායෝගික පුහුණුවක් ලබා ගත යුතුය.¹⁶⁹ වර්ෂ 2019 දී සංශෝධනයට ලක්වීමෙන් පසු තත්ත්වයට අනුකූලව බන්ධනාගාර අරක්ෂකයන් බඳවා ගැනීමේ ක්‍රියා පටිපාටිවලට අනුව, ඒ සඳහා ඉදිරිපත් වන අපේක්ෂකයින් අවිවාහක තැනැත්තන් විය යුතු අතර පුහුණු කාලය නිමාවන තෙක් අවිවාහකව සිටිය යුතුය.¹⁷⁰ මෙකී පුහුණුව අවසන් වූ පසු ඔවුන්ට ඒ සඳහා සහතිකයක් ලැබෙනු ඇති අතර පවතින පුරප්පාඩු මත පදනම්ව අදාළ කාර්යාලයන් සඳහා ඔවුන්ව අනුයුක්ත කෙරෙනු ඇත. කම්කරුවන් සහ මුරකරුවන් ඇතුළු අනෙකුත් කාර්ය මණ්ඩලයට නිශ්චිතව සඳහන් කරනු ලබන වසර ගණනක් සඳහා ස්වකීය සේවාව සතුටුදායක මට්ටමකින් සම්පූර්ණ කළ විට උසස්වීම් සඳහා ඉල්ලුම් කළ හැකිය.¹⁷¹

කෙසේ වෙතත්, බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය සඳහා වන පූර්ව සේවා පුහුණුවේ කාලසීමාව හා අන්තර්ගතය සම්බන්ධයෙන් ගටළු කීපයක් ඉස්මතු වේ.¹⁷² කාර්ය මණ්ඩලයේ හිඟය හේතුවෙන් පුහුණුවන්නන්ගේ නියමිත පුහුණු කාලය සම්පූර්ණ නොවූන අවස්ථාවන්හි දී පවා රාජකාරි පැවරීමේ තත්ත්වයක් පවතින බව විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය වෙත දන්වන ලදී.¹⁷³ තවද, මෙම නිලධාරීන්ගේ සේවාස්ථ පුහුණුව රඳා පවතිනු ලබන්නේ පර්යේෂණ විශේෂණ පුහුණු මධ්‍යස්ථානයෙහි පරිපාලනයෙහි කැමැත්ත මත වන නමුත් තීරණය කාර්ය මණ්ඩල හිඟය¹⁷⁴ හේතුවෙන් සේවාස්ථ පුහුණුව සඳහා කාර්ය මණ්ඩලය නිදහස් කර ගැනීමේදී දුෂ්කරතාවන්ට මුහුණ දීම සිදුව තිබේ. කෙසේ වෙතත්, අවශ්‍ය පිරිස් හා සම්පත් සමඟ විධිමත් පුහුණුවක් ආයතනික ව්‍යුහයට අන්තර්ග්‍රහණය අතිශයින්ම වැදගත් වන අතර ඒ සඳහා අවශ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රතිපාදන වෙන් කිරීම කළ යුතු වේ.

7.3. මරණ දඬුවම ක්‍රියාත්මක කිරීමට මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කරන්නන්ගේ හැකියාවන් අප්‍රමාණවත්

ඉහතින් සාකච්ඡා කළ පරිදි මරණීය දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වන නෛතිකමය අවශ්‍යතා සංකීර්ණ ක්‍රියා පටිපාටියක් වන අතර එයට සම්බන්ධ සියලු නිලධාරීන් සඳහා ඒ සම්බන්ධයෙන් විශේෂ පුහුණුවක් හා පළපුරුද්දක් අවශ්‍ය වේ. බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුවෙහි බඳවා ගැනීමේ මාර්ගෝපදේශ මගින් පෙන්වා දී ඇති පරිදි ජාතික රෝහල විසින් මානසික හා ශාරීරික ධාරිතාව සම්බන්ධයෙන් තක්සේරු කිරීම යනු¹⁷⁵ මරණ දඬුවම ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ප්‍රමාණවත් සුදුසුකමක් නොවේ.¹⁷⁶ වර්ෂ 1931 සිට 1956 දක්වා 176 ඇල්බට් පියරේපොයින්ට්, බ්‍රිතාන්‍යයේ මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කරන්නෙකු වූ අතර, ඔහුගේ ස්වයං චරිතාපදානයේ සටහන් කෙරෙන අන්දමට එක් මරණ දඬුවමක් ක්‍රියාත්මක කිරීමට පෙර ඔහු ලැබූ විධිමත්

¹⁶⁸ රාජ්‍ය සේවා කොමිෂන් සභාවේ කාර්යාලය, 'බඳවා ගැනීමේ ක්‍රියා පටිපාටිය' (2019 පෙබරවාරි 22 දින) <<http://www.prisons.gov.lk/Recruitments/RECRUITMENTPROCEDURE/guardnew2019.pdf>>

¹⁶⁹ ඉහත එම.

¹⁷⁰ ඉහත එම.

¹⁷¹ බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව, 'බඳවා ගැනීමේ ක්‍රියා පටිපාටිය' (2013 ජූලි 1) <<http://www.prisons.gov.lk/Recruitments/RECRUITMENTPROCEDURE/labour.pdf>>

¹⁷² එච්.ඒ. ධර්මදාස (n 61) 9; 2011.11.04 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව

¹⁷³ පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව 04.11.2019.

¹⁷⁴ එච්.ඒ. ධර්මදාස (n 61) 9; 2011.11.04 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

¹⁷⁵ බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව (n 111).

¹⁷⁶ 01.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

පුළුල් පුහුණුවෙහි තත්වය පැහැදිලි කෙරේ.¹⁷⁷ එකී කාලය තුළ ඔහුට පුහුණුවෙහි අංගයක් ලෙස ව්‍යාප්ත මරණ දඬුවම් ක්‍රියාත්මක කිරීමට සිදු වූ අතර සහ මරණ ද දඬුවම ක්‍රියාත්මක කරන්නාගේ සහයකයෙකු වශයෙන් වසර නවයක කාලයක් තුළ මරණ දඬුවම් 40 ක පමණ ප්‍රමාණයක සහායක කටයුතු කිරීමෙන් පසුව ඔහු විසින් පළමු මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කරන ලදී.¹⁷⁸ ඔහුගේ ලේඛන මගින් අවධාරණය කරනුයේ සිරකරුවන් බර මත පදනම්ව එල්ලෙන කඩයේ දිග ගණනය කිරීමේ ක්‍රමයක් වන වැටීම් සම්බන්ධ වගුව හුදෙක් මඟ පෙන්වීමක් පමණක් බවය.¹⁷⁹ සෑම මරණ දණ්ඩනයක් සඳහාම අදාළ මරණ දණ්ඩනය ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන්නාගේ ස්වාධීන අභිමතය අනුව ක්‍රියා කිරීම යටතේ වන අතර එකී භාවිතය පුහුණුවීම මගින් අත්පත් කර ගන්නා තත්වයක් වේ.¹⁸⁰ එවන් වූ සන්දර්භයක් තුළ, මෙරට තුළ මරණ දඬුවම යළි ස්ථාපිත කරනු ලැබුවහොත්, ශ්‍රී ලංකා බන්ධනාගාර බලධාරීන් සතුව නිසි පුහුණුවක් නොමැතිව සහ මරණ දඬුවම ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්බන්ධයෙන් පූර්ව අත්දැකීම් නොමැතිව මරණ දඬුවම ක්‍රියාත්මක කෙරෙනු ඇත. මෙවැනි තත්වයක ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් මරණ දණ්ඩනයට යටත් වන පුද්ගලයින් වධහිංසා පැමිණ වීම, අමානුෂික හා අවමන් සහගත ලෙස සැලකීම ආදී වශයෙන් වූ සැලකිය යුතු ප්‍රතිවිපාකමය තත්වයන්ට මනුෂ්‍ය දීමට සිදු වනු ඇත. මෙතුලින් මරණ දණ්ඩනය පිළිබඳ ව්‍යවස්ථාදායක පිළිගැනීම අහෝසි කළ යුතු බවට විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රයෙහි ස්ථාවරය නැවත තහවුරු වීමක් වේ.

7.4. පුනරුත්ථාපනය හා නැවත සමාජගත කිරීම ඉලක්ක කර ගත් සේවාවන්

බන්ධනාගාර ස්ථාවර නියෝග අංක 553 හි සඳහන් වන්නේ අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශය හෝ ස්වේච්ඡා සංවිධානයක් සමඟ සහයෝගීත්වයෙන් සෑම බන්ධනාගාරයකම සවස අධ්‍යාපන පන්ති සංවිධානය කිරීමට අධිකාරී උත්සාහ කළ යුතු බවය. පුනරුත්ථාපන නිලධාරීන් බන්ධනාගාර තුළ නිල ඇඳුම් නොමැති කාර්ය මණ්ඩලයක් වශයෙන් සිටින අතර, පුනරුත්ථාපනය කිරීම සියලුම බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලයේ වගකීමක් ලෙස ආයතනික වශයෙන් ප්‍රධාන ධාරාවට අන්තර්ග්‍රහණය වී නොමැත.¹⁸¹ වර්තමානයේ සිරකරුවන් සහ බන්ධනාගාර නියාමකයින් නිල ඇඳුමින් සැරසුණු කාර්ය මණ්ඩලයක් ලෙස හා පුනරුත්ථාපන නිලධාරීන් නිල ඇඳුම් රහිත කාර්ය මණ්ඩලයක් ලෙස වෙන් කිරීම මෙම කාණ්ඩ දෙක අතර නොසන්සුන්කාරී තත්වයන්ට හේතු වී ඇති අතර පුනරුත්ථාපනය එක් කාණ්ඩයක කාර්ය මණ්ඩලයේ විෂය පථයට පමණක් සීමා වී තිබේ.¹⁸² තවද, සම්මත අවම රීති මගින් යෝජනා කර ඇති පරිදි සමාජ සේවකයින්, ගුරුවරුන් සහ වෙළඳ උපදේශකවරුන් ආදී වශයෙන් වූ අතිරේක කාර්ය මණ්ඩලය සමාජිකයන් බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලට බඳවා ගැනීම සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කිරීම නොසලකා හැර ඇති තත්වයක් වර්තමානයෙහි දැකිය හැකිය.¹⁸³ මෙකී ජාත්‍යන්තර ප්‍රමිතීන් අන්තර්ග්‍රහණය කිරීම සඳහා බන්ධනාගාර රීති සහ දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග සංශෝධනය කළ යුතුය.

7.5. වෛද්‍ය කාර්ය මණ්ඩලය

බන්ධනාගාර රීති 41 සිට 81 දක්වා විධිවිධාන මගින් පෙන්වා දෙන පරිදි වෛද්‍ය නිලධාරියා සහ ඔවුන්ගේ කණ්ඩායම නිරන්තරයෙන් සිරකරුවන් පරීක්ෂා කර වාර්තා පවත්වා ගත යුතුය. බන්ධනාගාර සංඛ්‍යා ලේඛනයන්හි දත්ත අනුසාරයෙන් බලන කල, ජාතික වශයෙන් බන්ධනාගාරයන්හි සමස්ත රැඳවියන්ගේ ප්‍රමාණය සඳහා අවශ්‍ය කටයුතු වෙනුවෙන් වෛද්‍ය නිලධාරීන් 19 දෙනෙකු, වෛද්‍ය වෘත්තිකයින් 11

¹⁷⁷ සූරිය වික්‍රමසිංහ, 'මරණ දඬුවම - ව්‍යවස්ථාමය බාධකය' (ප්‍රකාශයට පත් නොකල).

¹⁷⁸ ඉහත එම.

¹⁷⁹ ඉහත එම.

¹⁸⁰ ඉහත එම.

¹⁸¹ 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

¹⁸² 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

¹⁸³ 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව. බන්ධනාගාර මූලස්ථානයෙහි සංඛ්‍යාලේඛන අංශය මගින් දී ඇති දැනට පවතින කාර්ය මණ්ඩල පිළිබඳ සංඛ්‍යා මගින් ද පැහැදිලි වේ (n 21) 10-11.

දෙනෙකු සහ එක් වෛද්‍ය විද්‍යාගාර කාර්මිකයෙකු සේවයෙහි යෙදී සිටී.¹⁸⁴ විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය මෙහිදී පෙන්වාදෙනු ලබන්නේ රැඳවියන්ගේ සෞඛ්‍ය අවශ්‍යතාවයන් සඳහා මෙලෙස පවතින වෛද්‍ය කාර්ය මණ්ඩලය සහ සෞඛ්‍ය සේවා යටිතල පහසුකම් ප්‍රමාණවත් නොවන බවය. රැඳවියන්ගේ සෞඛ්‍ය අවශ්‍යතා සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කරනු සාමාජිකයන් විසින් ක්‍රස්තවාදය වැළැක්වීමේ පනත යටතේ වැරදිකරුවන් වූ සිරකරුවන්ගෙන් ඔවුන්ගේ පෞද්ගලිකත්වය උල්ලංඝනය වන අයුරින් ප්‍රශ්න කළ අවස්ථා පිළිබඳව ද විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය වෙත දැනුම් දෙන ලදී.¹⁸⁵ මෙවැනි ප්‍රශ්න කිරීම් ඔස්සේ වෛද්‍ය සේවයෙහි වෘත්තීයභාවයට සහ අපක්ෂපාතීභාවයටද අගතිදායක තත්ත්වයක් උද්ගත කරනු ලැබේ.

මේ අතර, මානසික රෝගවලට ප්‍රතිකාර කිරීම සඳහා වන වර්තමාන ව්‍යවස්ථාදායක රාමුව පූර්ණ වශයෙන්ම රඳා පවතින්නේ බන්ධනාගාර පරිපාලනය මත වන අතර එහිදී මනෝ විකිත්සාව හා මනෝ විද්‍යාව පිළිබඳ කාර්ය මණ්ඩලය සුදුසුකම් පැවතීමේ අවශ්‍යතාවයක් නොපැවතීම මගින් යම් ගැටළුකාරී තත්ත්වයක් උද්ගත කරයි. බන්ධනාගාර ආඥා පනතේ 66 වන වගන්තියට අනුව, සිරකරුවන් මානසික වශයෙන් සෞඛ්‍ය සම්පන්න නොවන බවක් පෙන්වුම් කරන්නේ ද යන්න තක්සේරු කිරීම ජේලර්වරයාගේ කාර්යභාරය වේ. ඒ අනුව, ජේලර්වරයෙකුට ඉහත කී තත්ත්වයක් සම්බන්ධයෙන් තම සැකය වෛද්‍ය නිලධාරියාට වාර්තා කළ හැකිය, නැතහොත් සිරකරුවන්ට ඔවුන්ගේම ස්වේච්ඡාවෙන්ම වෛද්‍ය නිලධාරියා හමුවීමට අවස්ථාවක් ඉල්ලා සිටිය හැකිය. මානසික ආබාධිත තත්ත්වයන්ට මුහුණ දී සිටින සිරකරුවන්ට ප්‍රතිකාර කිරීම සඳහා අදාළ බන්ධනාගාරයට ප්‍රමාණවත් පහසුකම් නොමැති අවස්ථාවක, කොමසාරිස් ජනරාල්වරයාට එවැනි සිරකරුවන් මානසික රෝග ආඥා පනත යටතේ පිළිගත් ආයතනයකට වරෙන්තුවක් මගින් ව්‍යවස්ථාපිත වශයෙන් නිශ්චිත කාල සීමාවක් සඳහා මාරු කළ හැකිය (69 වන වගන්තිය) (2)).¹⁸⁶ වර්තමාන පහසුකම් හා සන්දර්භය සැලකිල්ලට ගනිමින්, විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය විසින් නිර්දේශ කරනු ලබන්නේ අභ්‍යන්තර මනෝවිකිත්සකයෙකු හා මනෝ විද්‍යා විශේෂඥයෙකු සේවයේ යෙදවීමේ අවශ්‍යතාවය හෝ එවැනි විශේෂඥයින්ට බන්ධනාගාර වෙත නිතිපතා සංචාරය කිරීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිත කිරීමේ අවශ්‍යතාවයයි. මානසික සෞඛ්‍ය වෘත්තිකයින් අවශ්‍යතා ඇති සිරකරුවන්ට පැවරීමේ ක්‍රියා පටිපාටිය කොමසාරිස් ජනරාල්ගේ අභිමතය පරිදි සිදු වීමට ඉඩ සැලසිය හැකි නොවේ. ඒ හා සමානව, සිරකරුවන්ගේ සහ බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලයේ අවශ්‍යතා සපුරාලීම සඳහා වෛද්‍ය කාර්ය මණ්ඩලයක් සහ ඊට අදාළ පහසුකම් සඳහා අවශ්‍ය සම්පත් ඇති බවට බලධාරීන් සහතික විය යුතුය.

¹⁸⁴ බන්ධනාගාර මූලස්ථානය, සංඛ්‍යාලේඛන අංශය (n 21) 11.

¹⁸⁵ 25.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

¹⁸⁶ බන්ධනාගාර ආඥා පනත, 69 (2) වගන්තිය 'ඕනෑම සිරකරුවෙකු නිරවුල් මතසක් ඇති බවට හෝ කිසියම් මානසික රෝගයකින් පෙළෙන බවට සැක කෙරේ නම් සහ ඔහුව නිරීක්ෂණයට තබා ගැනීමට හෝ රෝග විනිශ්චය කිරීමට ප්‍රමාණවත් පහසුකම් සිරකරුවා රඳවාගෙන සිටින බන්ධනාගාරයේ ලබා දී නොමැති නම් එහි දී, කොමසාරිස් ජනරාල්වරයාට ඔහුගේ අනුමැතිය සහිත මාරු කිරීමේ වරෙන්තුවක් මගින්, මානසික රෝග ආඥා පනතේ අරමුණු සඳහා පත් කරන ලද හෝ නඩත්තු කරනු ලබන ඕනෑම නිරීක්ෂණ ස්ථානයකට හෝ මානසික රෝහලකට සිරකරුවා ඉවත් කිරීමට යොමු කළ හැකි අතර, එවැනි වරෙන්තුවක් පළමු අවස්ථාවේ දී දින දහහතරක් නොඉක්මවන ඕනෑම කාල පරිච්ඡේදයක් විය යුතු සේම සිරකරුවෙකු එවැනි ස්ථානයක හෝ රෝහලක රඳවා තබා ගැනීමට ප්‍රමාණවත් බලයක් ඇති අතර තව දුරටත් නිරීක්ෂණයක් අවශ්‍ය වූ විට, කොමසාරිස් ජනරාල්වරයා විසින් සිරකරුවා රඳවා තබා ගැනීම අවශ්‍ය වන කාල සීමාව සඳහා ලිඛිතව බලය පවරනු ලැබිය හැකි නමුත්, එම ස්ථානයේ හෝ රෝහලේ සම්පූර්ණ රැඳවුම් කාලය දින විසිඅට නොඉක්මවිය යුතුය.

8. නිගමනය

ශ්‍රී ලංකාවේ සාපරාධී දඬුවම්වලට අදාළ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාමය, නෛතික හා නියාමන ව්‍යුහය මෙම වාර්තාව මගින් ඇගයීමට ලක්කර ඇත. මෙම පර්යේෂණය තුළින් වඩාත් පැහැදිලිව ගම්‍ය වන්නේ සාපරාධී දඬුවම්වලට අදාළ ව්‍යවස්ථාපිත විධිවිධාන මෙන්ම නියාමන ව්‍යුහය යල්පැනගිය තත්ත්වයක ඇති බවත් ඒ සම්බන්ධයෙන් කඩිනමින් අවධානය යොමු කිරීම අවශ්‍ය බවත්ය. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් ගත්කල, සියළුම සිරකරුවන් ඔවුන් විසින් සිදු කරන ලද වැරදි සඳහා අධිකරණය විසින් පනවා ඇති දඬුවම් ඉක්මවා අමතර දඬුවම් විදීමට සිදුවන අතර ඒ හේතුවෙන් ඔවුන්ගේ ශාරීරික හා මානසික යහපැවැත්මට; ඔවුන්ගේ නඩු කටයුතු සහ දඬුවම් කාල පරාසය තුළ උද්ගත වන වෙනත් ඕනෑම ගැටලුවකට ඔවුන්ට ලැබිය හැකි යුක්තිය; සහ බන්ධනාගාරගත වීම අවසන් වූ පසු ඔවුන්ගේ ජීවිතයන්හි අපේක්ෂාවන් ආදිය සම්බන්ධයෙන් අහිතකර ලෙස බලපෑම් ඇති වේ. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථානුකූලව නිර්දෝෂීභාවයෙහි පූර්වනිගමනය පවතින නමුදු, අධිකරණ කේෂ්ත්‍රයෙහි සිදුවන ප්‍රමාදයන් සහ අප්‍රමාණවත් නීති ආධාර හේතුවෙන් රිමාන්ඩ් සිරකරුවන් දීර්ඝකාලයක් බන්ධනාගාරගතව පසුවෙති.

මෙම වාර්තාව මගින් අවධාරණය කෙරෙන පරිදි, බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය මුහුණ දෙන ව්‍යුහමය සහ සේවා තත්ත්වයන් සම්බන්ධයෙන් ද කඩිනම් අවධානයක් යොමු කිරීමේ අවශ්‍යතාවයක් පවතී. මෙම වාර්තාව පරිපූරණ පර්යේෂණ අධ්‍යයන වාර්තාවක් නොවන නමුදු, එය බොහෝ විට මෙතෙක් අවධානයට ලක් නොවූ සහ නොසලකා හරින ලද කේෂ්ත්‍රයක් පිළිබඳ අවධානය යොමු කළ යුතු ප්‍රධාන කරුණු ඉස්මතු කරනු ලබයි. මෙය වඩාත් කඩිනමින් ආමන්ත්‍රණය කළ යුතු තත්ත්වයක් වන්නේ මෑත කාලීන දේශපාලන උපාය මෙහෙයුම්වල දී මරණ දණ්ඩනය නැවත ස්ථාපිත කිරීම සඳහා උත්සාහයන් ගන්නා තත්ත්වයක් විද්‍යමාන වන නිසාවෙන් සහ එවැනි තත්ත්වයක් තුළින් මේ වන විටත් ප්‍රමාණය ඉක්මවා ගිය සංකීර්ණ සන්දර්භයක් පවතින බන්ධනාගාර ක්‍රමය තුළ වඩාත් වැඩි ගැටලුකාරී තත්ත්වක් උද්ගත කරනු ලැබිය හැකි නිසාවෙනි. නෛතිකමය සහ ප්‍රතිපත්තිමය ප්‍රතිසංස්කරණවල අවශ්‍යතාව කෙරෙහි අවධානය යොමු කරන ලෙස විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය විසින් අදාළ බලධාරීන්ගෙන්, ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින්ගෙන් සහ වෙනත් අයගෙන් ඉතා ඕනෑකමින් ඉල්ලා සිටියද, හුදෙක් එක් එක් විධිවිධාන වෙනස් කිරීමෙන් පමණක් අපේක්ෂිත වෙනස්කම් සඵල කරගැනීම කළ නොහැකිය. එමෙන්ම, අදාළ විෂය කේෂ්ත්‍රය සම්බන්ධයෙන් නිසි විශේෂඥ දැනුමක් සහිත නිලධාරීන් නොමැතිව, හිටපු හා වර්තමාන ආරක්ෂක අංශ නිලධාරීන්, බුද්ධි අංශ සහ නීතිය හා සාමය පිළිබඳ නිලධාරීන්ගෙන් සමන්විත කාර්ය සාධක බලකායන් පත් කිරීමෙන් ද ඉහත කී අපේක්ෂිත වෙනස්කම් සඵල කරගැනීම කළ නොහැකිය. අපරාධ යුක්තිය පසිඳලීමේ ක්‍රමය තුළත් ඉන් පිටතත් සමාජයේ වඩාත් අවදානමට ලක්විය හැකි පුද්ගලයින්ගේ අයිතිවාසිකම් ප්‍රමුඛතා ගත කිරීම උදෙසා කැපවිය යුතු බවට ආකල්පමය වෙනසක් සහ බහු පාර්ශවීය උත්සාහයක් යන ද්විත්වයෙහිම සංකලනයක් ප්‍රතිසංස්කරණ සඳහා අවශ්‍ය බව විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය නැවත නැවතත් අවධාරණය කර සිටී.

9. නිර්දේශ

මෙම පර්යේෂණයේදී විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය විසින් හඳුනාගත් ප්‍රායෝගික ගැටළු සම්බන්ධයෙන් විසඳුම් සොයා ගැනීමේදී අවැසි ව්‍යවස්ථාදායක හා ප්‍රතිපත්ති ප්‍රතිසංස්කරණ කෙරෙහි මෙම කොටසින් අවධානය යොමු කරනු ලැබේ. මෙය වූ කලී පරිපූර්ණ නිර්දේශ මාලාවක් නොවන අතර, එය ඉහතින් මෙම වාර්තාවෙහි සාකච්ඡාවට බඳුන් කළ සමහර ගැටලුකාරී තත්ත්වයන් සඳහා ප්‍රතිකර්ම ලබා දිය හැකි මාර්ගයන් ඉස්මතු කිරීමේ උත්සාහයකි.

9.1. නීතිමය ප්‍රතිසංස්කරණ

1. මරණ දඬුවම අහෝසි කිරීම සහ මරණ නියමකර ඇති සිරකරුවන්ගේ දඬුවම ලිහිල් කළ යුතුය.¹⁸⁷
2. බන්ධනාගාර ආඥා පනත සංශෝධනය කිරීම බන්ධනාගාරවල ආයතනික ව්‍යුහය සහ බන්ධනාගාර නිලධාරීන්ගේ කාර්යභාරය සහ ඔවුන්ගේ කාර්ය කර්තව්‍යයන්හි විෂය පථය ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම, බන්ධනාගාර රැඳවියන් නැවත සමාජගත කිරීම සඳහා ප්‍රමුඛත්වය දීම සහ මරණීය දණ්ඩනය නියම වූ සිරකරුවන්ගේ දඬුවම් පහත හෙළීම කළයුතුය..¹⁸⁸
3. සුදුසුකම් ලත් සියලුම සිරකරුවන් සඳහා වෘත්තීය පුහුණුව සහ රැකියාවට ප්‍රමුඛතාවය දීම සඳහා සුළු හා බරපතල වැඩ සහිත සිරගත කිරීම් අතර වෙනස අහෝසි කළයුතුය ¹⁸⁹
4. දඬුවම් නියම කිරීමේ ප්‍රවණතා නිරීක්ෂණය කිරීම සඳහා දඬුවම් නියම කිරීමේ සභාවක් පිහිටුවීම කළ යුතුය.¹⁹⁰
5. ප්‍රජා ප්‍රතිශෝධනය උදෙසා ව්‍යවස්ථාපිත යාන්ත්‍රණයක් සහ නිර්ණායකයක් සැකසීම කළ යුතුය.¹⁹¹
6. ළමා අයිතිවාසිකම් සම්මුතියෙහි විධිවිධානයන්ට අනුකූලව 1939 අංක 49 දරණ ළමා හා තරුණ පුද්ගලයින්ගේ ආඥාපනත සංශෝධනය කළයුතුය.¹⁹²
7. වාචික දණ්ඩන බාධක, කොන්දේසි සහිත නිදහස් කිරීම්, තත්ව දඬුවම්, පවරා ගැනීමේ නියෝග, වන්දි ලබාදීමේ නියෝග, වාර්තා කිරීමේ මධ්‍යස්ථානයකට යොමු කිරීම, නිවාස අඩස්සියේ තැබීම සහ ආයතනික නොවන අනෙකුත් ක්‍රම වැනි සිරගත කිරීම් නොවන දඬුවම් නියම¹⁹³ කිරීමේ විකල්ප තත්ත්වයන් හඳුන්වා දීම උදෙසා වන නීති සම්පාදනය කිරීම කළයුතුය.¹⁹⁴
8. සිරගත වීමකින් පසුව නිදහස්වන තැනැත්තන් සඳහා වන සංක්‍රාන්තික නිවාස, රැකියා කටයුතු හෝ අධ්‍යාපන කටයුතු සඳහා නිදහස් කිරීම සහ නිසි දණ්ඩන කාල පරාසය ඉක්ම යාමට පෙර ලබාදෙන්නා වූ නිදහස ආදී තත්ත්වයන් සඳහා අවැසි නීති හඳුන්වා දීම සහ ඒවා ආයතනගත කිරීම කළ යුතුය.¹⁹⁵

¹⁸⁸ ඉහත 3.1., 4.1., 4.2., 4.3., 6.5. සහ 7.3 කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

¹⁸⁹ 3.2., 3.3., 3.5., 4.4 වැනි වගන්තියේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව. සංසන්දනාත්මක උදාහරණ සඳහා ඇමුණුම ටේ වෙත යොමු වන්න. ප්‍රතිශ්ඨාපන යුක්ති වැඩසටහන් සැලසුම් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර රාමුව සඳහා, අපරාධ කාරණාවලදී ප්‍රතිශ්ඨාපන යුක්ති වැඩසටහන් භාවිතා කිරීම පිළිබඳ මූලික මූලධර්ම වෙත යොමු වන්න. ECOSOC Res. 2000/14, U.N. Doc. E/2000/INF/2/Add.2 at 35 (2000) <<http://hrlibrary.umn.edu/instreet/ECOSOCres2000-14.html>>.

¹⁹⁰ ඉහත 3.2., 3.5., 4.1. සහ 6.1 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

¹⁹¹ ඉහත 5.3 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

¹⁹² ඉහත 5.3 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

¹⁹³ ඉහත 4.1 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

¹⁹⁴ ඉහත 6.7 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

¹⁹⁵ භාරකාර නොවන ක්‍රියාමාර්ග සඳහා වන එක්සත් ජාතීන්ගේ සම්මත අවම රීති (ටෝකියෝ රීති), 8 වන රීතිය.

9.2. ප්‍රතිපත්ති ප්‍රතිසංස්කරණ

1. දඬුවම් නියම කිරීම සම්බන්ධයෙන් විනිශ්චයකාරවරුන් සඳහා මාර්ගෝපදේශයන් ලබාදීම උදෙසා අධිකරණ අංශයෙහි සහ අධිකරණ අමාත්‍යාංශයේ සහයෝගීතාවයෙන් දඬුවම් නියම කිරීම පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තියක් හඳුන්වා දිය යුතුය. අදාළ මාර්ගෝපදේශයන් පදනම් විය යුත්තේ වැරදිකරුවන් වූ පුද්ගලයන්ට ලබා දෙන්නා වූ දඬුවම් බරපතල කිරීම සහ ලිහිල් තත්ත්වයන් ඇගයීම මත සහ දුගී භාවය හේතුවෙන් පැහැර හැරීමට ලක් වූ හිඟ මුදල් ගෙවීම් සම්බන්ධයෙන් බන්ධනාගාරගත කිරීම් සීමා කිරීම මතය. විවිධ වර්ගීකරණයන්ට අයත් සිරකරුවන් සඳහා විශේෂිත වූ මාර්ගෝපදේශයන් සකස් කළ යුතුය.¹⁹⁶
2. බන්ධනාගාර තත්වයන් සහ සිරකරුවන්ට සැලකීම පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තියක් සැලසුම් කිරීම සඳහා අධිකරණ අමාත්‍යාංශය සහ බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව සහයෝගයෙන් කටයුතු කළ යුතුය. මෙකී ජාතික ප්‍රතිපත්තිය සිරකරුවන්ට සැලකීම සඳහා වන එක්සත් ජාතීන්ගේ මූලික මූලධර්ම හා අවම රීතීන්හි හරයන් අන්තර්ගත වූ අන්දමට නිර්මාණය කළ යුතුය.¹⁹⁷
3. සිරකරුවන්ව ඵලදායී ලෙස පුනරුත්ථාපනය කිරීම හා නැවත සමාජගත කිරීම සහතික කිරීම උදෙසා යටිතල පහසුකම් සහ බන්ධනාගාර තුළ අනෙකුත් පහසුකම් වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා ප්‍රමාණවත් අරමුදල් අයවැය ප්‍රතිපාත මගින් වෙන් කළ යුතුය.¹⁹⁸
4. ආර්ථික, සමාජ සහ සංස්කෘතික අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ එක්සත් ජාතීන්ගේ සම්මුතියෙහි 6 සහ 7 යන වගන්තීන් මගින් සහතික කර ඇති තත්ත්වයන්ට මෙය බලපානු ලබයි. තවද, සිරකරුවන්ට සැලකීම සම්බන්ධයෙන් වන අවම ප්‍රමිති රීතීන්හි 71 (4) රීතිය මගින් නිර්දේශ කරනු ලබන්නේ, සිරකරුවන් විසින් කරනු ලබන කාර්යයන් ඔවුන් නිදහස් කිරීමෙන් පසු ‘ජීවත්වීම උදෙසා ප්‍රමාණවත්’ වේතනයක් උපයා ගැනීමට ඔවුන්ට ඇති හැකියාව අරමුණු කරගත් පහසුකම් සැලසීමේ සවාභාවයකින් සිදුවිය යුතුය.

9.3. නියාමන ප්‍රතිසංස්කරණ

1. සිරකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් ආරක්ෂා කිරීම සහ ඔවුන්ගේ පුනරුත්ථාපන හා නැවත සමාජගත කිරීම සඳහා පහසුකම් සැලසීම සහතික කිරීම සඳහා බන්ධනාගාර රීති සහ දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග නිසි පරිදි යාවත්කාලීන කළ යුතුය.¹⁹⁹
2. සිරකරුවන් පුනරුත්ථාපනය කිරීමේ හා නැවත සමාජගත කිරීමේ වැඩපිළිවෙල මත පදනම්ව ඔවුන් වර්ගීකරණය කිරීම යාවත්කාලීන කළ යුතුය.²⁰⁰
3. සිරගෙවල්වල වැඩ කිරීම අර්ථවත් වන අන්දමට බන්ධනාගාරගත වීමෙන් පසු සිරකරුවන්ට වටිනාකමක් ලබා දෙන පරිදි; සිරකරුවන්ට රැකියා සහ සාධාරණ හා සුදුසු සේවා තත්ත්වයන් සඳහා ඇති අයිතිවාසිකම් සඵල වන පරිදි සහ වර්ෂ 2016 අංක 3 දරණ සේවකයන්ගේ ජාතික අවම වැටුප් පනතෙහි විධිවිධානයන්ට අනුකූල වන පරිදි වේතන ලැබීමේ හැකියාව සහතික කරනු ලබන අන්දමට බන්ධනාගාර රීති යාවත්කාලීන කළ යුතුය.
4. නිසි සුදුසුකම් සපුරා ඇති සිරකරුවන්ගේ ඡන්ද බලය ලබා සහතික කිරීමේ අයිතිය තහවුරු කිරීම සඳහා ප්‍රායෝගික ක්‍රමවේදයක් සකස් කළ යුතුය.²⁰¹
5. සිරකරුවන්ට ස්වකීය පැමිණිලි ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව තුළ විනිවිදභාවයකින් සහ කාර්යක්ෂමතාවයකින් යුක්ත යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිත කළ යුතුය. කාර්යපටිපාටීන්, ඔවුන්ගේ විනය

¹⁹⁶ ඉහත 5.3, 6.6. සහ 6.7 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.
¹⁹⁷ ඉහත 3 සහ 6 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.
¹⁹⁸ ඉහත 6.2 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.
¹⁹⁹ ඉහත 6 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.
²⁰⁰ ඉහත 6.3 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.
²⁰¹ ඉහත 6.4 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

අවශ්‍යතා පිළිබඳ තොරතුරු සහ ඔවුන්ට ලබා ගත හැකි වෛද්‍ය හා රැකියා පහසුකම් ආදී තොරතුරු ඔවුන් බන්ධනාගාරගත වන අවස්ථාවේ දී දැනුම් දිය යුතුය.²⁰²

6. සිරකරුවන්ට, ඔවුන්ගේ පවුල්වල සාමාජිකයන්ට සහ ඔවුන් වෙනුවෙන් පෙනී සිටින නීතිඥයින්ට ඔවුන්ගේ නඩු කටයුතු මෙන්ම ඒවා අදාළ අභියාචනා, සමාව දීම් සහ ඔවුන්ට ලබා ගත හැකි වෙනත් සහන පිළිබඳ තොරතුරු ලබා ගැනීමට විනිවිදභාවයකින් සහ කාර්යක්ෂමතාවයකින් යුක්ත යාන්ත්‍රණයක් අධිකරණ අමාත්‍යාංශය සහ බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ස්ථාපිත කළ යුතුය.²⁰³
7. තරුණ කාන්තා සිරකරුවන් වැඩිහිටි කාන්තා සිරකරුවන්ගෙන් වෙන් කර තරුණයින් වශයෙන් ලැබිය යුතු අයිතිවාසිකම් සහ අවස්ථාවන් සහතික කිරීම පිණිස එකී සිරකරුවන් සුවිශේෂී කණ්ඩායමක් වශයෙන් පිළිගැනීම කළ යුතුය.²⁰⁴
8. තරුණ දරුවන් සිටින කාන්තා සිරකරුවන් සඳහා බන්ධනාගාර පරිසරයෙන් බැහැරව තැබීම උදෙසා වෙනම පහසුකමක් ලබා කළ යුතුය. සිරගතව සිටින මව්වරුන්ට තමන්ගේ දරුවන් රැකබලා ගැනීමට සඳහා වෙනත් පවුලක් නොමැති අවස්ථාවක අදාළ සිරගතව සිටින කාලය තුළ තම දරුවන් රැකබලා ගැනීමට ඉඩ ඉඩ ප්‍රස්ථාව ලබාදීමට ක්‍රියා කළ යුතුය.²⁰⁵
9. අපරාධවලින් සහ බලය අයුතු ලෙස පරිහරණය කිරීම හේතුවෙන් වින්දිතයන් බවට පත්වූවන් සඳහා වන යුක්තිය පිළිබඳ එක්සත් ජාතීන්ගේ මූලික මූලධර්ම ප්‍රකාශය මත පදනම්ව, බන්ධනාගාරයන්හි සිට පැමිණිලි කරන සහ සාක්ෂිකරුවන් ලෙස පෙනී සිටින රැඳවියන් ආරක්ෂා කිරීම සඳහා 2015 අංක 4 දරණ අපරාධ වින්දිතයින් සහ සාක්ෂිකරුවන්ට සහාය දීමේ සහ ඔවුන් ආරක්ෂා කිරීමේ පනත බන්ධනාගාර තුළ ක්‍රියාත්මක කිරීම කළ යුතුය.²⁰⁶

9.4. පරිපාලන ප්‍රතිසංස්කරණ

1. ව්‍යවස්ථානුකූල අයිතිවාසිකම් උල්ලංඝනය වන අන්දමින් ඉතා දීර්ඝ කාලයක් පුරාවට ස්වකීය නිදහස අහිමි වූ සිරකරුවන්ට නීති ආධාර ලබා දීමට නීති ආධාර කොමිෂන් සභාව ප්‍රමුඛත්වය දිය යුතුය.²⁰⁷ එවැනි සිරකරුවන් සඳහා නීති ආධාර ලබාදීම උදෙසා නීති ආධාර කොමිෂන් සභාව විසින් එවන් නීති ආධාර ලබා දීමේ කටයුතුවල නිරත වන රජයේ සහ රාජ්‍ය නොවන ආයතන සමඟ සහයෝගයෙන් කටයුතු කළයුතුය.²⁰⁸
2. නීති ආධාර කොමිෂන් සභාව විසින් නඩු පැවරීම පහසු කිරීම සඳහා ක්‍රමවේදයක් සැලසුම් කොට ක්‍රියාත්මක කළ යුතුය. කොමිෂන් සභාව ශ්‍රී ලංකා නීතිඥ සංගමය සමඟ සහයෝගයෙන් කටයුතු කර මහජන සුභසිද්ධිය උදෙසා වන නඩුකර සඳහා නීතිඥ සංගමයෙන් සියලු සාමාජිකයන්ගේ දායත්වය ලබා ගැනීමට කටයුතු කළයුතුය.²⁰⁹
3. නීති ආධාර කොමිෂන් සභාව විසින් අපරාධ චෝදනාවන්ට ලක්වූ පුද්ගලයින්ට සහ සාපරාධී දඬුවම්වලට ලක් වී ඒවාට එරෙහිව අභියාචනා ඉදිරිපත් කරනු ලබන තැනැත්තන්ට ගුණාත්මක නීති ආධාර ලබා දීමට කටයුතු කළයුතුය.²¹⁰
4. බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලයේ කාර්ය කර්තව්‍යයන් සහ ඔවුන්ට හිමි සේවා තත්ත්වයන් පිළිබඳව සඳහන් කරමින් අන්තර්ජාතික ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලව දෙපාර්තමේන්තු ස්ථාවර නියෝග නැවත සැකසීම කළ යුතුය.²¹¹

²⁰² ඉහත 4.5., 4.6. සහ 6.5 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

²⁰³ ඉහත 6.5 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

²⁰⁴ ඉහත 6.7 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

²⁰⁵ 04.11.2019 සහ 25.11.2019 යන දිනයන්හි දී පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.

²⁰⁶ G.A. 40/34, annex, 40 U.N. GAOR Supp. (No. 53) at 214, U.N. Doc. A/40/53 (1985)

<<http://hrlibrary.umn.edu/instreet/i9dbpvj.htm>>.

²⁰⁷ ඉහත 4.8. සහ 6.8 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

²⁰⁸ උදාහරණයක් ලෙස කොළඹ විශ්ව විද්‍යාලයේ නීති පීඨයෙහි නීති ආධාර ඒකකය; මානව හිමිකම් සහ සංවර්ධනය සඳහා වන නීතිඥයින් <<https://hrdsl.wordpress.com/prisons-program/>>.

²⁰⁹ 19.12.2019 දින පැවැත්වූ සම්මුඛ පරීක්ෂණය අතරතුරදී කරන ලද නිර්දේශය.

²¹⁰ ඉහත 5.1 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

²¹¹ ඉහත 3.6. සහ 7.1 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

5. වෘත්තීය මට්ටමේ සේවාවක් සැපයීම සඳහා අදාළ නිලධාරීන් ප්‍රමාණවත් ලෙස වෘත්තීය සුදුසුකම් වලින් සන්නද්ධව සිටින බව සහතික කිරීම සඳහා කාර්ය මණ්ඩල පුහුණු වැඩසටහන් ආයතනික වශයෙන් අත්හැරගන්නා කළයුතුය.²¹²
6. බන්ධනාගාරගතව සිටින තැනැත්තන් පුනරුත්ථාපනය හා නැවත සමාජගත කිරීම සඳහා ප්‍රමුඛතාවය ලබා දෙමින් බන්ධනාගාරයන්හි කාර්ය මණ්ඩලය ප්‍රතිනිර්මාණය කළයුතුය.²¹³
7. බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය විසින් බලය යෙදවීම දැඩි ලෙස නියාමනය කර අධීක්ෂණය කළ යුතුය.²¹⁴
8. ශ්‍රී ලංකාවේ සමාජ සන්දර්භයට ගැලපෙන අන්දමට නව්‍යකරනයෙන් යුත් තත්ත්වයන් හඳුන්වා දීම සඳහා නිවැරදි කිරීම් පිළිබඳ පර්යේෂණ හා පුහුණු මධ්‍යස්ථානයේ ධාරිතාවයන් වඩාත් ශක්තිමත් කළ යුතුය.²¹⁵

9.5. දෙපාර්තමේන්තු හා අමාත්‍යාංශ මට්ටමේ සහයෝගීතාව

1. සෞඛ්‍ය පහසුකම් වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව සමඟ සහයෝගයෙන් කටයුතු කළයුතුය. සෑම බන්ධනාගාරයකටම සිරකරුවන්ගේ සාමාන්‍ය දෛනික සහ හදිසි සෞඛ්‍ය අවශ්‍යතා සපුරාලීම සඳහා ප්‍රමාණවත් තරම් වෛද්‍ය කාර්ය මණ්ඩලයක්, ඖෂධ සහ උපකරණ ලබා දිය යුතුය. සිරකරුවන්ගේ ශාරීරික හා මානසික සෞඛ්‍යය ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා සමාන ප්‍රමුඛතාවයක් ලබා දිය යුතුය.²¹⁶
2. බන්ධනාගාරගතව සිටින තැනැත්තන්ට අදාළ අධ්‍යාපන පහසුකම් වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශය බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව සමඟ සහයෝගයෙන් කටයුතු කළයුතුය. එලෙස ලබා දෙන්නා වූ අධ්‍යාපන පහසුකම් අදාළ සිරකරුවන්ට ප්‍රධාන ධාරාවේ අධ්‍යාපනයට ඒකාබද්ධ වීම සහතික කිරීම සඳහා ප්‍රමාණවත් තරම් ගුණත්වයකින් යුක්ත වියයුතු අතර ඔවුන්ගේ සේවා නියුක්තිය හා ආර්ථික ස්වාධීනත්වය ප්‍රවර්ධනය කිරීමට ද හේතු පාදක විය යුතුය.²¹⁷
3. කාන්තා රැඳවියන්ට අවශ්‍ය සුවිශේෂී පහසුකම් ලබා දීම සහතික කිරීම සඳහා කාන්තා හා ළමා කටයුතු හා සමාජ ආරක්ෂණ අමාත්‍යාංශය විසින් අධීකරණ අමාත්‍යාංශය හා බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව සමඟ ඒකාබද්ධව කටයුතු කළ යුතු අතර ඔවුන් සමාජයට එලදායී ලෙස නැවත සමාජගත කිරීම සහතික කළයුතුය.²¹⁸
4. සිරගතව සිටින දෙමව්පියන්ගේ දරුවන්ගේ ආරක්ෂාව සඳහා යාන්ත්‍රණයක් සැලසුම් කිරීම සඳහා කාන්තා හා ළමා කටයුතු හා සමාජ ආරක්ෂණ අමාත්‍යාංශය විසින් අධීකරණ අමාත්‍යාංශය හා බන්ධනාගාර දෙපාර්තමේන්තුව සමඟ සහයෝගයෙන් කටයුතු කළයුතුය. මෙම යාන්ත්‍රණය සැකසීමේ දී එවන් තත්ත්වයක සිටින මොපියන්ගේ ළමයින් සාපරාධී ක්‍රියාකාරකම්වලට යොමු නොවන බවට සහතික කිරීම සඳහා විශේෂ අවධානයක් යොමු කරමින් එය සැකසිය යුතුය.²¹⁹ බාල වයස්කාර වැරදිකරුවන් පුනරුත්ථාපනය කිරීම හා නැවත සමාජගත කිරීම පිණිස ඒ හා සමානම සහයෝගීතාවයකින් කටයුතු කිරීමේ අවශ්‍යතාවය පවතී.²²⁰

²¹² ඉහත 7.2 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

²¹³ ඉහත 7.4 සහ 6.7 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

²¹⁴ ඉහත 3.3, 4.6. සහ 4.7 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

²¹⁵ ඉහත 8 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

²¹⁶ ඉහත 5.3. සහ 7.5 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

²¹⁷ ඉහත 6.7 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

²¹⁸ ඉහත 6.6 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

²¹⁹ ඉහත 6.6 යන ව කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව.

²²⁰ ඉහත 6.7 යන කොටසේ සාකච්ඡාව මත පදනම්ව

ඇමුණුම 1: සංසන්දනාත්මක අත්දැකීම්

සාපරාධී දඬුවම් පිළිබඳ විවිධ විවිධ රටවල් ගණනාවක් සාපරාධී දඬුවම් සම්බන්ධයෙන් ඒවායෙහි පවතින නෛතික හා ප්‍රතිපත්ති ව්‍යුහයන්හි නැවත ඇගයීමට ලක් කිරීමේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් ඇතිකර ගන්නා වූ ප්‍රතිසංස්කරණ පිළිබඳ කෙටි විශ්ලේෂණය කිරීමක් මෙම කොටස ඉදිරිපත් කෙරේ. ශ්‍රී ලංකාව සම්බන්ධයෙන් ගත් කල සාපරාධී දඬුවම් සම්බන්ධයෙන් පවතින තත්ත්වයන් මෙහි ඇති සමාජ ආර්ථික දේශපාලන සහ සංස්කෘතික සන්දර්භයෙහි සාධක පදනම් කරගනිමින් ඇගයීමට ලක්කිරීම අවශ්‍ය වන අතර එහිදී පහතින් සඳහන් කෙරෙන රාජ්‍යයන් විසින් අනුගමනය කර ඇති ක්‍රියාවලීන් යම් ආකාරයක මාර්ගෝපදේශයක් වශයෙන්යෙන් භාවිත කරනු ලැබිය හැකිය. එවැනි නවතාවයෙන් යුත් ප්‍රතිසංස්කරණමය ක්‍රියාවලියක් ආරම්භ කිරීම සඳහා වඩාත් සුදුසුම ආයතනික ව්‍යුහය වශයෙන් නිවැරදි කිරීම් පිළිබඳ පර්යේෂණ හා පුහුණු මධ්‍යස්ථානය පෙන්වා දිය හැකිය. කෙසේ නමුත් මෙකී පුහුණු පාසල තුළ පර්යේෂණ කටයුතුවල නිරත වීමේ සඳහා ඇත්තේ අවම ධාරිතාවක් බව සැලකිල්ලට ගත යුතුය.²²¹

I. ස්කැන්ඩිනේවියානු රටවල්

ලෝකයේ අඩුම සිරගත කිරීම් වාර්තා වන රටවල් වශයෙන් ස්වීඩනය, ඩෙන්මාර්කය, නෝර්වේ සහ ෆින්ලන්තය පෙන්වාදිය හැකිය.²²² මෙම රටවල බන්ධනාගාරයන්හි පවතින ප්‍රධාන ලක්ෂණ අතර පහතින් සඳහන් කරුණු වැදගත් කොට සැලකිය හැකිවේ.

- රැඳවියන්ට හිමි ඡන්දය ප්‍රකාශ කිරීමේ අයිතිය, අධ්‍යාපනට ඇති අයිතිය, සෞඛ්‍ය ආරක්ෂණ සේවා සහ පවුල් සඳහා ප්‍රවේශය වැනි මානව හිමිකම් ආදිය සඳහා පහසුකම් සැලසීම.²²³
- ෆින්ලන්තයේ දඬුවම් ප්‍රතිසංස්කරණ මගින් පෙන්වා දී ඇත්තේ සාපරාධී දඬුවම් සම්බන්ධයෙන් වන ව්‍යවස්ථාදායක ප්‍රතිසංස්කරණය සහ සිරගත කිරීම් වෙනුවට භාරකාර නොවන විකල්ප ක්‍රමවේදයන් දක්වා අදාල කේෂ්ත්‍රයන්ගේ පුළුල් කිරීමකි.²²⁴
- දඬුවම යනු සිරගත කිරීමට සහ නිදහස අහිමි කිරීම යන අර්ථයට සීමාකාරී වීම හේතුවෙන් බන්ධනාගාර බලධාරීන්ගේ භූමිකාව අර්ථගන්වනු ලබන්නේ පුනරුත්ථාපනය හා නැවත සමාජගත කිරීම සඳහා පහසුකම් සැලසීමක් වශයෙනි.²²⁵ නිදර්ශනයක් වශයෙන් ගත 'කල, පුනරුත්ථාපනය කෙරෙහි අවධානය යොමු කරමින් ස්වකීය රැකියාවන් දඬුවම් ප්‍රවේශයකින්

²²¹ 04.11.2019 දින පවත්වන ලද සම්මුඛ පරීක්ෂණය මත පදනම්ව.
²²² ස්කැන්ඩිනේවියාවේ බන්ධනාගාර ජීවිතය' (2016 මැයි 30) <https://www.dailyscandinavian.com/prison-life-in-scandinavia/>
²²³ නෝර්වේ අපරාධකරුවන් හොඳ අසල්වැසියන් බවට පත් කරන්නේ කෙසේද (බිබීසී ප්‍රවෘත්ති, 2019 ජූලි 7) <https://www.bbc.com/news/stories-48885846>
²²⁴ බලන්න බෲස් සැගාර්ස්, 'ෆින්ලන්ත දණ්ඩණ ක්‍රමය පිළිබඳ මෑත කාලීන ප්‍රතිසංස්කරණ' (1976-1977) 3 New Eng. J. on Prison L. 437.
²²⁵ අර්වින් ජේම්ස්, 'ස්වීඩනයේ බන්ධනාගාරය දඬුවම් සඳහා නොවේ' අපි මිනිසුන්ව වඩා හොඳ තත්වයකට පත් කරමු' (ද ගාඩියන්, නොවැම්බර් 26 / 2014) <<https://www.theguardian.com/society/2014/nov/26/prison-sweden-not-punishment-nils-oberg>>; කෙරමෙට් රෙයිටර්, ලෝරි සෙක්ස්ටන්, ජෙනිෆර් සමනර්, 'ඩෙන්මාර්කය එහි සිරකරුවන්ට සිරකරුවන් ලෙස සලකන්නේ නැත - එය සෑම කෙනෙකුටම සුදුසුයි' (වොෂිංටන් පෝස්ට්, 2 පෙබරවාරි 2016) <<https://www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2016/02/02/denmark-doesnt-treat-its-prisoners-like-prisoners-and-its-good-for-everyone/>>

ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමට නෝර්විජියානු නිවැරදි කිරීමේ සේවය කටයුතු කරන ලදී.²²⁶ මීට අමතරව, බන්ධනාගාර නිලධාරීන් වසර දෙකක හෝ තුනක පුහුණුවක් ද ලබයි.

මෙම රටවල ආර්ථිකමය වශයෙන් පවතින සමෘද්ධිය සහ සුභසාධන රාජ්‍ය ආකෘතිය හේතුවෙන් මෙවැනි ඉහළ ප්‍රමිතීන් අත් කර ගත හැකි වුවද, මෙම රටවල් සාපරාධී දඬුවම් සඳහා පදනම් වන තත්ත්වයන් සමාලෝචනය කර ඒ අනුව ඔවුන්ගේ ක්‍රමවේදයන්හි ව්‍යුහාත්මකව ප්‍රතිසංස්කරණය කළ ක්‍රියාවලිය අධ්‍යයනය කිරීමට තරම් වැදගත්කමක් සහිත කරුණකි.

II. සිංගප්පූරුව

සිංගප්පූරුවේ වැසියන් 100,000 ක් ගත් කල සිරගත කිරීමේ වලට ලක්වන තැනැත්තන් 222 ක් සිටී.²²⁷ කෙසේ වුවද, සිංගප්පූරු බන්ධනාගාර සේවය ඔවුන්ගේ බන්ධනාගාර පද්ධතිය ප්‍රතිව්‍යුහගත කර ඇත්තේ එය ජීවිතය පිළිබඳ පාසලක් වශයෙන් සැලකීමේ ප්‍රවේශය මත පදනම්වය. මෙකී පරිවර්තනය ආරම්භ කරනු ලැබුවේ බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය සමඟ පැවැත්වූ රැස්වීම් ඔස්සේ අදාල සේවා කාර්යය මණ්ඩලයන්හි සාමාජිකයන් විසින්ම හඳුනාගත් අරමුණුවලට අනුකූලව, බන්ධනාගාර ක්‍රමවේදයන් ප්‍රතිනිර්මාණය කිරීමට ඉඩ ප්‍රස්ථාව සලසා දෙමිනි. ඒ අනුව ගත්කල, බන්ධනාගාර නිලධාරීන්ගේ කාර්ය කර්තව්‍යයන් ‘පුනරුත්ථාපනය, අලුත් කිරීම, නැවත ආරම්භය’²²⁸ යන උපදේශාත්මක පාඨය පාදක කරගනිමින් ‘දිවියෙහි නායකයන්’ වශයෙන් ප්‍රතිව්‍යුහගත කරන ලදී. මෙහිදී අදාල ප්‍රතිසංස්කරණයන් නියමු ව්‍යාපෘති හා ඊට අදාල තේමාත්මක ව්‍යාපෘති මගින් බන්ධනාගාර කාර්ය මණ්ඩලය, රැඳවියන්, මාධ්‍ය සහ පුළුල් සමාජය ආදී වශයෙන් වූ කොටස්වල සාමූහික ප්‍රයත්නයක් ලෙස ප්‍රායෝගික කේෂ්ත්‍රයට ප්‍රවේශ කරන ලදී.²²⁹ සිංගප්පූරු බන්ධනාගාර ප්‍රතිසංස්කරණ යනු සියලු පාර්ශවකරුවන් ඇතුළත් වන අන්දමින් ක්‍රියාත්මක කරන ලද ක්‍රියාවලියක් වන අතර එය නිරන්තර ඇගයීම් හා පර්යේෂණ මගින් තවදුරටත් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. එහි ප්‍රභවයක් වශයෙන් සිංගප්පූරුවේ නැවත නැවත වැරදි ක්‍රියා කිරීමේ අනුපාතය පහත වැටී ඇති අතර කාර්ය මණ්ඩලයේ රැකියා තත්ත්වය, කාර්ය මණ්ඩල සාමාජිකයන් සහ රැඳවියන්ගේ අන්තර් සම්බන්ධතාවයන් සහ අතීතයේදී වැරදිකරුවන් වශයෙන් සිටි තැනැත්තන් කෙරෙහි සමාජීය පිළිගැනීම ආදී තත්ත්වයන් වැඩිදියුණු වී ඇත.

III. නයිජීරියාව

නයිජීරියානු සිරගෙවල් තුළ දැඩි පුද්ගල අතිරික්තයක් පැවතීම, නොසලකා හැරීම සහ සිරකරුවන් ඵලදායී ලෙස පුනරුත්ථාපනය කිරීම හා නැවත සමාජගත කිරීම සඳහා පහසුකම් නොමැතිකම ආදී තත්ත්වයන් හේතුවෙන් දැඩි අපහසුතාවයන්ට ලක් වී ඇත.²³⁰ ඊට ප්‍රතිචාර වශයෙන් පවතින බන්ධනාගාර ප්‍රතිසංස්කරණ සඳහා වන නයිජීරියානු සිවිල් සමාජ ව්‍යාපාරය පහළ සිට ඉහළට බලපෑම් කිරීමේ ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කරමින් පර්යේෂණ තොරතුරු හා උද්දේශන ක්‍රියාදාමයන් ඔස්සේ වසර ගණනාවක් පුරාවටම ප්‍රතිසංස්කරණ වෙනුවෙන් කටයුතු කරමින් සිටී.²³¹ පුරා වසර එකොළහක් තිස්සේ මන්දගාමී ලෙස පැවති ජාතික නිවැරදි කිරීමේ සේවා පනත් කෙටුම්පත වර්ෂ 2019 සැප්තැම්බර් මස සම්මත කරන ලදී.²³²

²²⁶ ‘නෝර්වේ අපරාධකරුවන් හොඳ අසල්වැසියන් බවට පත් කරන්නේ කෙසේද’ (n 122).
²²⁷ බන්ධනාගාර අභ්‍යන්තරික, සිංගප්පූරුව (2017) <https://www.prison-insider.com/countryprofile/prisons-singapore>.
²²⁸ සිංගප්පූරු බන්ධනාගාර සේවය ‘සංවිධානය’ (2020) <<https://www.sps.gov.sg/who-we-are/organisation>>.
²²⁹ ජේ. එෆ්. හෙලිවෙල්, ‘යහපැවැත්ම උදෙසා ආයතන: සිංගප්පූරු බන්ධනාගාර සිද්ධි අධ්‍යයනය (2011) 1 යහපැවැත්ම පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සඟරාව 255-26 බලන්න.

²³⁰ ග්ලෝරී ඔසුරු, සිරකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම්: නයිජීරියානු තොරතුරු සඳහා ගෝලීය ප්‍රමිතියක් සැකසීම (2019) 10 නොජීල්ස් <<https://www.ajol.info/index.php/nautilj/article/view/183690>>
²³¹ සිරකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් වෙනුවෙන් උද්දේශන වැඩසටහන, විශෝධන සේවා පනත: සුව කිරීම හෝ සුව වීම නිරීක්ෂණය කිරීම? (2019) <<http://prai.org.ng/2019/09/16/correctional-service-act-cure-or-placebo/>>
²³² ඉහත.

බන්ධනාගාරවල ප්‍රමිතීන් වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා පරිපාලනමය වශයෙන් අදාල ප්‍රතිපාදන ඉහළ නැංවීමෙන් පසුව මෙම පනත සම්මත කරන ලදී.²³³

අදාල නීතිය ඔස්සේ හඳුන්වා දුන් ප්‍රධාන ප්‍රතිසංස්කරණයන් අතරට පහත මූලිකාංගයන් අන්තර්ගත වේ:

- නයිජීරියානු බන්ධනාගාර සේවය නයිජීරියානු නිවැරදි කිරීමේ සේවාව ලෙස නැවත නම් කිරීම.
- ප්‍රධාන ධාරාවේ පුනරුත්ථාපනය කිරීමට උත්සාහ කිරීම සහ බන්ධනාගාර තුළ කඳබදය අඩු කිරීම, එනම් නිවැරදි කිරීමේ මධ්‍යස්ථාන ස්ථාපනය කිරීම.

තෛතිකමය වශයෙන් අවශ්‍ය කරන්නා වූ ප්‍රතිසංස්කරණ සාක්ෂාත් කර ගැනීම බන්ධනාගාර පුරතිසංස්කරණ ක්‍රියාවලියේ එක් මූලික සන්ධිස්ථානයක් වන අතරම, බන්ධනාගාර පුරතිසංස්කරණ වෙනුවෙන් උද්දේශන ක්‍රියාකාරකම්හි නියැලෙන බලපෑම් කණ්ඩායම්හි දැඩි ස්ථාවරය වන්නේ රජය විසින් විධිමත් ලෙස ආයතනික මට්ටමේ ව්‍යුහාත්මක වෙනස්කම්වල නිරත නොවන්නේ නම් සහ ඒවා සඳහා ප්‍රමාණවත් පරිදි ආයෝජනය නොකරන්නේ නම් අදාල පැවති ආයතනයේ නාමය වෙනස් කිරීමෙන්ම පමණක් අපේක්ෂිත පරිවර්තනයන් සිදු නොවන බවය.²³⁴ සිරකරුවන්ට ආහාර සැපයීම තුළින් බන්ධනාගාරවලට කොන්ත්‍රාත් සේවා සපයන පාර්ශ්වයන් සම්බන්ධයෙන් පවතින විනිවිදභාවය හා වගවීම පිළිබඳව ද ඔවුන් විසින් ස්වකීය අවධානය යොමු කරසිටී.²³⁵ මෙකී පනත යටතේ පවත්වන ලද පළමු ජාතික වැඩමුළුව වර්ෂ 2019 නොවැම්බර් 25 දින පැවැත්විණි.²³⁶

මෙආකාරයෙන් වූ සංසන්දනාත්මක නිදර්ශන ත්‍රිත්වය ශ්‍රී ලංකාවෙහි බන්ධනාගාර පද්ධතියේ පුළුල් ආයතනික හා පරිපාලන ප්‍රතිසංස්කරණවලට එළඹීම උදෙසා අවැසි තෛතික ප්‍රතිසංස්කරණ ක්‍රියාත්මක කිරීම පිණිස මාර්ගෝපදේශයක් විය හැකිය.

²³³ නව බන්ධනාගාර ප්‍රතිසංස්කරණ, නයිජීරියාවේ ඉතිහාසයේ පෙර නොවූ විරූ දෙයක් - එන්.සී.එස් (2019 අගෝස්තු 16)<<https://www.pulse.ng/news/local/new-prisons-reform-unprecedented-in-nigerias-history-ncs/w7ceq1e>>.

²³⁴ නම වෙනස් කිරීමට එහා ගිය නයිජීරියාවේ බන්ධනාගාර ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම (මනෙඩිකා ඇග්බෙටෝ සහ සෙරෙබා අගියෝබු-කෙමර්) (ද ගාඩියන්, 2019 සැප්තැම්බර් 7)<<https://guardian.ng/saturday-magazine/cover/reforming-nigeria-prisons-beyond-name-change/>>

²³⁵ චිකා ඔඩුවා, 'නයිජීරියාවේ බන්ධනාගාර දීර්ඝ කාලයක් පුරාවට අපේක්ෂාවෙන් සිටි ප්‍රතිසංස්කරණවලට භාජනය වේ' (ඔඩුඇ, 24 අගෝස්තු 2019)<<https://www.voanews.com/africa/nigerias-prisons-set-undergo-long-awaited-reforms>>.

²³⁶ Sunday Ejike Abuje, 'විශේෂයෙන් සේවා පනත බන්ධනාගාර විසංයෝජනය කිරීමට උපකාරී වනු ඇත - මලාම්' (නයිජීරියානු ට්‍රිබියුන්, 2019 නොවැම්බර් 25.)<<https://tribuneonlineng.com/correctional-service-act-will-help-in-decongesting-prisons-%E2%80%95-malami/>>